

Ref.nr.:

Saksnr:

Dato:

Foredrag til Kongelig resolusjon om verneplan for skog

1. FORSLAG

Miljøverndepartementet (MD) tilrår med dette opprettelse av 8 nye naturreservater i medhold av lov om naturvern.

Alle områdene faller inn under ordningen med frivillig skogvern. Tilrådingen omfatter ca. 134,9 km² nytt areal med reservatstatus, hvorav ca 58,5 km² er produktiv skog.

Områdene som foreslås vernet er:

1. Hisdal naturreservat, Bykle kommune, Aust-Agder.
2. Stormyrliia naturreservat, Vegårshei kommune, Aust-Agder.
3. Skrim – Sauheradfjella naturreservat, Kongsberg, Notodden, Sauherad og Skien kommuner, Buskerud og Telemark.
4. Slattumsrøa naturreservat, Nittedal kommune, Akershus.
5. Marifjell naturreservat, Nannestad og Gran kommuner, Akershus og Oppland.
6. Fjellsjøkampen naturreservat, Hurdal og Østre Toten kommuner, Akershus og Oppland.
7. Vestre Lukashaugen og Bornoberget naturreservat, Grue kommune, Hedmark.
8. Tostenelva naturreservat, Roan kommune, Sør-Trøndelag.

Verneforslaget innebærer at tre eksisterende naturreservater innlemmes i Skrim-Sauheradfjella naturreservat. Samtidig tilrås endring i avgrensningen av Skrimfjella landskapsvernområde, ved at landskapsvernet oppheves for eiendommer som innlemmes i det nye Skrim-Sauheradfjella naturreservat, mens landskapsvernet videreføres for eiendommer som ikke har inngått avtaler om frivillig vern.

Eksisterende Steinsbuskardet - Hisdal biotopvernområde foreslås endret slik at avgrensningen følger grensen for det foreslåtte Hisdal naturreservat. Tilsvarende foreslås eksisterende Setesdal Vesthei Ryfylkeheiane landskapsvernområde endret slik at avgrensningen følger grensen for det foreslåtte Hisdal naturreservat. Verneforslaget innebærer også utvidelse av Fjellsjøkampen naturreservat.

Følgende tidligere vernevedtak foreslås opphevet eller endret som følge av den nye verneplanen:

1. Opphevelse av forskrift nr. 279 av 24.4.1992 om fredning av Finnvollaldalen naturreservat, Kongsberg kommune, Buskerud fylke.
2. Opphevelse av forskrift nr. 708 av 9.7.1993 om fredning av Sondalsfjell naturreservat, Skien og Kongsberg kommuner, Telemark og Buskerud fylker.
3. Opphevelse av forskrift nr. 1282 av 8.11.2002 om fredning av Skrimfjella naturreservat, Kongsberg kommune, Buskerud fylke.
4. Opphevelse av forskrift nr. 943 av 6.5.1983 om fredning av Fjellsjøkampen naturreservat, Hurdal kommune, Akershus fylke.
5. Endring av forskrift nr. 38 av 28.4.2000 om vern av Steinsbuskardet – Hisdal biotopvernområde, Bykle kommune, Aust-Agder fylke.
6. Endring av forskrift nr. 409 av 28.4. 2000 om vern av Setesdal Vesthei Ryfylkeheiane landskapsvernområde i Bykle, Valle og Bygland kommuner i Aust-Agder fylke, Åseral,

Hægebostad, Kvinesdal og Sirdal kommunar i Vest-Agder fylke og Forsand kommune i Rogaland fylke.

7. Endring av forskrift nr. 1283 av 8.11.2002 om vern av Skrimfjella landskapsvernområde, Skien og Kongsberg kommuner, Telemark og Buskerud.

1.1. Hjemmelsgrunnlag

Vern av spesielle områder eller forekomster skjer i medhold av naturvernloven av 19.06.1970. I loven er det gitt hjemmel for opprettelse av ulike vernekategorier. Vedtak om opprettelse av naturreservater treffes av Kongen i statsråd etter naturvernlovens § 8 som lyder: "Område som har urørt eller tilnærmet urørt natur eller utgjør spesiell naturtype og som har særskilt vitenskapelig eller pedagogisk betydning eller som skiller seg ut ved sin egenart, kan fredes som naturreservat. Et område kan totalfredes eller fredes for bestemte formål som skogreservat, myrreservat, fuglereservat eller liknende." Naturreservat er det strengeste vernet etter naturvernloven.

1.2. Verneverdier

Formålet med vern av disse områdene er å ta vare på både "typiske" skogområder og spesielle/sjeldne/truede elementer i skognaturen. I hovedsak omfatter tilrådingen arealer med barskog, men det finnes også innblanding av edlere treslag som gir skogen et varmekjært preg i nasjonal sammenheng. Et av de tilrådde områdene – Tostenelva – inneholder boreal regnskog, en av de mest sjeldne og trua skogtypene i landet. Det tilrådde Skrim – Sauheradfjella naturreservat vil bli et av våre største skogreservater med opp mot 45 km² produktivt skogareal.

Et vern av de foreslåtte områdene vil sikre arealer med til dels store verneverdier. Fire av områdene er vurdert å være av nasjonal verneverdi. Etter MDs vurdering tilfredsstiller alle områdene de krav som naturvernlovens § 8 setter til områder som skal vernes som naturreservat.

1.3. Andre interesser

Historisk har skogene blitt utnyttet i ulik grad i forbindelse med bl.a. skogsdrift, beite, jakt og friluftsliv. Det er ikke aktuelt at skogbruk skal fortsette i områder som fredes som naturreservater, men annen bruk som f.eks. utmarksbeite, jakt, fiske og friluftsliv vil i stor grad kunne fortsette som tidligere.

Det går traktorveier inn i og gjennom noen av de foreslåtte verneområdene. Tilnærmet alt areal i denne planen er LNF-områder i de aktuelle kommunenes arealplaner. Et mindre areal i Skrim – Sauheradfjella i Sauherad kommune er lagt ut som LNF med spredt hyttebygging. Området Tostenelva inngår i reinbeitedistrikt.

2. SAKSBEHANDLING

2.1. Generell bakgrunn

Vern av skog har de siste 15 år vært prioritert i verneplanarbeidet i Norge. Det systematiske arbeidet med vern av barskog ble påbegynt i 1988. Grunnlaget for dagens arbeid for økt skogvern er bl.a. St.meld. nr. 25 (2002-2003) *Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand*.

Frivillig skogvern

MD bevilget i februar 2003 økonomisk støtte til Norges skogeierforbund (NSF) til arbeid med pilotprosjektet "Frivillig vern av skog i Norge". I pilotprosjektet ble elleve områder tilbudt for frivillig vern gjennom NSF.

På grunnlag av erfaringer fra pilotprosjektet ba MD i brev av 17.2.04 til Direktoratet for naturforvaltning (DN) og NSF om at det ble etablert hensiktsmessige samarbeidsformer for å videreføre arbeidet med frivillig skogvern.

Ved frivillig skogvern tilbyr skogeierne aktuelle skogarealer for vern. Det blir deretter foretatt naturfaglige registreringer for å klarlegge verne kvaliteter og avgrensning. På grunnlag av tilbud og de naturfaglige registreringene utarbeider fylkesmannen forslag til avgrensning av verneområdet. Forslag til fredningsforskrift er også utarbeidet på grunnlag av tilbud fra grunneiere

basert på DN's mal for fredningsforskrift for naturreservater. Fylkesmannen utarbeider forskriftsforslaget som blir oversendt grunneierne for kommentarer. Regjeringsadvokaten er ansvarlig for forhandlingene om pris fra Statens side. Det blir oppnevnt en skogsakkyndig som får i mandat å forhandle med grunneierne/grunneiernes representant. Ved enighet blir det utarbeidet avtale der erstatningssum, forslag til fredningsforskrift og avgrensning av verneområdet blir avklart. Verneforslaget sendes deretter på høring. Fra avtaletidspunkt og fram til vernevedtak gjelder en vederlagsordning. Utbetaling av erstatningsbeløp og vederlag skjer når vernevedtak er fattet.

2.2. Områdene som inngår i verneforslaget

Områdene som nå foreslås fredet, er ikke en del av en samlet verneplan, men områder som ligger i samme fylke har hatt felles prosess fram mot denne tilrådingen. Felles for alle områdene er at de bygger på tilbud om frivillig vern fra de berørte grunneierne. For de deler av Skrim-Sauheradjella hvor Statskog SF og Opplysningsvesenets fond er grunneier har vernet vært gjennomført som en myndighetsstyrt prosess.

DN oversendte sin tilråding til MD i vernesaken 20.10.2008. For detaljer om saksbehandling, høringsuttalelser osv., vises til DN's tilråding til MD i vernesaken.

3. VIKTIGE ENDRINGER UNDER BEHANDLINGEN AV VERNEPLANEN

Det er ikke for noen av områdene gjort større endringer i forhold til høringsforslagene.

3.1. Navn

Fylkesmannen i Aust-Agder tilrår etter forslag fra Bykle kommune at det foreslåtte Hisdalen naturreservat endrer navn til Hisdal naturreservat.

3.2. Grenser

Det har i løpet av planprosessen vært enkelte mindre justeringer av vernegrensene for noen av områdene uten at dette har hatt betydning for avtalene inngått mellom staten og grunneierne. For Skrim-Sauheradjella er det foretatt noen endringer av avgrensningen etter høring. Dette skyldes at verneforslaget ble sendt på høring før forhandlingene med de som hadde tilbudt området for frivillig vern var avslutta, og det ble ikke oppnådd enighet med alle i forhandlingene. Dette er en konsekvens av arbeidsformen frivillig vern. Følgelig er avgrensningen av Skrim-Sauheradjella naturreservat ikke gunstig, særlig ved at arealer med nasjonale verneverdier ikke omfattes av vernet, ved at naturreservatet består av tre adskilte delområder, samt ved at verneformen landskapsvern må videreføres for tre adskilte delområder.

4. FORVALTNING, ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER

DN avgjør hvem som skal være forvaltningsmyndighet for det enkelte området. Utgifter til erstatninger og gjennomføring av erstatningsprosessen, samt merking og oppsetting av skilt er dekket innenfor bevilgningen og tilsagnsfullmakten under kap. 1427 post 35.

MD kan ikke se at verneplanen har vesentlige konsekvenser for næringsvirksomhet som krever ytterligere utredning i samsvar med Utredningsinstruksen.

5. GENERELLE MERKNADER

Høringsuttalelsene er oppsummert i kap. 6 under omtalen av hvert enkelt område. Under dette kapitlet tas opp uttalelser som tar opp generelle forhold knyttet til forskriftene.

5.1. Generelle innkomne merknader

5.1.1. Ferdsl, herunder motorferdsel

Motorferdsel

Flere høringsparter påpeker at det er viktig å redusere eller begrense motorferdsel til et minimum og ber om at verneforskriftene kun åpner for det som er ytterst nødvendig i så måte, og at det gjennomføres en streng forvaltningspraksis.

Orienteringssport

I flere av områdene er det aktive orienteringslag som har både poster og orienteringskart over området og som med visse mellomrom har arrangementer som berører området. Synspunktene kan oppsummeres i at noen mener det er uklart om fredningsforskriften regulerer mulighetene til å ha poster i området. De har også spørsmål om hvilke typer orienteringsarrangement som kommer inn under § 3, pkt 5, forbud mot større idrettsarrangement, men mulighet for tillatelse etter søknad etter § 5, pkt 3. Primært ønskes at turorientering kommer inn under § 4, - generelle unntak og sekundært en avtale med forvaltningsmyndigheten der turorienteringsposter blir tillatt de områdene en bør unngå av hensyn til lokaliteter for truede arter eller reirplasser. Det forutsettes at vernearealet i sin helhet kan benyttes i henhold til frilufslovens bestemmelse om allemannsretten, og bes om at vernebestemmelsene tar høyde for at overløping og postplassering i forbindelse med trening og lokale orienteringsarrangementer kan finne sted som tidligere. Samlingsplass eller startplass vil ikke bli lagt innenfor verneområdet.

Oppkjøring av skiløyper

I flere av områdene kjøres det i dag opp skiløyper med løypemaskin eller snøscooter. Flere påpeker at det er svært viktig for allmennheten av disse løypene kan prepareres og benyttes som i dag. Det bes om at vernebestemmelsene justeres og tydeliggjøres slik at det enten kan åpnes for motorisert ferdsel for preparering av skiløpa uten søknad, eller at det minimum kan gis tillatelse for en sesong av gangen. Det vil medføre unødvendig ressursbruk å måtte søke om disse tiltakene som vurderes til ikke å ha negativ påvirkning på formålet med vernet. For storområdet Skrim – Sauheradjella er det et omfattende løypenett både for vinter- og sommerbruk. For å tydeliggjøre hvordan disse interessene skal ivaretas framover, ble det samtidig med verneforslaget utarbeidet forslag til sti- og løypeplan for området. Dette vil bli en del av forvaltningsplanen for området.

Luftfart

Luftfartstilsynet viser til at gjeldende minstehøyde for flyging er 500 fot. Dersom det er av vesentlig betydning for verneformålet å øke minstehøydene, må eventuelle bestemmelser om minstehøyde tas inn i verneforskriftene. Luftfartstilsynet er kritisk til endringer i minstehøyden. For et område – Hisdal – er det foreslått minstehøyde for lavtflyvning. Dette ut fra at dette er et viktig kalvingsland for villrein i tillegg til at området har skogvernkvalliteter. Luftfartstilsynet gjør oppmerksom på at det innenfor luftfarten opereres med såkalte "føre var landinger", som er landinger med luftfartøy før en alvorlig nødsituasjon får anledning til å utvikle seg. Hvorvidt føre var landinger vil ligge innenfor alminnelig nødrett er uklart. Det bes derfor om at det i forskriftens § 4 tas inn følgende "Bestemmelsen i § 3 nr. 4 er heller ikke til hinder for: 12. Landing med luftfartøy som utføres før en alvorlig nødsituasjon får anledning til å utvikle seg (føre var landing)."

5..1.2. Diverse til forskriften

Statens Landbruksforvaltning (SLF) ber om at ordlyden i § 4. pkt 8: " Tradisjonell skjøtsel av kulturlandskapet rundt eksisterende bygninger på gnr 8, bnr 45" endres ved at ordet "tradisjonell" fjernes. Dette fordi den nåværende ordlyden kan få som konsekvens at fremtidig skjøtsel av kulturlandskapet med endrede arbeidsmetoder ikke blir hjemlet direkte i forskriften.

Norges Jeger og Fiskeforening, Akershus ønsker en mindre endring og en tilføyelse i forskriftenes forslag til § 5.5. Foreningens forslag til ordlyd er: "Avgiftning av fiskevann og inn- og utløpsbekker mot forsuring, herunder terrengkalking". De har god erfaring med terrengkalking som metode og det kan bli aktuelt å terrengkalke nedslagsfeltet til bekkene Seterbekken og Puttbekken. Deler av nedbørsfeltet til Seterbekken ligger innenfor Marifjell naturreservat og foreningen tenker seg at det kan bli aktuelt å terrengkalke her. Foreningen holder også åpent muligheten for å bruke andre metoder enn kalking og de foreslår da å endre ordet "kalking" til "avgiftning" i forskriften. Foreningen foreslår også et nytt punkt 6. under § 5: "Utsetting av fisk og andre vannlevende organismer som ledd i å reetablere faunaen etter forsuringsskader". Foreningen tar også opp at det er uklart om § 3. pkt 2: "Dyrelivet, herunder reirplasser og hiområder, er fredet mot skade og ødeleggelse. Utsetting av dyr er ikke tillatt", også omfatter fisk og fiskeutsetting. I så fall må dette inn under § 5. Tillatelse etter søknad.

5.1.3. Beiting

Norsk Sau og Geit skriver at "høyringa gjev inntrykk av at beitebruk er ei potensiell skadeleg bruks- og driftsform som ein må kunne legge avgrensingar på i forhold til ivaretaking av natur og miljø i verneområdet". Det påpekes at elg vil utøve et minst like stort beitetrykk i området som husdyr. Det understrekes at det "er viktig for ein grunneigar å ikkje fråskrive seg eller redusere beiterettane, då dette vil vere eit vedtak om verneområde "for all framtid". Videre står det: "Dessutan vil me på det sterkaste oppmode om at det ikkje vert lagt sterke band på beitenæringa i ei tid der det er sterke nedskjeringar og næringa er pressa frå mange hald, både økonomisk og driftsmessig. Sjølv om vårt lokallag, Grue Sau og Geit, har gjort det klart at dette ikkje er det mest attraktive beiteområdet, er det ein uheldig signaleffekt for beitebruken at dette området kan verte lagt band på for lokale næringsutøvarar." Norsk Sau og Geit ber også om at det blir tillatt med utkjøring av skadde eller sjuke bufe.

5.2. Kommentarer fra Direktoratet for naturforvaltning

5.2.1. Kort om forskriftenes innhold

DN understreker betydningen av at en både ved utforming av fredningsforskrifter og forvaltning av områdene, herunder dispensasjonspraksis, legger til grunn et langsiktig perspektiv. Tiltak som isolert sett vurderes å ha liten betydning for fredningsformålet, kan i sum og over tid medvirke til at naturkvalitetene forvitres. Det er også viktig at den økosystemtilnærming som er lagt til grunn i skogvernet reflekteres.

Fredningsforskriftene innebærer fredning av all vegetasjon og alt dyreliv. Det er likevel åpnet for jakt, fiske og sanking av bær og matsopp. Ulike tiltak som kan endre naturmiljøet er forbudt. Dette innbefatter anlegg av ulike slag (midlertidige eller faste), men også tiltak som for eksempel drenering, kalking og gjødsling. For enkelte områder er det i fredningsforskriften åpnet for visse typer anlegg.

Fredningsforskriftene innebærer et generelt hogstforbud, men det kan etter søknad gis tillatelse til hogst av etablert plantefelt. I tilfeller der det ikke er aktuelt å ta ut plantede trær på kort sikt, kan det etter søknad gis tillatelse til en begrenset skjøtsel.

Motorferdsel er forbudt, men forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til nødvendig motorferdsel i forbindelse med spesielt nevnte formål. Det understrekes at regelen om "nødvendig motorferdsel" skal håndheves strengt. Motorferdsel i tilknytning til militær operativ virksomhet og tiltak i forbindelse med ambulans-, politi-, brannvern-, rednings-, oppsyns-, skjøtelses- og forvaltningsvirksomhet er tillatt. Dette gjelder ikke for øvelseskjøring i tilknytning til slike formål. Dersom det viser seg nødvendig for å ivareta verneformålet, kan Direktoratet for naturforvaltning forby eller regulere ferdsele i hele eller deler av reservatene. Et slikt forslag om forbud eller regulering av ferdsele må i så fall først ut på høring til berørte parter.

Vedlikehold av anlegg, herunder bygninger, som er i bruk på fredningstidspunktet er tillatt.

Motorferdsel i forbindelse med vedlikehold kan tillates etter søknad, og skal fortrinnsvis skje på snødekt mark. Vedlikehold omfatter ikke nybygging eller utbedring, men en opprettholdelse av opprinnelig standard.

Bålbrenning er på visse vilkår tillatt i de fleste reservater.

5.2.2. DN's kommentarer til ulike forhold tatt opp i høringene:

DN vil presisere at de områdene som her tilrås vernet, ikke er en del av en samlet verneplan, men er områder som er kommet fram gjennom ordningen med frivillig vern. Det betyr at det er større forskjeller på forskriftene enn det som er vanlig gjennom en helhetlig plan. DN vil likevel påpeke at restriksjonsnivået ikke er vesensforskjellig mellom de ulike områdene, men da verneforskriftene for områdene er framkommet gjennom forhandlinger mellom respektive fylkesmenn og grunneierne, vil det måtte aksepteres at de blir enkelte forskjeller i utformingen av forskriftene.

5.2.2.1. Diverse

Makeskifte

Der egnede arealer er tilgjengelig, legges det opp til at makeskifte kan brukes som erstatningsform også ved frivillig vern. Det er bedt om makeskifte fra en grunneier i denne planen, og det er avtalt hvordan dette vil bli fulgt opp.

Saksbehandlingstid

DN har sammen med Norges Skogeierforbund en ambisjon om at områder tilbudt for frivillig vern skal være ferdig saksbehandlet i løpet av to år. Foreløpig er det bare et fåtall områder hvor man har lyktes med dette, og det arbeides kontinuerlig for å effektivisere saksbehandlingen av disse sakene. Det er innført en vederlagsordning for frivillig vern, som gir grunneierne kompensasjon fra det tidspunkt de underskriver avtale om frivillig vern.

5.2.2.2. Ferdsel, herunder motorferdsel

Med hjemmel i naturvernloven § 22 første ledd og etter delegert myndighet, kan DN av hensyn til fredningsformålet ved forskrift forby eller regulere ferdselen i naturreservater hvis det skulle vise seg nødvendig. Denne myndigheten har DN uavhengig av om dette er eksplisitt nevnt i forskriften, og DN tilrår at dette ikke spesielt tas inn i forskriftene med mindre det er konkrete vurderinger i det enkelte område som gjør dette aktuelt. Dersom det skulle oppstå problemer som følge av ferdsel i et skogreservat, vurderer DN at det er svært viktig at problemene søkes løst i et samarbeid mellom forvaltningsmyndigheten og aktuelle organisasjoner/ brukere, før en eventuelt vurderer å regulere eller forby ferdsel. I tilfeller der forvaltningsmyndighet ikke er delegert til kommunen, må kommunen trekkes med i et slikt samarbeid.

Adgangen til å regulere eller forby ferdsel, jf. naturvernloven § 22, omfatter all ferdsel og da også motorferdsel. I forbindelse med motorferdsel vil DN understreke den økosystemtankegang som er lagt til grunn i skogvernet. Formålet er ikke bare knyttet til å bevare skogen i seg selv, men alt naturlig plante- og dyreliv og alle de naturlige økologiske prosessene. Dette fremkommer klart i fredningsformålet i de foreslåtte forskriftene. Dette innebærer at motorferdsel ikke bare kan vurderes i forhold til mulige skader på vegetasjonen, men også i forhold til at det kan ha forstyrrende effekter i forhold til dyrelivet og de naturlige økologiske prosessene. Motorferdsel i skogreservatene bør på dette grunnlag begrenses til et minimum, og det er behov for særskilte bestemmelser som gir mulighet til større grad av styring enn gjennom lov om motorferdsel. På bakgrunn av høringsrundene og fylkesmennes tilrådinger, foreslår DN spesielle tilpasninger i forskriftene for de enkelte områdene slik at motorferdsel i forbindelse med visse formål er tillatt eller kan tillates etter søknad.

Motorferdsel på barmark vil opplagt kunne komme i strid med fredningsformålet.

Bestemmelsene i de foreslåtte forskriftene er ikke til hinder for gjennomføring av militær operativ virksomhet og tiltak i forbindelse med ambulanse-, politi-, brannvern-, rednings-, oppsyns-, skjøtsels- og forvaltningsvirksomhet. Dette omfatter ikke øvelseskjøring i tilknytning til slike formål, der det må søkes om særskilt tillatelse. Det er også åpnet for at det i skogreservater gis generelt unntak fra motorferdselsforbudet for uttransport av felt storvilt med lett terrenggående beltekjøretøy. Videre er det etter drøftinger mellom MD og LMD åpnet for nødvendig motorferdsel i forbindelse med uttransport av syke og skadde bufe. Utover dette er det DNs vurdering at all motorferdsel på barmark må behandles på grunnlag av søknad, slik at både tidspunkt for kjøring, type kjøretøy, trasévalg og omfang kan vurderes i forhold til fredningsformålet. Unntak fra dette kan være motorferdsel på barmark langs etablerte, faste kjøretraséer og på veier.

DN vurderer at det ikke er grunnlag for å endre forskriften § 3 om forbud mot bruk av sykkel, hest og kjerre. Forskriften sier i § 3 punkt 6 at "Bruk av sykkel, hest og kjerre utenom eksisterende veger er forbudt." DN vurderer dette som den tydeligste måten å få fram hvor forbudet gjelder og hvor det ikke gjelder, og tilrår derfor ingen endring av dette punktet. For enkelte områder der det er åpenbart at slik aktivitet ikke aktuelt, er dette punktet tatt ut.

Luftfart

DN ser ikke behov for å innføre særlige regler i forhold til minstehøyde for flyging i de aktuelle reservatene ut fra verneinteressene. Unntatt fra dette er Hisdal, som er et viktig kalvingsområde for villrein, og der eksisterende forskrift har bestemmelser om dette som foreslås videreført. Førre var landinger med luftfartøy er ikke hjemlet i forskriftene for naturreservater generelt. Dette vil være sjeldne hendelser, som forvaltningsmyndigheten ikke vil forfølge om det skulle bli

aktuelt i et reservat, idet det er en nødsituasjon. DN vurderer det ikke er nødvendig å ta dette spesielt inn i forskriftene.

Utfrakt av felt storvilt

DN er kommet til at når det gjelder uttransport av felt storvilt med lett terrenggående beltetkjøretøy som for eksempel jernhest, elgtrekk etc., kan dette i de fleste områdene tillates uten at det trengs søkes dispensasjon. I forhold til utviklingen av terrenggående motorkjøretøy, så vurderer DN at det er viktig å ha muligheten for konkrete vurderinger og til å være restriktiv da det har skjedd en rask utvikling på dette området. DN's vurdering er at det ikke er riktig å med et generelt unntak for uttransport av felt storvilt med andre kjøretøy en lette terrenggående beltetkjøretøy. Bruk av andre kjøretøy må det fortsatt søkes om tillatelse til, slik forskriftene også tidligere har åpnet for.

5.2.2.3. Kalking

Norges Jeger og Fiskeforening, Akershus ønsker en mindre endring og en tilføyelse i forskriftenes forslag til § 5.5. Foreningens forslag til ordlyd er: "Avgiftning av fiskevann og inn- og utløpsbekker mot forsuring, herunder terrengkalking". De har god erfaring med terrengkalking som metode og det kan bli aktuelt å terrengkalke nedslagsfeltet til bekkene Seterbekken og Puttbekken. Foreningen holder også åpent muligheten for å bruke andre metoder enn kalking og de foreslår da å endre ordet "kalking" til "avgiftning" i forskriften. Foreningen foreslår også et nytt punkt 6. under § 5: "Utsetting av fisk og andre vannlevende organismer som ledd i å reetablere faunaen etter forsuringsskader".

Kalking eller bruk av kjemiske midler er forbudt i naturreservater. I noen forskrifter åpnes det for at det etter søknad kan gjennomføres tiltak i forbindelse med forvaltning av vilt og fisk. Der det har vært gjennomført kalking tidligere, har fylkesmennene gått inn for at dette kan fortsette videre. DN støtter en slik vurdering, men vurderer at kalking kun bør dreie seg om kalking av vann og bekker, og vil ikke tilrå at det foretas terrengkalking i naturreservater, da dette også vil virke inn på vegetasjonen i området. DN vurderer at dette fortsatt bør være et søknadspliktig tiltak i verneområder, da det gir forvaltningsmyndigheten mulighet for å stille vilkår til aktiviteten og å få oversikt over de tiltakene som gjennomføres.

5.2.2.4. Landbruk

Beiting

DN vil ikke foreslå endring av formuleringen om at beiting er tillatt, men anser det naturlig å følge med på om det oppstår eventuelle skadelige effekter i forhold til verneformålet. Skulle det oppstå skadelige effekter, kan DN ta saken opp til vurdering for å vurdere aktuelle tiltak. At beiting er tillatt må forstås slik at dette også inkluderer nye typer beitedyr så lenge slikt beite ikke kommer i konflikt med verneformålet. Det skal mye til for at en slik konflikt oppstår. Hvis beite skal reguleres, må dette skje gjennom en ny forskrift som må på høring før den kan vedtas.

Skjøtsel av kulturlandskap

For en forskrift er det foreslått at tradisjonell skjøtsel av kulturlandskapet rundt eksisterende bygninger på en eiendom tillates. SLF ønsker at ordet "tradisjonell" blir fjernet. Fylkesmannen mener at selv om ordet tradisjonell nok kan tenkes å åpne for ulike tolkninger, så gir ordet likevel føringer om at en ønsker en skjøtsel som er lik tidligere tiders skjøtsel. Dette vil da gå ut på slått eller beite. Blir det i fremtiden aktuelt med en annen type skjøtsel av området som ikke er til skade for verneformålet, så kan forvaltningsmyndigheten gi tillatelse til dette. Fylkesmannen ønsker dermed å beholde ordet "tradisjonell" i § 4. pkt 8. DN støtter fylkesmannens vurdering av dette. Alternativt bør det utarbeides en egen forvaltningsplan som detaljert angir hvordan skjøtselen av området skal foregå, men for et så lite areal som det som her er aktuelt synes dette unødvendig.

Uttransport av tømmer og beitedyr

Det er tatt hensyn til behovet for transport av tømmer fra bakenforliggende områder og transport av beitedyr gjennom utforming av bestemmelsene i forskriftene for de ulike områdene.

5.2.2.5. Jakt og fiske

Jakt, fangst og fiske vil være tillatt i tråd med gjeldende lovverk for utøvelse av dette. Per i dag er dette viltloven og lov om laksefisk og innlandsfisk.

5.2.2.6. Næringsfond

Saude og Nes skogeierlag ber om at muligheten for å etablere et næringsfond som følge av et eventuelt vern av Skrim - Sauheradjella blir vurdert. DN har oversendt spørsmålet til MD for vurdering, da DN ikke har budsjettposter som gjør at vi kan ta standpunkt til et slikt krav.

5.2.2.7. Oppsyn

Ansvarlig for oppsyn med vedtatte verneområder er Statens naturoppsyn (SNO). SNO kjøper imidlertid i betydelig omfang lokale oppsynstjenester.

5.3. Miljøverndepartementets kommentarer

I de spesielle tilfeller hvor det er behov for å sette inn tiltak etter lov av 19. desember 2003 nr 124 om matproduksjon og mattrygghet mv. (matloven) vil dette kunne dispenseres for etter de generelle dispensasjonsbestemmelsene i verneforskriften. En eventuell dispensasjon skal iverksettes uten opphold i henhold til de tiltak loven krever.

MD viser til at verneforskriftene generelt under § 5 åpner for istandsetting og vedlikehold av kulturminner, i områder der dette er aktuelt. Det er vanlig at nevnte formulering står under § 5 og ikke under § 4. Dette fordi det er behov for et tett samarbeid mellom kulturminnemyndighetene og forvaltningsmyndigheten for verneområdet når det gjelder behandlingen av enkeltsaker knyttet til kulturminner innenfor verneområdene. Det legges opp til at istandsetting og vedlikehold av kulturminner skal skje på en slik måte at både natur- og kulturminneverdier ivaretas på best mulig måte. Tiltak knyttet til forvaltning av kulturminner må derfor omsøkes etter § 5 for å sikre at det ikke oppstår konflikt med verneformålet etter naturvernloven. For tiltak som er uproblematisk i forhold til verneverdiene, bør det vurderes om det er hensiktsmessig å gi flerårige tillatelser.

Området Tostenelva inngår i reinbeitedistrikt. MD har forelagt verneforslaget for Sametinget, jf. beskrivelse under dette området i kap. 6.

MD har ikke budsjettmessig grunnlag for å innvilge eventuelle ønsker om næringsfond i forbindelse med det løpende skogvernarbeidet.

For øvrig slutter MD seg til DN's merknader i kap. 5.2.

6. MERKNADER TIL DE ENKELTE OMRÅDENE

1. Hisdal naturreservat, Bykle kommune, Aust-Agder fylke.

Totalareal 16 228 dekar hvorav 10 055 dekar produktiv skog.

Verneformål, særskilte verneverdier og hjemmelsgrunnlag

Hisdalen ligger sør i Bykle kommune. Området består av en øst-vestgående fjelldal, Hisdalen, med tilhørende heiområder. I ytre deler er dalen ganske vid, mens den raskt smalner inn vestover; først inn til Støyldalen og deretter inn i det dramatiske Hisvassjuvet i vest. På sørsida hever terrenget seg markert fra dalbunnen, og går over i et "platå" som inneholder heiområder med skog, myrer og vatn. Sør for heiene hever terrenget seg igjen opp, til et større fjellområde som markerer skillet mellom Hisdal og Ljosådalen. På nordsida av Hisdalen er skogen konsentrert i Støyldalen. Terrenget både øst og vest for dette består av bratte skogslier og treløse skreinter som reiser seg brått opp til alpin sone. Landskapet er typisk for regionen, med markerte nuter, større og mindre sprekkedaler, men også vide heiområder med myrer og vatn. Området er vegetasjonsmessig fattig. I det arealet som er skogkledd dominerer røsslyng-blokkebærskog og blåbærskog. Bjørkeskog er mest vanlig, men det er og en god del furuskog i området.

De viktigste naturverdiene i Hisdal er knyttet til gammel furuskog. Grana har enda ikke innvandret hit, og furu/bjørkeskog er skogdannende. Grunnet kulturpåvirkning fra tidligere tider er dominansforholdet mellom furu og bjørk gått i retning av bjørk. I området er det likevel en høy konsentrasjon av gamle, grove furuer. Trolig har flere hundre trær alder over 200 år. Det finnes spredt med død ved av furu i området. Området vurderes til å ha en viktig regional funksjon for bevaring av furuskogspesialister (arter knyttet til furu). Området utgjør et representativt utsnitt av høyereliggende skog og heiområder i Vest-Telemark/ Setesdalsregionen. Området er godt arrondert, da et helt dalføre er inkludert.

Området har stor verdi for vilt, og deler av området inngår i dag i Steinsbuskardet -Hisdal biotopvernområde som er opprettet i medhold av viltloven. Verneforskriften for eksisterende Steinsbuskardet - Hisdal biotopvernområde i Bykle kommune foreslås endret slik at avgrensingen følger grensen for Hisdal naturreservat. Vernebestemmelsene for Steinsbuskardet - Hisdal biotopvernområde foreslås i sin helhet inkludert i forskriften for Hisdal naturreservat. Området er vurdert å være av regional verneverdi (**). Det er ikke vernet andre furuskoger i denne delen av Aust-Agder.

Formålet med fredningen av Hisdal naturreservat er å sikre et særs viktig kalvingsområde for villrein og å ta vare på et stort skog- og heiområde som er representativt for indre deler av Aust-Agder. En høy konsentrasjon av gamle grove furutrær i området representerer rester av "kjempe-furuskoger" fra fortida, som er særs viktig for å ivareta artsmangfoldet knyttet til gamle furuskoger. Naturreservatet innehar et vakkert kulturlandskap rundt Hisdaltunet. Området oppfyller kriteriene i § 8 i naturvernloven, og aktuell verneform er fredning av området som naturreservat.

Planstatus: Området er i Bykle kommune sin arealplan avsatt som LNF-område i kategori der naturvern er prioritert.

Inngrepstatus: Det går en kraftledning tvers gjennom det området.

Høringsinstanser

Utkastet til verneplan for de to områdene i Aust-Agder fylke ble sendt på felles høring (lokal og sentral høring samlet) til berørt grunneiere, kommune og fylkeskommune, samt til Agder Energi, Agder Historielag, Agder naturmuseum, Agder Soppforening, Arendal og Oppland turistforening, Aust-Agder Bonde- og Småbrukarlag, Aust-Agder Bondelag, Bykle jeger og fiskeforening, Bykle og Hovden sankelag, Naturvernforbundet i Aust-Agder, NIVA Sørlandsavdelingen, Norges Jeger- og Fiskerforbund Aust-Agder, Norsk Ornitologisk forening avd. Aust-Agder, Norsk Zoologisk forening avd. Aust-Agder, Valle og Bykle skogeigarlag, Vegårshei Jeger og Fiskerforbund, Vegårshei ski og aktivitetssenter, Vegårshei skogeierlag, Statens landbruksforvaltning, Kommunenes sentralforbund, Forsvarsbygg, Statens Kartverk, Riksantikvaren, Bergvesenet, Norges Geologiske undersøkelser, NSB hovedadm., Jernbaneverket, AVINOR AS, Luftfartstilsynet, Vegdirektoratet, Norges vassdrags- og energidirektorat, Statkraft SF, Statnett SF, Statsskog, Den norske Turistforening, Friluftslivets fellesorganisasjon, Friluftsrådernes Landsforbund, Norges Idrettsforbund, Norges Orienteringsforbund, Norges handicapforbund, Natur og Ungdom, Norges Miljøvernforbund, Villreindrådet i Norge, Norges Bondelag, Norsk Sau og Geit, Norges Skogeierforbund, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Norskog, Norges Fjellstyresamband, Norges Fiskarlag, Norges Luftsportsforbund, Norges Naturvernforbund, Norsk Biologforening, SABIMA, SKOGFORSK, Norsk institutt for naturforskning, Biologisk institutt Universitetet i Oslo, Universitetets naturhistoriske museer og botanisk hage, Universitetet i Bergen, Universitetet i Tromsø, NTNU Fakultet for naturvitenskap og teknologi, Norges Jeger- og Fiskerforbund, Norsk Botanisk Forening, Norsk Orkideforening, Norsk Ornitologisk Forening, Norsk Zoologisk Forening, Verdens Naturfond, NTNU Vitenskapsmuseet, NTNU Ringve botaniske have, Universitetet for miljø- og biovitenskap.

Sammendrag av høringsuttalelsene

Generelt stiller høringspartene som har sendt inn merknader til verneplanen seg positive til at områdene vernes. Følgende instanser påpeker ingen eller kun uvesentlige konflikter, eller gir positiv tilslutning til verneplanforslaget på et mer generelt grunnlag: Forsvarsbygg, Statnett, Bergvesenet med Bergmesteren for Svalbard og NTNU Vitenskapsmuseet.

Høringen ble gjennomført som felles høring for Hisdal og Stormyrli, og fire høringsinnspill gjelder Stormyrli naturreservat, og oppsummering av disse gjengis under beskrivelsen av Stormyrli naturreservat. To høringsinnspill omfattet spesifikt Hisdal naturreservat. Grunneierne hadde imidlertid en henvendelse til fylkesmannen for å få en avklaring, og denne gjengis under beskrivelsen av Hisdal naturreservat.

Friluftslivets fellesorganisasjon (FRIFO) støtter forslaget om opprettelse av naturreservatene. FRIFO beklager sterkt at høringsforlaget hadde kort høringsfrist og at denne var lagt i sommerferien, og mener at i denne konkrete saken må høringsfristen forlenges slik at alle som ønsker det får anledning til å uttale seg. FRIFO er positive til at verneforskriften i stor grad tar hensyn til friluftslivets interesser, men bemerker at det er viktig å redusere eller begrense motorferdsel til et minimum og ber om at verneforskriften kun åpner for det som er ytterst nødvendig i så måte, og at det gjennomføres en streng forvaltningspraksis.

Grunneierne i Hisdal ber om en presisering knyttet til ordlyden i verneforskriften, under § 5 *mulige unntak etter søknad*. I pkt. 2 står det *at forvaltnings-styresmakta etter søknad kan gje løyve til oppattbygging av bygninger som er gått tapt ved brann, med utsjånad som opphavleg og til opphavleg bruk*. Grunneierne ønsker en forsikring om at denne paragrafen ikke vil bli brukt slik at den hinder gjenoppbygning av eksisterende bygninger ved brann.

Bykle kommune mener det må brukes stedsnavn som samsvarer med gjeldende kartverk, og mener navnet på verneområdet bør være Hisdal naturreservat.

Sekretariatet for Setesdal Vesthei Ryfylkeheiane landskapsvernområde støtter forslaget om opprettning av Hisdal naturreservat og har ingen kommentarer til den foreslåtte forskriften forutsatt at Bykle kommune ikkje har vesentlige merknader.

Fylkesmannens tilråding

Utsatt høringsfrist

Fristen for å komme med innspill etter høringsforlaget var i overkant av 6 uker. Fylkesmannen ser at dette er kort frist særlig siden høringsperioden inkluderte sommerferien. En vil unngå en så kort frist på denne tiden av året ved senere høringer. Alle høringsinstanser som har bedt om det har fått forlenget høringsfristen.

Begrensing av motorferdsel

Naturreservatene er den strengeste formen for vern etter naturvernloven i Norge. For å verne om naturen ønsker Fylkesmannen og DN å ha en streng praksis når det gjelder motorisert ferdsel i disse områdene. Fylkesmannen er derfor enig med FRIFO i synet på at det i naturreservater er viktig å redusere eller begrense motorferdsel til et minimum. I henhold til de foreslåtte verneforskriftene, § 3 så er motorferdsel på land og til vanns forbudt. Utover standardbestemmelsene i § 4, *Generelle unntak*, så har Fylkesmannen for Hisdal naturreservat tilrådet unntak for motorferdsel forbudet når det gjelder innkjøring til, og rydding og vedlikehold av kulturlandskapet rundt Hisdaltunet, jfr. § 4, pkt 4 og 5. Utover dette vil all motorisert transport kreve dispensasjon fra verneforskriften. Fylkesmannen kan etter søknad gi tillatelse til motorferdsel, jfr. § 5 i forbindelse med tilsyn og transport av materiell til eksisterende jakthytte og støy for Hisdal naturreservat. For å redusere saksbehandlingsmengden og gi større forutsigbarhet for søker kan det gis tillatelse for en noe lengre tidsperiode av gangen framfor at det søkes for hver gang det er behov for transport. En del av området som foreslås vernet i Hisdal er per i dag vernet som biotopvernområde for å ivareta villreinens kalvings og/eller trekkområder. Den forvaltningspraksis som har vært praktisert i forbindelse med motorferdsel i Steinsbuskardet - Hisdal biotopvernområde foreslås videreført og samkjørt med resten av biotopvernområdet.

Gjenoppbygning av bygninger etter brann

Det bekreftes at man med § 5, pkt 2 ikke har til hensikt å hindre gjenoppbygning av eksisterende bygninger etter en eventuell brann. Hisdal naturreservat foreslås vernet på grunn av skogen, og det vil ikke bli lagt strengere restriksjoner på gjenoppbygningen av bygningene, knyttet til materialvalg og byggeteknisk utførelse, enn det kulturvernmyndighetene vil komme til å sette for at helheten i kulturlandskapet rundt Hisdaltunet skal opprettholdes.

Navn på verneområdet

Etter anbefaling fra Bykle kommune foreslås navnet endret til Hisdal naturreservatet fra tidligere Hisdalen naturreservat.

Forvaltning

Det er de berørte kommunene som har delegert forvaltningsmyndighet for Setesdal Vesthei Ryfylkeheiane landskapsvernområde som også har forvaltningsmyndighet for Steinsbuskardet - Hisdal biotopvernområde. Ved oppretting av Hisdal naturreservat foreslås det at Fylkesmannen i Aust-Agder får forvaltningsmyndighet for den delen av Steinsbuskardet - Hisdal biotopvernområde som foreslås innlemmet i Hisdal naturreservat. Forvaltningspraksis for området vil bli søkt opprettholdt og samkjørt med det øvrige biotopvernområdet.

DNs tilråding

DN har omtalt spørsmålene knyttet til forskriften i kap 5. Når det gjelder spørsmålet fra grunneierne om gjenoppbygging av bygninger etter evt. brann, så er det vanlig praksis i verneområder at dette kan tillates etter søknad. Dette under forutsetning av at bygningene får samme størrelse og utforming som de tidligere bygningene.

Når det gjelder forvaltningsmyndighet for området, legger den tilrådte forskriften, i tråd med det som er vanlig for naturreservater, opp til at det er DN som fastsetter hvem som skal har forvaltningsmyndighet for verneområdet.

Fylkesmannen tilrår at den forvaltningspraksis som har vært brukt i forbindelse med motorferdsel i Steinsbuskardet - Hisdal biotopvernområde videreføres og samkjøres med resten av biotopvernområdet. DN presiserer at forvaltningen av området må bygge på verneforskriften for området, og bestemmelsen om "nødvendig motorferdsel" skal håndheves strengt.

DN støtter fylkesmannens forslag til navn og til avgrensning av verneområdet. Samtidig med vernevedtak for Hisdal naturreservat, tilrår DN at det foretas endringer i det eksisterende Steinsbuskardet – Hisdal biotopvernområde, ved at grensene for biotopvernområdet endres ved at deler av det innlemmes i Hisdal naturreservat.

Noen høringsparter kommenterer at høringsfristen for verneforslaget var for kort, særlig ved at høringsperioden inkluderte sommerferien. I Rundskriv T 3/99 fra Miljøverndepartementet heter det: *"Det skal fastsettes en rimelig høringsfrist som ikke bør være kortere enn 3 måneder jf. utredningsinstruksen kap. 4.1. Det kan ikke benyttes kortere frist enn 6 uker. Fristen skal framgå både ved kunngjøring og underretning pr. brev"*. Den høringsfristen som var satt, holder seg innen det minimumskravet rundskrivet setter, men DN er enig i fylkesmannens vurdering om at det burde vært satt lengre høringsfrist i og med at høringen inkluderte sommerferien. Fylkesmannen har gitt forlenget frist for de høringspartene som har bedt om det, men for framtida bør det tilstrettes å gi lengre frister særlig når høringene inkluderer ferieavviklingsperioder.

Det er foreslått noen mindre endringer i forskriften etter høring. DN viser forøvrig til de generelle kommentarene i kap. 5 og slutter seg til fylkesmannens tilråding og tilrår fredning av Hisdal som naturreservat.

Samtidig foreslås endring av avgrensning av Steinsbuskardet-Hisdal biotopvernområde i Bykle kommune (Kronprinsreg. res nr. 38 av 28.4.2000 om vern av Steinsbuskardet – Hisdal biotopvernområde i Bykle kommune, Aust-Agder fylke)

MDs tilråding

MD har 31.10.2008 mottatt, via DN, e-post fra Fylkesmannen i Aust-Agder hvor det framgår at det i høringen av verneplanen for Hisdal naturreservat framgikk at det foreslåtte naturreservatet vil berøre deler av Steinsbuskardet-Hisdal biotop-vernområde, og at verneforskriften og avgrensningen vil bli foreslått endret. Det er kommunene med eget sekretariat (Sekretariatet for Setesdal Vesthei Ryfylkeheiane landskapsvernområde (SVR)) som har delegert forvaltning for SVR som også forvalter Steinsbuskardet-Hisdal biotop-vernområde. I høringen var det imidlertid ikke påpekt at også SVR landskapsvernområdet vil bli berørt av naturreservatet. Dette er i ettertid blitt forelagt både Bykle kommune og Sekretariatet for SVR per telefon. Det bekreftes fra begge instanser at deres respektive innstilling opprett-holdes. Forslaget til avgrensning for Hisdal naturreservat ligger dermed fast. Ut fra dette har Fylkesmannen, med støtte fra DN, foreslått justert verneforskrift for Hisdal naturreservat, hvor forslag til endringsvedtak for SVR landskapsvernområde inngår i § 9. MD slutter seg til den foreslåtte justeringen.

MD har foreslått en justering av verneforskriftens § 4 pkt. 13, som innebærer at rydding og vedlikehold av kulturlandskapet kan skje i medhald av godkjent forvaltningsplan jf. § 7. Det

presiseres at i dette tilfellet skal henvisningen til forvaltningsplan ikke være til hinder for rydding og vedlikehold av kulturlandskapet, i samråd med forvaltningsmyndigheten, inntil godkjent forvaltningsplan foreligger. § 7 er justert til ”Det skal utarbeidast forvaltningsplan.....”

MD har i samråd med Forsvarsdepartementet justert verneforskriften for Hisdal naturreservat slik at forbudet mot lavtflyging under 300 meter begrenses til det arealet som er kartfestet som kalvingssone for villrein.

MD viser til at Statnett har levert høringsinnspill av 13.8.08, men i tillegg har sendt brev av 12.11.08 til Fylkesmannen vedrørende Hisdal naturreservat. MD viser til at det for området er benyttet standardbestemmelsene for kraftlinjer, som er avklart med Olje- og energidepartementet.

Det er foretatt enkelte andre justeringer i verneforskriften. MD slutter seg for øvrig til DN's anbefalinger og tilrår at Hisdal naturreservat opprettes i henhold til vedlagt forskrift og kart.

Samtidig foreslås:

- Endring av forskrift nr. 38 av 28.4.2000 om vern av Steinsbuskardet – Hisdal biotopvernområde i Bykle kommune, Aust-Agder fylke.
- Endring av forskrift nr. 409 av 28.4. 2000 om vern av Setesdal Vesthei Ryfylkeheiane landskapsvernområde i Bykle, Valle og Bygland kommuner i Aust-Agder fylke, Åseral, Hægebostad, Kvinesdal og Sirdal kommunar i Vest-Agder fylke og Forsand kommune i Rogaland fylke.

2. Stormyrliia naturreservat, Vegårshei kommune, Aust-Agder fylke.

Totalareal 732 dekar hvorav 508 dekar produktiv skog.

Verneformål, særskilte verneverdier og hjemmelsgrunnlag

Stormyrliia ligger noen kilometer sørvest for Vegårshei sentrum. Terrengformene er stort sett rolige, med slake lisider. Lokaliteten har både barskog og noe eike- og blandingsskog. Gran er dominerende treslag. Lokaliteten innehar en karakteristisk skogtype for innlandet i Aust-Agder. De viktigste biologiske verdiene i området er knyttet til gammelskogen og at denne er i ferd med å innta naturskogspreg med mye dødt trevirke. Et høyt antall sjeldne og sårbare arter er dokumentert i Stormyrliia og området vurderes som regionalt viktig med hensyn til bevaring av biologisk mangfold. Potensialet for videreutvikling av verdier er stort da dannelsen av død ved i kommende tiår ventelig vil fortsette på dagens nivå eller akselerere. Området er karakterisert som det eneste skogområdet i Vegårshei av noe størrelse der det finnes gammel, naturlig granskog på god bonitet, og trolig finnes det svært få slike områder i tilgrensede kommuner også. Få av skogreservatene i Aust-Agder har tilsvarende skogtype. Lokaliteten vurderes som regionalt verneverdig (**).

Formålet med fredningen av Stormyrliia naturreservatet er å bevare et større område med høyproduktiv gammelskog i lavlandet, og områdets flora og fauna. Av viktige kvaliteter kan nevnes gran - og blandingsskoger med mye dødt trevirke og enkelte grove og hule løvtrær. Området oppfyller kriteriene i § 8 i naturvernloven, og aktuell verneform er fredning av området som naturreservat.

Planstatus: Området er i kommuneplanen for Vegårshei kommune avsatt som LNF-område.

Inngrepstatus: Det er ikke tekniske inngrep i området.

Høringsinstanser: Utkastet til verneplan for de to områdene i Aust-Agder fylke (Hisdal og Stormyrliia) ble sendt på felles høring. Se liste over høringsinstanser under beskrivelsen av området Hisdal.

Sammendrag av høringsuttalelsene:

Generelt stiller høringspartene som har sendt inn merknader til verneplanen seg positive til at områdene vernes. Følgende instanser påpeker ingen eller kun uvesentlige konflikter, eller gir

positiv tilslutning til verneplanforslaget på et mer generelt grunnlag: Forsvarsbygg, Statnett, Bergvesenet med Bergmesteren for Svalbard, NTNU Vitenskapsmuseet.

Friluftslivets fellesorganisasjon (FRIFO) støtter forslaget om opprettelse av naturreservatene. FRIFO beklager sterkt at høringsforlaget hadde kort høringsfrist og at denne var lagt i sommerferien, og mener at i denne konkrete saken må høringsfristen forlenges slik at alle som ønsker det får anledning til å uttale seg. FRIFO er positive til at verneforskriften i stor grad tar hensyn til friluftslivets interesser, men bemerker at det er viktig å redusere eller begrense motorferdsel til et minimum og ber om at verneforskriften kun åpner for det som er ytterst nødvendig i så måte, og at det gjennomføres en streng forvaltningspraksis.

Vegårshei Ski og Aktivitetssenter AS ser det som svært viktig for allmennheten av skiløpa i Stormyrliia naturreservat kan prepareres og benyttes som i dag. Vegårshei ski og aktivitetssenter hadde innspill til verneplanen for Stormyrliia naturreservat også etter oppstartsmeldingen, og de ba da om at verneforskriften ble tilpasset dette. Fylkesmannen foreslo, på bakgrunn av innspillet, enkelte endringer i verneforskriften. Nå bes det om at vernebestemmelsene justeres og tydeliggjøres slik at det enten kan åpnes for motorisert ferdsel for preparering av skiløpa uten søknad, eller at det minimum kan gis tillatelse for en sesong av gangen. Videre ønsker Vegårshei Ski og Aktivitetssenter at turgåere blir orientert om verneområdet og restriksjonene der i form av informasjonsplakat der grensen for området krysses.

Vegårshei idrettslag - orienteringsgruppa melder at det ble utarbeidet orienteringskart som omfatter hele det området som nå er lagt ut for frivillig vern. Vegårshei IL forutsetter at vernearealet i sin helhet kan benyttes i henhold til friluftslovens bestemmelse om allemannsretten, og ber om at vernebestemmelsene tar høyde for at overløping og postplassering i forbindelse med trening og lokale orienteringsarrangementer kan finne sted som tidligere. Samlingsplass eller startplass vil ikke bli lagt innenfor verneområdet.

Statens landbruksforvaltning bemerker at det i verneforskriften for Stormyrliia naturreservat ikke er hjemlet beiting som generelt unntak under § 4. De antar at dette unntaket kan være aktuelt her i og med at forskriften har bestemmelser om uttransport av syke og skadde bufe. For øvrig mener de det svært gunstig at verneområder blir til som en følge av frivillige avtaler.

Vegårshei kommune mener det er sterkt ønskelig med et generelt unntak fra vernebestemmelsene slik at skiløypa i området fortsatt kan prepareres og benyttes til skirenn, samt at det kan arrangeres orienteringsløp i området, uten at det trengs å søkes særskilt om dette. De foreslår derfor å flytte unntaksbestemmelsene fra § 5 til § 4, slik at preparering av eksisterende skiløype i område, samt gjennomføring av skirenn i denne traseen, kan inngå som generelle unntak som ikke krever særskilt søknad. Det vil medføre unødvendig ressursbruk og måtte søke om disse tiltakene som vurderes til ikke å ha negativ påvirkning på formålet med vernet.

Fylkesmannens tilråding

Utsatt høringsfrist

Fristen for å komme med innspill etter høringsforslaget var i overkant av 6 uker. Fylkesmannen ser at dette er kort frist særlig siden høringsperioden inkluderte sommerferien. En vil unngå en så kort frist på denne tiden av året ved senere høringer. Alle høringsinstanser som har bedt om det har fått forlenget høringsfristen.

Preparering av skiløype

En av kjerneoppgavene til Fylkesmannen er å tilrettelegge for allmennhetens friluftsliv i regionen. Tiltak som preparering av skiløyper, slik som Vegårshei Ski og Aktivitetssenter driver, ønsker fylkesmannen på generelt grunnlag velkomment. Når det gjelder natur-reservatene, så er allmennheten nesten over alt velkommen til å ferdes fritt (bortsett fra bl.a. i hekketiden i sjøfugl-reservatene). Hvorvidt det er ønskelig med en tilrettelegging av stier og løyper i naturreservatene varierer imidlertid noe fra område til område. Vanlig praksis har vært at eksisterende stier og løyper i naturreservatet kan ryddes og vedlikeholdes. Enkelte steder er det også ønskelig med etablering av nye turløyper for å kanalisere ferdsel, og dermed minimere uønsket tråkkslitasje. Naturreservatene er den strengeste formen for vern etter naturvernloven i Norge. For å verne om naturen ønsker DN og Fylkesmannen å ha en streng praksis når det gjelder motorisert ferdsel i disse områdene. Vedrørende Stormyrliia naturreservat, og motorisert ferdsel knyttet til preparering, så kan fylkesmannen i dag ikke se at aktiviteten som pågår utgjør en trussel for verneformålet. At eksisterende skiløyper etter søknad kan prepareres i Stormyrliia naturreservat er

et signal om at dette innenfor visse rammer vil bli tillatt. For bedre påregnelighet kan også en slik tillatelse gjøres flerårig. Det kan av hensyn til naturmiljøet være aktuelt å sette visse vilkår til en slik tillatelse, for eksempel type kjøretøy, omfang av vegetasjonsrydding langs løypene, rammer for omfang og periode for oppkjøring av løypene, krav om justering av løypetraseene m.m. Dersom denne bestemmelsen flyttes til § 4, generelle unntak, har ikke forvaltnings-myndigheten lenger noen styringsmulighet over denne aktiviteten. En slik flytting anbefales derfor ikke. Når det gjelder informasjonsplakat så mener også miljøvernavdelingen ved fylkesmannen at dette naturreservatet bør prioriteres i så måte.

Orienteringsarrangementer

Orienteringsløp kan medføre slitasje på slitasjesvake vegetasjonstyper og det kan medføre forstyrrelse på vilt, hvor hekkeplasser for sårbare fuglearter og kalvingsplasser for hjortevilt kan være særlig utsatt. Det er generelt ønskelig at orienteringsløp legges utenom naturreservater, men avhengig av verneformålet kan det aksepteres at deler av enkelte løp kan berøre naturreservat, herunder også at det kan plasseres poster i reservatet. Det kan likevel være behov for å styre omfang (i forhold til antall løp og antall deltakere) av løp i reservatet, samt også når og hvor løp foregår. Tillatelse til orienteringsløp kan gis med hjemmel i forskriftens § 5 punkt 2. For bedre påregnelighet kan også en slik tillatelse gjøres flerårig. Av hensyn til å kunne styre orienteringssporten i forhold til effekter på naturmiljøet vil Fylkesmannen frarå at slik aktivitet flyttes over i forskriftens § 4. I et samarbeid mellom orienteringssporten og forvaltningsmyndigheten vil en tro at det i dette tilfellet vil være mulig å komme fram til løsninger som begge parter finner akseptable, idet omfanget av orienteringsaktiviteter beskrives som å være av relativt beskjedent omfang i området.

Beiting

Det generelle unntaket om beiting var utelatt i verneforskriften i forståelse med grunneierne. Stormyrliia er ikke et reservat hvor verneformålet er betinget av beiting, og et fritt unntak fra vernebestemmelsene for beiting har i dette reservatet ikke vært ønskelig. Fylkesmannen foreslår imidlertid at beiting tas inn som mulig unntak etter søknad i § 5. Bestemmelsen om uttransport av skadde og syke bufe foreslås opprettholdt som et generelt unntak i § 4.

På grunnlag av høringsuttalelsene anbefaler Fylkesmannen enkelte endringer i forskriften for Stormyrliia naturreservat. Fylkesmannens tilråding til vern av området framgår av forslaget til verneforskrift for Stormyrliia naturreservat og kart med foreslått avgrensning.

DNs tilråding

DN har omtalt spørsmålene knyttet til forskriften i kap 5. DN støtter forslaget til avgrensning av verneområdet. Fylkesmannen tilrår at beiting gjøres søknadspliktig i dette området. DN vurderer at dette er et tiltak som vanligvis tillates i skogreservater, og dersom det skal gjøres unntak fra dette, må det være av hensyn til å ivareta verneformålet for området. Dersom grunneier ikke ønsker beiting, kan han regulere dette gjennom sin eiendomsrett i området. DN finner ikke at det er faglig grunnlag for å ikke tillate beiting i dette området, og vurderer derfor at forskriften bør justeres på dette punktet. Det er foreslått noen mindre endringer i forskriften etter høring. DN viser forøvrig til de generelle kommentarene i kap. 5 og slutter seg til fylkesmannens tilråding og tilrår fredning av Stormyrliia som naturreservat.

MDs tilråding

Det er foretatt enkelte mindre justeringer i forskriften. MD slutter seg for øvrig til DN og tilrår at Stormyrliia naturreservat opprettes i henhold til vedlagt forskrift og kart.

3. Skrim – Sauheradjella naturreservat, Skien, Notodden, Sauherad og Kongsberg kommuner, Telemark og Buskerud fylker.

Totalareal 123 351 daa, hvorav 44 769 daa produktiv skog.

Av dette er nytt areal med reservatstatus 95 194 daa, hvorav 31 515 daa produktiv skog. De eksisterende reservatene Sondalsfjell, Finnvollidalen og Skrimfjella og den delen av Skrimfjella

landskapsvernområde som inngår i verneforslaget utgjør ca 62 000 daa, slik at nytt verneareal omfatter ca 61 500 daa.

Verneformål, særskilte verneverdier og hjemmelsgrunnlag

Det foreslåtte verneområdet ligger i Buskerud og Telemark fylker, i kommunene Kongsberg, Notodden, Sauherad og Skien kommuner. Området ligger 180-872 meter over havet.

Den overveiende del av området ligger i den mellomboreale vegetasjonssone, også kalt den midtre barskogssonen. I sonen dominerer barskog og myr, og det er lite innslag av både varmekjære lavlandsarter (fra nemoral løvskog) og av alpine arter og vegetasjonssamfunn. Sonen dekker store arealer på indre Østlandet, i høydelaget 400-750 m.o.h.

Klimatisk ligger området hovedsakelig innenfor "klart oseanisk seksjon". I disse oppstikkende åspartiene er nedbøren høyere, snødekket mer langvarig og sommertemperaturen lavere enn i de lavereliggende skogtraktene rundt. En del vestlige (kystnære) vegetasjonstyper og arter inngår. Utbredelsen av seksjonen er svært begrenset på Østlandet, som domineres av områder med svakt oseanisk preg eller overganger mot kontinental seksjon med mindre nedbør, tynnere snødekke og lavere vintertemperatur.

Vegetasjonssamfunnene veksler mellom fattige og middels rike. Det er likevel de fattige områdene med grunnlendt trebevokst mark og bart fjell i dagen som preger det meste av området. I så måte er skoggrensen (ca 700 m.o.h.) betinget av mangel på løsmasser. De høyereliggende områdene får dermed snaufjellkarakter, med spredte enkeltrær av gran og bjørk. I hovedsak kan plantesamfunnene i skog-, myr- og fjellmiljøene generelt betegnes som artsfattige, mens artsrikere lokale områder finnes spredt.

Pro Natura og Foran AS gjennomførte naturfaglige registreringer i området i 2004. Rapportene fra registreringene konkluderte med at hele området til en viss utstrekning inneholder skogtyper som er prioritert for vern. Dette gjelder særlig boreal barskog, granskog rik på død ved samt bekekløfter. I noen grad finnes også boreal løvskog. Videre er det viktige forekomster av sjeldne og sårbare arter. Området vurderes å være av nasjonal verdi (***)

Formålet med vernet er å bevare et stort og sammenhengende skogområde der store deler er urørte eller tilnærma urørte, som økosystem med alt naturlig plante- og dyreliv og naturlige prosesser i skog. Området har gode forekomster av død ved og er levested for en rekke sårbare og hensynskrevende arter. Området har vitenskapelig og pedagogisk verdi på grunn av sin størrelse. Området oppfyller kriteriene i § 8 i naturvernloven, og aktuell verneform ved utvidelsen er fredning av området som naturreservat.

Planstatus: Området er i sin helhet lagt ut til landbruk-, natur- og friluftsområder (LNF) i kommuneplanene for Skien, Notodden og Kongsberg. I Sauherad er det et mindre areal, noen titalls dekar, som er lagt ut som LNF med spredt hyttebygging (benevnt som F2) sørøst for Taklås, for øvrig er alt LNF.

Inngrepstatus: Forslaget omfatter flere setrer, hytter, skogsbilveier, traktorveier og noen demninger. Området bærer likevel preg av få større inngrep. Selv om det i tidligere tider har vært hogd i så godt som hele området, er mye av dagens skog gammel. Noen steder er inkludert ungskog og hogstflater for å få sammenheng. Området inneholder store arealer med gammelskog under naturlig dynamikk.

Høringsinstanser

Verneplanen er sendt på høring til alle grunneierne, berørte hytteeiere, hjemmelshavere for bruksretter, kommuner og fylkeskommuner, samt følgende lokale lag og organisasjoner: Breiset Hyttevel, Gjerpen bondelag, Gjerpen skog-eierlag, Grenland sportsfiskere, Heddal og Lisleherad skogeierlag, Kongsberg og omegns Turistforening, Kongsberg JFF, Kongsberg Sankelag, Larvikmarkas Flue-fiskerforening, Naturvernforbundet i Kongsberg, Notodden JFF, Notodden Turlag, Omholtfjell Fiskerlag, Raje og Skrim Velforening, Sandsvær/Kongsberg skogeier-lag, Sandsvær Bondelag, Saude og Nes bondelag, Saude og Nes skogeierlag, Sauherad JFF, Siljan JFF, Skien JFF, Skrim Hytteeierforening og Telemark JFF.

Høringsbrevet er dessuten sendt følgende regionale etater og organisasjoner: AT Skog BA, Buskerud Bonde- og Småbrukerlag, Buskerud Bondelag, Buskerud Botaniske forening, Buskerud

Energiverk, Buskerud fylkeslandbruksstyre, Buskerud Kraftnett – Kongsberg, Buskerud Natur og Ungdom, Buskerud Orienteringskrets, Buskerud Skikrets, EB NETT AS, Forum for natur og friluftsliv – Buskerud, Kongsberg Energi AS, Larvik og Omegn Turistforening, Midt-Telemark Energi AS, Naturvernforbundet i Buskerud, Naturvernforbundet i Telemark, NJFF Buskerud, NJFF Telemark, NOF Buskerud, NOF Telemark, Norsk Bergverksmuseum, NORSKOG, NVE, Region Sør, Skagerak Nett, Telemark Turistforening, Statens Vegvesen Region Sør, Telemark Bonde – og Småbrukerlag, Telemark Bondelag, Telemark Botaniske Forening, Telemark Geologiforening, Telemark Regiment, Telenor Servicesenter for nettutbygging, Tønsberg og Omegn Turistforening og Viken skog.

Høringsbrevet er sendt følgende sentrale etater og organisasjoner: Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Statens landbruksforvaltning, Kommunenes sentralforbund, Forsvarsbygg, Statens Kartverk, Statens navnekonstulenter for Østlandet og Agderfylkene, Riksantikvaren, Bergvesenet, Norges Geologiske Undersøkelser, NSB hovedadm. Jernbaneverket, AVINOR AS, Luftfartstilsynet, Vegdirektoratet, Norges vassdrags- og energidirektorat, Statkraft SF, Statnett SF, Statskog SF, Norges Bondelag, Norsk Sau og Geit, Norges Skogeierforbund, Norsk Bonde- og Småbrukerlag, Norskog, Norges Luftsportsforbund, Norges Naturvernforbund, Norges Jeger- og Fiskerforbund, Norsk Botanisk Forening, Botanisk museum NMH, Norsk Orkideforening, Norsk Ornitologisk Forening, Norsk Zoologisk Forening, Verdens Naturfond, Friluftslivets fellesorganisasjon, Friluftsrådene Landsforbund, Norges Idrettsforbund, Norges Orienteringsforbund, Norges handicapforbund, NHO Reiseliv, Natur og Ungdom, Norges Miljøvernforbund, Norsk Biologforening, SABIMA, SKOGFORSK, Norsk institutt for naturforskning, Biologisk institutt - Universitetet i Oslo, Universitetets naturhistoriske museer og botanisk hage UiO, Universitetet i Bergen, Universitetet i Tromsø, NTNU Fakultetet for naturvitenskap og teknologi, NTNU Vitenskaps-museet, NTNU Ringve botaniske have og Universitetet for miljø- og biovitenskap.

Sammendrag av høringsuttalelsene

Følgende har ingen merknader til verneforslaget: Forsvarsbygg, Jernbaneverket, Statens landbruksforvaltning, Kommunenes Sentralforbund, NTNU Viten-skapsmuseet og Bergvesenet med Bergmesteren for Svalbard.

Norsk Zoologisk Forening (NZF) ser svært positivt på verneplanarbeidet, men mener at det bør arbeides videre med arronderingen av området slik at det kan bli ett sammenhengende verneområde. NZF mener en så langt som mulig bør holde løyper vekk fra myrer, da dette er veldig sårbare områder. Det samme mener foreningen bør gjelde for skogsfugleleiker og andre sårbare områder der ferdslen kan være en forstyrrende faktor. NZF viser til at www.artsobservasjoner.no kan brukes for å fremskaffe informasjon om sårbare områder.

Norges Vassdrags- og Energidirektorat (NVE) viser til at deres merknader til oppstartmeldingen synes å være innarbeidet og at etaten derfor ikke har ytterligere merknader til verneforslaget.

Norges Jeger – og Fiskerforbund (NJFF) viser til uttalelse fra NJFF Telemark av 5.08.08, og støtter i likhet med NJFF Buskerud opp om denne. I tillegg til dette påpeker NJFF at det fortsatt må kunne drives kultivering og drift av fiskevann, herunder kalking, og aktuelle viltforvaltningstiltak. NJFF forutsetter videre at jakthundprøver fortsatt kan drives i området. Jf § 4 pkt 5. NJFF anmoder derfor at det kommer inn en ny bestemmelse under generelle unntak i § 4 slik at det klart framgår at jaktprøver for hund kun trenger grunneieres tillatelse.

NHO Reiseliv – Region Sør mener at vern av området vil være av nasjonal verdi sett i et langsiktig nasjonalt og bærekraftig reiselivsperspektiv. Organisasjonen støtter derfor opp under planen om å verne området.

Friluftslivets fellesorganisasjon (FRIFO) støtter forslaget om opprettelse av Skrim – Sauheradjella naturreservat. Organisasjonene mener at verneforslaget vil være den beste måten å sikre de store natur- og friluftslivinteressene i området. FRIFO ser at det i spesielle tilfeller kan være behov for å regulere ferdslen av hensyn til sårbare naturtyper eller arter. Det er derfor viktig at ikke vernebestemmelsene legger unødige restriksjoner på det enkle og naturvennlige friluftslivet, eller på mindre arrangementer i undervisningssammenheng. Området er et viktig friluftslivsområde så det er viktig at vernebestemmelsene tar hensyn til dette. Selv om friluftsliv ikke er del av verneformålet mener FRIFO at verneforskrifta i stor grad tar hensyn til at dette er et regionalt viktig friluftslivsområde.

FRIFO mener det er viktig å begrense motorferdsel i utmark til det som er ytterst nødvendig, og at det føres en streng forvaltningspraksis.

FRIFO synes det er meget positivt at det skal lages en forvaltningsplan som også forutsetter at det utarbeides en sti- og løypeplan.

FRIFO har ingen konkrete synspunkter til utkastet, men mener at siden FNF Telemark har vært sekretariat for utarbeidelsen og Skien - Telemark Turistforening har vært representert under utarbeidelsen, så bør friluftinteressene være godt ivaretatt i planen.

FRIFO mener at FNF burde vært fast representert i det rådgivende utvalget som skal opprettes i følge verneforskrifta.

FRIFO har forståelse for at arronderinga ikke er blitt ideell, men mener at både forvaltningsmyndighetene og skogeiersiden bør arbeide videre for å få til en bedre arrondering av verneområdet. Dette vil etter FRIFO sitt syn øke verdien av området betraktelig både for det biologiske mangfoldet og for friluftslivet.

Den Norske Turistforening (DNT). Uttalelsen er underskrevet av DNT sentralt og Telemark Turistforening, men støttes også av Kongsberg og Omegns Turistforening, Larvik og Omegns Turistforening, Sandefjord og Oplands Turistforening, Tønsberg og Omegns Turistforening og Notodden Turlag. Turistforeningene støtter verneforslaget, men mener arronderinga av området er uheldig. Spesielt påpekes det at området ikke er sammenhengende.

Turistforeningene støtter i store trekk forslaget til verneforskrift, men går mot at militær operativ virksomhet skal være tillatt innfor verneområdet. DNT støtter heller ikke at øvingskjøring for motorferdsel skal være en dispensasjonsgrunn, og mener generelt at reglene for motorisert transport bør være strengere.

Turistforeningene påpeker at det er svært positivt at det er utarbeidet en sti- og løypeplan som en del av verneforslaget. De generelle reglene for merking, vedlikehold og tilrettelegging ser fornuftige og gode ut. De vil ikke gå inn i detaljer om de enkelte stier og løyper og nivået på tilrettelegging, men regner med at dette er godt ivaretatt siden FNF Telemark har ledet arbeidet og Telemark Turistforening har hatt med en representant i arbeidet.

Turistforeningene vil likevel peke på at det ikke er noen grunn til å øke tilretteleggingsgraden gjennom vernet. DNT tenker her spesielt på løypepreparering, og ber om at skiløyper som i dag blir preparert med snøskuter ikke blir kjørt opp med løypemaskin i framtida. Som eksempel nevner DNT det fredelige og attraktive området Omholt - Sørmyr der skuterpreparering bør fortsette. Turistforeningene mener også at det i vernereguleringene bør gå klart fram at sti- og løypeplanen skal revideres, og første revisjon bør for eksempel skje etter 5 år. Da får en mulighet til å rette opp eventuelle mangler og svakhet ved planen.

Forum for Natur og Friluftsliv – Telemark (FNF Telemark) har hatt planen til høring hos medlemsorganisasjonene og har mottatt innspill fra Telemark Turistforening. Felles for organisasjonene er at de uttrykker tilfredshet med planen, og mener den er viktig med tanke på å sikre urørt natur. Det fremkommer også at vernebestemmelsene og formål i liten grad kommer i konflikt med utøvelsen av generelle friluftstinteresser. FNF har vært delaktig i utarbeidelse av sti- og løypeplanen, og har følgelig ikke spesielle merknader til denne utover at den synes å være i tråd med allmennhetens behov for utøvelse av friluftsliv.

Naturvernforbundet i Kongsberg (NK) hadde ønsket at området som foreslås vernet var sammenhengende, men ser at det må bli en del kompromisser når det skal gjennomføres som et frivillig vern. Området er stort og ganske forskjellig og omfatter både tidligere reservater, landskapsvernområder og helt nye arealer. Noe av området er tradisjonelt utnyttet fram til i dag, mens andre deler nærmest er naturskog. Naturvernforbundet ser at det er utfordrende å lage en forskrift som gjelder hele området, men synes forslaget som er sendt på høring er en naturlig løsning på de utfordringene en har stått ovenfor. De ønsker likevel å knytte noen merknader til § 4 pkt 13 om bålrensing. Naturvernforbundet anbefaler at en ser nærmere på formuleringen i bestemmelsen. Slik det nå står kan en tro at det er tillatt å bruke øks til å hogge tørrkvist. Naturvernforbundet foreslår derfor at det heller står ”plukke eller bryte tørrkvist”.

Naturvernforbundet i Telemark (NT) mener det er uheldig at høringsfristen er så kort og kommer i den mest sentrale del av sommerferien. NT har følgende merknader til verneforslaget:

1. ”Det er bra å få etablert formaliserte verneområder. Angjeldende område er viktig både med hensyn på naturkvaliteter og friluftsliv, og vi er glad for at området ved denne verneprosessen synliggjøres. Dette kan også gjøre det i neste omgang lettere å få gjennomslag for andre natur- og miljøvernaker i tilknytning til området og for øvrig i regionen. Vi behøver ikke her diskutere hva

som skal være hovedformålet med vernet; om det skal være hensynet til bl. a biologisk mangfold, eller om det skal være menneskers bruksinteresser. Det tilsendte forslaget skaper et inntrykk av at bruksinteressene har den høyeste prioriteten i denne saken. Imidlertid oppfatter Naturvernforbundet det slik at et naturreservat først og fremst opprettes for å skåne spesielle områder mot påvirkning. Da er det viktig at dette gjenspeiles i styringsdokumentene.

2. Vi er følgelig usikre på om "naturreservat" er den riktige verneformen. Området skal kunne brukes til aktivt friluftsliv, jakt og fiske etc og vi ser for oss at det må bli mange unntak fra de overordnede reglene for naturreservater. Etter forslaget til forskrift § 3.1 er "Vegetasjonen, herunder døde busker og trær, fredet mot all skade og ødelegging". Samtidig skal husdyr kunne beite, stier og løypestråser ryddes, man skal kunne drive barmarkskjøring (riktignok skånsom) for uttransport av felt storvilt, og man skal kunne kjøre bil gjennom området for å drive skogsdrift "på andre siden av verneområdet". Til og med motorisert transport (i praksis personbefordring) til hyttene ved Eiangen skal kunne fortsette. Samtidig legges det begrensninger på det enkle friluftslivet, som bruk av skogen til bål og midlertidig nattely (gapahuk). I dette perspektivet spør vi oss om det ikke kunne være like greit å lage en nasjonalpark eller endog et landskapsvernområde i stedet for naturreservat. Eventuelt kunne man beholde eksisterende naturreservater og la dem omslutes av nasjonalpark/landskapsvernområde. Som "motytelse" kunne man få vernet større områder. Slik verneforslaget ser ut nå er det mange innsnevringar som vi tolker som "nødvendige" pga eksisterende inngrep. Ved en svakere verneform kunne man inkludere visse veger e.l. og samtidig underlegge dem et verneregime som begrenser uønsket bruk av dem. Vi ser det som viktigst å få størst mulige verneområder, da mindre men sterkt vernede områder lettere utsettes for press som i praksis uthuler formålet med vernet.

3. I henhold til forslaget til forskrift vil Sti- og Løypeplanen inngå som en del av en forvaltningsplan. Vi finner det noe rart at denne planen får en så fremtredende plass. Den synes å være utarbeidet også før forvaltningsplanen er klar, selv om den skal være et underordnet dokument. Hvorfor skal Direktoratet for Naturforvaltning godkjenne Sti- og Løypeplanen? Dette ser vi som uforholdsmessig byråkratisk. Sti- og Løypeplanen inneholder detaljerte anvisninger. Det nevnes også at "Det er ikke tillatt med hundekjøring i preparerte skiløyper." Har man hjemmel for å hevde dette? Ferdsel med hund er hjemlet i hundeloven og vi vil be om at forvaltningsmyndigheten ikke forsøker å tilta seg mer myndighet enn rett er."

Norge Jeger- og Fiskerforbund – Telemark (NJFF – Telemark) uttaler bl.a. følgende:

"NJFF Telemark har tatt utgangspunkt i forslaget til verneforskriften og prioritert forskriftens forslag til utøvelsen av jakt og fiske. NJFF Telemark synes forslaget til verneforskrift ivaretar utøvelsen av jakt og fiske i tråd med NJFF syn. Det er åpnet for uttransportering av felt storvilt med hjelp av lette terrenggående kjøretøy noe som har blitt svært vanlig i dagens utøvelse av storviltjakt. For øvrig synes forskriften å ivareta andre hensyn i forbindelse med jakt. Dette er positivt spesielt med tanke på at mange av våre lokale jeger og fiskerforeninger har sine jaktområder innenfor foreslått vernet område.

NJFF Telemark mener videre at forskriften også ivaretar utøvelsen av tradisjonelt fiske, herunder også muligheten for kultivering og drift av fiskevann. Med hensyn til kalking finnes det innenfor foreslått vernet område en rekke vann som ligger inne i den statlige kalkingsplanen og det er viktig at det ikke legges for sterke byråkratiske føringer på drift av disse mht søknad om dispensasjon for bruk av motorkjøretøy (helikopter) til kalking.

NJFF Telemark merker seg også at det i kommentarer til verneforskriften er åpnet for at grupper inntil en skoleklasses størrelse kan benytte området til overnatting uten at en trenger å søke om dispensasjon til dette. For NJFF Telemark og våre lokale foreninger er dette viktig da vi av og til har med oss skoleklasser i opplæringsøyemed knyttet til fiskeprosjekter, prøvefiske osv."

Styret i Saude og Nes skogeierlag har behandlet saken 1.07.08 og uttaler :

"Vi mener at prosessen med frivillig vern har vært en verdifull prosess for grunneierne. Den har vært lærerik og nyttig slik at skogeierne har fått bedre innblikk i egen skogeiendom og miljøverdiene som finnes, samt i målsetting om vern. Det er å håpe på at frivillig vern som arbeidsform fortsetter på bekostning av tvangsvern for framtidige verneområder.

En del grunneiere har likevel valgt å si nei til frivillig vern etter at statens tilbud ligger på bordet. Det er flere grunner til at noen sier nei, blant annet fordi det har vært lite økonomi å hente for mange mindre skogeiere. Det å fremby arealer for vern for all fremtid, er ikke noen enkel avgjørelse å ta for nåværende og framtidige generasjoner. Da bør i hvert fall økonomien være

såpass høy, at det kan forsvares for fremtidige generasjoner og gjenspeiles i eiendommens verdiøkning. En annen vesentlig grunn for noen grunneiere har vært tanker rundt fremtidig hyttebygging og annen utnyttelse av eiendommen, som en ikke vet så mye konkret om på nåværende tidspunkt. Det er da vanskelig å tilby eiendommen sin for vern. Vi ser at forskriftene har tatt opp i seg mange av de argumentene som grunneierne har fremhevet og at de bør være til å kunne leve med framover. Det er positivt at det opprettes et rådgivende utvalg for verneområdet, hvor grunneierne har et flertall av mandatene. Vi forutsetter at forvaltningsplanen som skal lages for området blir grundig drøftet i det rådgivende utvalget, slik at forankringen hos grunneiersiden blir godt fundamentert. Den utarbeidede Sti- og løypeplanen virker også bra, ikke minst at den har tatt inn i seg hvordan framtidige endringer skal behandles m.m. Det er viktig at merkede stier og traseer blir holdt vedlike og at det skiltes godt ved innfartsårene.

Vi mener at de forskriftene som det nå er enighet om er en klar forbedring i forhold til vedtektene som gjaldt for de tidligere verneområdene. Det er bra at disse vedtektene nå er samkjørte og at samme regler gjelder for hele verneområdet.

Skogeierlaget forutsetter at verneområdet forvaltes godt framover. Det er fremhevet av mange instanser at verneområder dessverre ikke har blitt forvaltet godt fordi det ikke finnes økonomi til dette. Vi mener derfor at det vil være viktig å knytte forvaltningsmidler i form av et fond til dette verneområdet, ikke minst fordi det er et stort område på ca 120.000 da. Det er høyt prioritert at verneområdene skal kunne nyttes i friluftssammenheng, og da er det viktig at området er godt tilrettelagt for dette. Fondet er tenkt for å legge basisen for infrastruktur og berede grunnen for lokal næringsutvikling i og rundt området, der dette er ønskelig fra grunneiere og kommunens side. Grunneierne bør ha mulighet til å satse på friluftsliv som næringsgrunnlag i verneområdet og det forutsettes da at verneområdet forvaltes hensiktsmessig, og at verneformålet håndheves hensiktsmessig. Det kreves imidlertid økonomi og midler til god forvaltning/infrastruktur. Dette er en oppgave vi mener departementet må finansiere. Vi tenker oss at fondet bør innrettes med en prioritering for Sauherad, da kommunen ikke har noe stort potensiale for vekst og utvikling av andre næringsformål som kan gi grunneierne andre inntektsformer. Vi ser at for Skien kommune berører verneområde kun en grunneier, Notodden to, og for Kongsberg sin del er dette en kommune med sterk vekst og utvikling av næringsvirksomheter. Et slikt fond tenker vi oss bør forvaltes av kommunen i samarbeid med det rådgivende utvalget. Dette er viktig for å kunne å ha et helhetsperspektiv på hele området. Og ikke slik at det blir opp hver enkelt grunneier å måtte søke for sin del hvis det er noe som bør gjøres i forhold til forvaltning av området”

Sledehundklubben Mush uttaler følgende:

”Dette er synspunkter som vi vil komme med til sti- og løypeplanene:

- 3.3 ferdsel og aktivitet: området ved Skrim benyttes av sledehundklubben til trening og rekreasjon. Det benyttes stort sett egne traseer.

- 4.2.9 Tiltak i hundeløyper Hundekjøring skal forgå på eksisterende HK løyper og skal der det er mulig foregå utenom preparerte løyper. Aktuelt område som det er umulig å unngå dette er ned fra Finnvollen - garasjene - opp Skrimdalen - over Skrimvann og opp Grassdalen. Her er det ikke alternative traseer.

Hundeløyper krever minimal tilrettelegging utenom det å holde traseen åpen og kloppe/lage bro over bekker og bløte myrer. Vedlegger eksisterende aktive hunde-løyper. Disse løypene er i bruk hele vintersesongen og holdes oppe kun ved egen bruk av hundespenn. Rydding/tilrettelegging av trase utføres ved behov i barmark sesongen. Løypene er veldig mye brukt og vi er avhengig av å kunne benytte hele løypenettet for å få lengde nok på treninga. Vi håper å få godkjent vårt løypenett. Dette er godkjent av Treskow og Løvenskiold på de respektive eiendommene.”

Fritzøe skoger v/ Finn Kamfjord har blant annet følgende merknader:

Til forskriften :

§ 1 Avgrensning.

Følgende eiendommer tilhørende Mille Marie Treschow i Kongsberg kommune er berørt.
89/12, 40/6, 42/9, 42/10, 94/4, 98/5, 102/7.

§ 4 Generelle unntak.

Pkt 12. Utsetting av saltsteiner til beitedyr og storvilt.

Til rapporten.

Ad 3.3 Historisk bruk av området.

På side 17 nest siste setning står følgende.

"En større grop syd for Styggemann høyeste toppen i området, er trolig fangstgrop fra steinalderen". Jeg har snakket med eldre folk om gropa, hvis det er den gropa som ligger ved sommerstien opp til Styggemann, et par hundre meter fra bekken som renner ned i Svarttjem. Her ble det hentet støpsand den gangen hytta på Styggemann ble bygget. Sanden ble kløvet opp med hest av Oppjorden, en setereier på Sørmyr-seter. Påstanden om "fangstgraven fra Steinalderen" bør derfor bekreftes fra faglig hold eller fjernes fra rapporten. Det forutsettes at vi snakker om samme grop.

Fritzøe skoger har i tillegg en del merknader til Sti- og løypeplanen. Dette er alt fra ren ortografi til forslag om ny ordlyd på deler av eller hele tekstavsnitt. I uttalelsen fra Fritzøe skoger er det lagt ved et notat av 27. mars 2007 om rettigheter på Sørmyrseter. Notatet er tidligere sendt Fylkesmannen i Buskerud. Det er eiendoms-rett til setrene på Sørmyrseter og siden disse eierne aldri har vært parter i saken eller fått verneplanen på høring, ber Fritzøe skoger om at de rettighetene de har må innarbeides i forskriftene. Eierne av setrene på Sørmyrseter har rett til ved til seterbruk og tømmer til vedlikehold av husa. Fritzøe skoger mener at ikke noe av dette skulle medføre inngrep i skog rundt Sørmyrseter som skulle forringe verneverdiene. Kongsberg Turistforening har i henhold til festekontrakt for en hytte på Sørmyrseter, rett til å få utvist ved til turisthytta mot å betale kr 300. Denne inntekten vil nå tilfalle staten.

Per Halle er hytteeier i Skrim og har følgende synspunkter: "...men jeg hadde imidlertid et håp om at Dulpeknatten nå hadde blitt innlemmet i verneområdet, da denne "toppen" er et landskapsmessig eksponert element som ikke bør "røres". Men jeg skjønner at dette kanskje passer dårlig i forhold til eiendoms grensene i området i forhold til frivillig vern?"

I sti og løypeplanens punkt 4.2.9 står det at det i preparerte løyper ikke er tillatt med hundekjøring. Denne bestemmelsen bør vel spesifiseres nærmere. Er det f.eks tillatt med "snørekjøring med hund", er det tillatt med hund med pulk m.v. Her tror jeg det er viktig med bestemmelser som det er viss sannsynlighet for blir respektert av hundefolket, for jeg tror nok det ikke vil være noe problem å få aksept for at "nome spann" ikke bør tillates. Jeg tror nemlig at det i løypene i Nordmarka (skiforeningen), ved Sjursjøen og på Beitåstølen praktiseres regler for hund i løypene som er lettere å forholde seg til for hundeeierne, og det er jo en stor gruppe blant de som benytter de preparerte løypene, og de er også hyppige brukere av løypene av naturlige grunner. I forhold til viltet er det i hvertfall ingen god løsning å presse skiløpere med hund utenfor de etablerte løypene i en periode hvor viltet har behov for ro."

Midt-Telemark landbrukskontor har gitt følgende uttalelse:

"Ved gjennomgang av det foreslåtte verneområdet og forslag til verneforskrift ser jeg umiddelbart at i Sauherad kommune er det flere skogsbilveger og traktorveger som går gjennom verneområdet og som samtidig har eiere og bruksberettigede med eiendommer utenfor verneområdet. Det er viktig at disse grunneierne fortsatt kan bruke vegene uten restriksjoner. I forslag til verneforskrift § 4 pkt. 6 er det tatt hensyn til dette for eiendommene gnr. 15 bnr. 1,2 og gnr. 18 bnr. 1. Til dettepunkt må også eiendommene gnr. 12 bnr. 4 og gnr.13 bnr.1 innlemmes. Det krysser 2 traktorveier og 1 skogsbilveg gjennom disse to eiendommene med mange eiere som er avhengig av kjøring gjennom verneområdet for å komme til sine eiendommer.

Unntaket for forbud mot motorferdsel som er gitt i § 4 pkt. 6 gjelder kun for "alle med rettigheter til bruk av veien å vernetidspunktet". Dette vil være til hinder ved eksempelvis hytteutbygging på grunneiendommer utenfor verneområdet, men som er avhengig av veier gjennom verneområde. Det bør derfor åpnes for at unntaket også gjelder nye bruksberettigede. Det er også avgjørende at de aktuelle veilagene kan vedlikeholde og oppruste veianleggene selv om de krysser gjennom verneområdet i § 4 pkt. 1. Jeg ser det er tatt hensyn til veivedlikehold men mener også at ombygging og opprusting må kunne gjennomføres (heving av veistandard) som i dag."

Skien kommune. Byutviklingsavdelingen uttaler følgende:

"Skien kommunen er av en oppfatning at dette er et viktig naturområde for hele Grenlands befolkning og at det er positivt at dette vil bli sikret for framtiden gjennom et frivillig vern etter naturvernloven. Kommunen er videre positiv til at det legges opp til at tradisjonelle aktiviteter også i fremtiden i størst mulig grad kan opprettholdes.

I utkast til vedtekter for rådgivende utvalg er det angitt at det rådgivende utvalget skal ha følgende sammensetning: representanter for fylkesmannen i de berørte fylker, to representanter fra berørte kommune (veksler over tid) samt en representant oppnevnt av grunneier i hver av de berørte kommunene. Skien kommune ser at det kunne vært hensiktsmessig med en representant

for frivillige organisasjoner (eksempelvis Forum for Natur og Friluftsliv, som er et samarbeidsnettverk for natur og friluftorganisasjoner på fylkesnivå). Med den organiseringen som det legges opp til ser kommunen derfor at det er ekstra viktig at allmennhetens interesser ivaretas gjennom det offentlige representanter, (Fylkesmannen og kommuner).

I verneforskriftens § 4 pkt 8 framgår at tradisjonell jakt er tillatt. Kommunen er av den oppfatning at det bør vurderes å spesifisere at dette også gjelder avholdelse av jakthundprøver. I Skien kommune er det et aktivt sledehundmiljø med medlemmer som hevder seg i toppen både nasjonalt og internasjonalt (sledehundklubben Mush og Grenland hundekjørerklubb). Disse bruker Luksefjellområdet aktivt og vil kunne ha synspunkter på forslag til verneforskriften. Kommunen kan imidlertid ikke se at de står på adresselista for høringen og ber om at fylkesmannen vurderer å innhente synspunkter fra dette miljøet.

Ut over ovenstående har kommunen ingen merknader til høringsforslaget.”

Utvalg for miljø og utvikling i Kongsberg kommune har gjort følgende vedtak på møte 27.08.08. sak 75/08:

- ”1. Kongsberg kommune gir sin tilslutning til ”Verneplanforslag for Skrim – Sauheradjella naturreservat”
2. Kommunen har ingen innvendinger mot den foreslåtte ”Sti – og løypeplan for Skrim – Sauheradjella naturreservat”
3. Kommunen anser det foreslåtte reservatet som en styrke for lokal næringsutvikling i de tilstøtende områdene i Kongsberg.
4. I forbindelse med utarbeidelse av forvaltningsplanen, vil kommunen understreke viktigheten av å åpne for tilretteleggingstiltak i reservatet for å imøtekomme dagens krav til parkeringsplasser, preparerte skiløyper og gode stier. Tiltakene må ikke skade verneformålet.
5. Det ville styrke verneforslaget om hele reservatet hadde vært sammenhengende.
6. Kommunen anser når dette vernet er gjennomført at alle vernehensyn er tatt innenfor vernegrensen og at vernet ikke innebærer at det skal tas særskilte hensyn på utsiden av vernegrensene.”

Sauherad kommune har avgitt følgende administrativ uttalelse datert 12. september 2008:

”Verneplanen kommer i liten grad i konflikt med formål i kommuneplanens arealdel. Det er riktignok en liten del av et område, noen titalls dekar, som er lagt ut som LNF-område (F2) med mulighet for spredt hyttebygging sørøst for Taklås som berøres av verneplanen. Store deler av arealet som nå er foreslått vernet i Sauherad er i kommuneplanens arealdel lagt ut som LNF-område med signatur for viktig natur- friluftsområde. I kommuneplanen er det også lagt inn bestemmelse om at det skal tas hensyn til registreringer av biologisk mangfold. Vi vurderer at verneplanen i stor grad vil være i tråd med intensjonen for kommuneplanens arealdel på disse punktene.

Da et av hovedpunktene fra Stortingets opptrapping av skogvern i Norge forutsetter at vernearbeidet skal fange opp de områdene som har høyest verneverdi, er det beklagelig at noen av områdene med størst verneverdi i Sauherad helt eller delvis er utelatt fra verneplanen. Dette gjelder to lokaliteter i liene øst for Børtevann, et område i liene sør for disse lokalitetene, en lokalitet vest for Dugurdsfjell og en øst for denne mellom Svarttjønn og Damtjønn. Lokalitetene er registrert, avgrenset og beskrevet i forbindelse med kommunes kartlegging av naturtyper. Spesielt trekkes fram de lokalitetene øst for Børtevann og den mellom Svarttjønn og Damtjønn. I lokaliteten Øst for Børtevann er det registrert 20 rødlistearter og potensialet for å finne flere vurderes som stort innen flere artsgrupper. Lokaliteten er lavtliggende, næringsrik, høyproduktiv og vestvendt og består av gammelskog med innslag av edelløvskog. Dette er en naturtype som i liten grad er fanget opp i verneplanen og som også nasjonalt i liten grad er vernet. Litt lenger opp i lia ligger gammelskoglokaliteten Gullbufjell med en av Norges største registrerte forekomster av sopparten lappkjuke. Det er totalt registrert 7 rødlistearter her deriblant lavarten huldrestry. Avstanden mellom disse lokalitetene er liten og det må antas at disse samvirker økologisk. Til informasjon nevnes at det er gjort en sikker observasjon av hvitryggspett liene sør for disse lokalitetene (ved Skulsribben). Lokaliteten Svarttjønn-Damtjønn har svært verdifull gammel granskog som en rekke organismer er avhengige av. Selv om det trolig ikke er snakk om en ekte urskog, kan den regnes som en funksjonell urskog i større partier. Det er registrert 7 rødlistearter og flere signalarter innenfor lokaliteten.

Som Fylkesmannen påpeker i høringsdokument er ikke arronderingen av vernearealet heldig. Dette fordi vernearealet ikke framstår som ett helhetlig område, og fordi områder med store (kanskje noen av de største) verneverdier ikke er kommet med i verneplanen. Sauherad kommune mener det er viktig å sikre artsmangfoldet. Vi ber derfor vernemyndigheten om å se på muligheten for en utvidelse av verneplanen slik at lokalitetene med store verneverdier som er nevnt over, kan inngå i verneplanen.

Vi har ikke innvendinger til utkast til sti- og løypeplan.

Navneforslag på verneområdet: Skrim og Sauheradjella naturreservat.

I høringsdokument nevnes Breisetthytta som en av Turistforeningens hytter. Det er mange år siden Turistforeningen og allmennheten har benyttet Breisetthytta.”

Nordagutu veglag v/ Hallvard Andersen har telefonisk tatt opp problemet med at flere grunneiere som nå har inngått avtale om fredning av skog også er parter i veglagene sammen med grunneiere som ikke tilbyr skog for fredning. Veglaget er redd for at det her kan ligge kime til nabokonflikter ved at de som freder skogen ikke lenger vil delta på vedlikehold av vegnettet.

Veglaget mener vernemyndigheten og spesielt Fylkesmannen bør informere grunneierne omkring de forpliktelsene som alle grunneierne har i veglagene.

Knut Hartveit, gnr/bnr 12/2 og Helge Kistefoss, gnr/bnr 12/5 er grunneiere på teiger som ligger i Bjørndalen og Våtkleiv-området. De har teiger på begge sider av eiendommer gnr/bnr 13/1 og gnr/bnr 12/4, som nå vil bli freda. De hevder å ha vegrett etter en gammel hesteveg over det freda arealet og mener at det er nødvendig å gjøre noen mindre terrenngrep og rydde skog over det freda arealet for å kunne drive skogsdrift i egne skogteiger. Det som tidligere var en hesteveg er nå mer å betrakte som en sti.

Fylkesutvalget, Buskerud fylkeskommune vedtok i møte 17.9.2008 følgende:

1. ”Fylkesutvalget gir sin tilslutning til ”verneforslag for Skrim – Sauheradjella naturreservat”, og gir honnør til partene som har bidratt til å bringe fram en avtale om frivillig vern.
2. Fylkesutvalget synes sti- og løypeplanen gir et godt grunnlag for arbeidet med tilrettelegging for et aktivt friluftsliv i området, og mener at det er viktig å utvikle tilretteleggingstiltak som kan tilfredsstille de moderne brukerne uten å skade verneformålet (herunder parkeringsplasser, preparerte skiløyper og gode stier), slik at dagens befolkning finner området tilstrekkelig attraktivt til å bruke det til rekreasjon både sommer og vinter.
3. Fylkesutvalget anser det foreslåtte reservatet som en styrke for lokal næringsutvikling i de tilstøtende områdene.
4. Fylkesutvalget mener navnet ”Skrim – Sauheradjella naturreservat” er godt dekkende og beskrivende for området. Fylkesutvalget foreslår derfor ingen endring av navn.”

Telemark fylkeskommune - fylkesutvalget uttaler (møte 27.8.08): ”Dette er et positivt tiltak for å ta vare på et viktig rekreasjonsområde for store deler av de berørte fylker, inklusive Vestfold. Ca 400 000 innbyggere sokner til dette verneområdet. Det er en frivillig plan som legger opptil en fleksibilitet som bør sikre både bruk og vern på en fornuftig måte. Den sikrer også allmennhetens bruk av området bla til friluftsliv, fiske, jakt og børsanking. Den gir muligheter for utvikling av næringsvirksomhet eks motorferdsel, der dette er nødvendig og ønskelig.”

Leif Sigvaldsen mener det er uforståelig at det ikke skal være tillatt å sykle eller ri på den gamle rideveien mellom Skien og Kongsberg gjennom Finnvollalen og over til Ravaldsjøen. Det er særlig uforståelig når en ser hva som blir tillatt i området sør for Mofjella.

Fylkesmennes merknader til uttalelsene

Sammen med høringsforslaget for Skrim-Sauheradjella ble det også sendt forslag til sti- og løypeplan for området på høring. Sti- og løypeplanen er ment å inngå i forvaltningsplanen for området. En slik forvaltningsplan skal godkjennes av Direktoratet for naturforvaltning. Vi har valgt å gjengi under høringsuttalelsene også kommentarer som går på sti- og løypeplanen, men i tilrådingen til MD er forhold knyttet til sti- og løypeplanen ikke omtalt. Det gjelder også fylkesmennes kommentarer og tilrådingen til sti- og løypeplanen.

Fylkesmennes kommentar til generelle merknader

De fleste høringsinstanser gir sin tilslutning til eller ser positivt på verneforslaget. Det er ingen uttalelser som går mot verneforslaget.

Kongsberg kommune uttaler at en ser på vern av området som en styrke for lokal næringsutvikling i de tilstøtende områdene. NHO Reiseliv – Region Sør mener at vern av dette området vil være av nasjonal verdi sett i et langsiktig nasjonalt og bærekraftig reiselivsperspektiv. Noen høringsinstanser mener det er uheldig at høringsfristen er så vidt kort og i hovedsak faller sammen med sommerferien. (NT)

Fylkesmennene har vært imøtekommende overfor de som har bedt om utsatt høringsfrist. Det har imidlertid vært viktig å få en god framdrift i saken siden forhandlingene nå er ferdige og det er så vidt lang tid siden grunneierne kom med tilbudet.

Flere høringsinstanser, (Norsk Zoologisk Forening, FRIFO, Naturvernforbundet i Kongsberg og Kongsberg kommune), har påpekt at arronderingen av området ikke er så god som ønskelig. Noen instanser påpeker også at det må arbeides videre med å bedre arronderingen.

Fylkesmennene er enige i at området ikke er så godt arrondert som ønskelig, og særlig hadde vi ønsket et sammenhengende reservat fra Våtkleiv til Sveinsbuffjell. Dette var det imidlertid ikke mulig å oppnå i denne omgangen. Fylkesmennene vil være åpne for justeringer dersom vi senere får tilbud om tilleggsarealer som grenser inntil dette verneforslaget. Vi ønsker imidlertid å få fullført vernesaken slik den nå står med de arealene det er inngått avtaler på.

Sauherad kommune uttaler at det er det beklagelig at noen av områdene med størst verneverdi i Sauherad helt eller delvis er utelatt fra verneplanen. Dette gjelder to lokaliteter i liene øst for Børtevann, et område i liene sør for disse lokalitetene, en lokalitet vest for Dugurdsfjell og en øst for denne mellom Svarttjønn og Damtjønn.

Fylkesmennene kan bare slutte seg til dette utsagnet, men grunneierne i disse områdene har imidlertid ikke tilbudt arealene for vern. Fylkesmennene har ikke noe redskap for å få utvidet arealene slik saka nå står, siden verneplanen er tuftet på frivillig vern. Også av hensyn til de andre grunneierne som har inngått avtaler er det viktig å få fullført vernesaken med de arealene vi nå har. Fylkesmennene håper likevel det kan være mulig å komme i dialog med grunneierne i disse områdene på et senere stadium.

Naturvernforbundet i Telemark (NT) har særlig stilt spørsmål ved om verneformen natur-reservat er det rette for dette området som har så store brukerinteresser. I en frivillig vern prosess får Fylkesmennene et tilbud fra grunneierne om skogarealer til fredning som reservat. I dag gir ikke lovverket grunnlag for å gi erstatning for verneformene nasjonalpark eller landskapsvernområde. Det har derfor aldri vært snakk om noen annen verneform enn reservat. For å få til store sammenhengende skogreservater er det nødt til å komme inn noe kulturskog, veger, noen hytter - altså deler av områder som er delvis eller helt omdisponert. Grunneier stiller også krav og kommer med ønsker i forbindelse med utarbeidelse av forskrift. Fylkesmennene på sin side må prøve å tilpasse forskriften til området gjennom en dialog med grunneierne uten at dette skal gå på bekostning av verneverdiene. Installasjoner som er i området fra før kan vi normalt gjøre lite med. Siden naturreservat er den strengeste verneformen så mener vi også at forvaltningen vil ha den beste redskapen til å ta vare på det biologiske mangfoldet i området. Men det er klart at det ligger utfordringer i det å balansere forvaltningen av vernet opp mot bruksverdier. Motorferdsel er kommentert nærmere i eget avsnitt.

Når det gjelder Per Halles synspunkter om at Dulpeknatten burde vært innlemmet i verneområdet så har Fylkesmennene ikke fått noe tilbud som omfatter dette området.

Skogbruk og andre næringsmessige interesser

Kongsberg kommune presiserer at når dette vernet er gjennomført skal alle vernehensyn være tatt innenfor vernegrensen, og at vernet ikke skal innebære at det tas særskilte hensyn på utsiden av vernegrensene. Dette temaet har vært berørt flere ganger under forhandlingene. Dette er et stort skogreservat og tiltak utenfor vil normalt ikke påvirke verneverdiene. Utenfor reservatet vil det være plan- og bygningsloven som vil regulere utbyggingstiltak, og det vil da være hensynet til de konkrete naturverdiene som blir berørt av planene som vil være avgjørende for miljømyndighetenes eventuelle innsigelser til et tiltak.

Nordagutu veglag har telefonisk bedt Fylkesmannen i Telemark å informere partene i veglaget om de økonomiske forholda med hensyn på vedlikehold av skogsbilveger der både de som freder og de som ikke tilbyr skog for fredning inngår. Veglaget er redd for at det her kan ligge kime til nabokonflikter ved at de som freder skogen ikke lenger vil delta på vedlikehold av vegnettet. Dette er i utgangspunktet et privatrettslig forhold som partene i veglaget må finne ut av.

Fylkesmennene ser likevel at det kan oppstå interessemotsetninger siden de som ikke skal drive skog lenger, ikke vil ha samme behovet for å bruke etablerte veier. Erstatningene som grunneiere som tilbyr skog vil få avhenger av rotnetto. Rotnetto vil øke med et godt vegnett, og det synes da naturlig at alle grunneierne i utgangspunktet må bære sine forpliktelser til veglaget som før. Fylkesmennene forstår også at det kan være ønskelig med informasjon ut til alle grunneierne omkring dette, og vi synes at dette er det naturlig at AT Skog BA og Skogeierforbundet gjør, men gjerne i samarbeid med Fylkesmennene.

To grunneiere som ikke tilbyr skog for fredning adskiller området Våtkleiv vest fra resten av storområdet Skrim – Sauheradjella. En av grunneierne har også en teig på andre siden av det som foreslås vernet og hevder å ha vegrett etter en gammel hesteveg som nå er å betrakte som en sti. De ønsker å bruke denne gamle hestevegen vest om Våtkleiv og sørover for å drive tømmer, men må rydde og felle noen få trær og gjøre mindre terrenginngrep selv om det er snakk om vinterdrifter.

Fylkesmennene har forståelse for at tømmerdrift etter denne gamle hestevegen kan være aktuell siden det ikke er mulig å drive nedover Bjørndalen. I Bjørndalen er det et viktig kjerneområde for biologisk mangfold og det går dessuten tursti over til Svanstul gjennom området. Under forutsetning av at det kun er vinterdrifter på frossen mark, og at det er noen få mindre inngrep som ikke vil gå ut over verneformålet, kan Fylkesmannen gi dispensasjon for dette. Vi må da se dette som en opprusting av eksisterende veg, jf. foreslått ny bestemmelse i § 5 pkt 17.

Styret i Saude og Nes skogeierlag har blant annet påpekt at verneområder fram til i dag dessverre ikke har blitt forvaltet godt fordi det ikke finnes økonomi til dette. Skogeierlaget mener derfor at det vil være viktig å knytte forvaltningsmidler i form av et fond til dette verneområdet, ikke minst fordi det er et stort område på ca 120.000 da. Fylkesmennene har i avsnitt 8 i tilrådingen noe nærmere kommentert forvaltning, oppsyn og behov for midler til tiltak og drift av området.

Fylkesmennene er enige med Saude og Nes skogeierlag i at dette området krever ekstra oppfølging i form av midler fordi det er et stort område, det er et viktig friluftsområde og det trenges en forvaltningsplan og det skal etableres et rådgivende utvalg. Når det gjelder opprettelsen av et særskilt næringsfond, så har dette spørsmålet også blitt tatt opp av grunneierne under forhandlingene. Fylkesmannen har oversendt dette spørsmålet til DN i eget brev av 26. februar d.å. Det ligger utenfor Fylkesmennes myndighet å ta stilling til dette.

Motorferdsel

Naturvernforbundet i Telemark (NT) er kritiske til at motorferdsel tillates innom det framtidige naturreservatet. Blant annet påpekes at ” Til og med motorisert transport (i praksis personbefordring) til hyttene på Eiangen skal kunne fortsette. Samtidig leggs det begrensninger på det enkle friluftslivet, som bruk av skogen til bål og midlertidig nattely (gapahuk)”.

FRIFO mener det er viktig å begrense motorferdsel i utmark til det som er ytterst nødvendig, og at det må føres en streng forvaltningspraksis. I vårt høringsforslag og i vår tilråding vil alle hyttene rundt Eiangen bli liggende utenfor reservatet. Tilgangen til hyttene sommerstid er dels via skogsbilvegen til dammen ved utløpet av Eiangen, der det er anledning til persontransport, dels opp fra Sauherad gjennom vegen i Seterdalen og videre med båt over vatnet. Motorferdselen fra skogsbilvegen og videre inn til hyttene reguleres etter lov om motorferdsel i utmark på vanlig måte. Ren persontransport er i dag ikke tillatt etter lov om motorferdsel i utmark. Hvis det er behov for nyttekjøring som gjennom naturreservatet må det søkes dispensasjon etter § 5 pkt.1. Intensjonene i verneforskriften er å redusere motorisert ferdsel til et minimum. Det er åpnet adgang til bruk av lett terrenggående beltekjøretøy som ikke setter varige spor i terrenget for uttransport av felt storvilt. Dette er en vanlig bestemmelse i nyere skogreservat.

Den Norske Turistforening (DNT) støtter ikke at øvingskjøring for motorferdsel skal være en dispensasjonsgrunn, og mener generelt at reglene for motorisert transport bør være strengere. Dette er en standard bestemmelse som vi er pålagt å ha med i verneforskriften, for øvrig viser vi til våre kommentarer ovenfor.

NJFF i Telemark viser til at det pågår kalking inne i det som vil bli reservat og at det er viktig at det ikke legges for sterke byråkratiske føringer på drift av disse mhp søknad om dispensasjon for bruk av helikopter til kalking. Det kan påregnes å bli gitt dispensasjon for bruk av helikopter i forbindelse med kalking av fiskevann når dette er del av godkjent kalkingsprosjekt. Jf § 5 pkt. 1.

Vilt og fisk

Norges Jeger – og Fiskerforbund(NJFF) påpeker at det fortsatt må kunne drives kultivering og drift av fiskevann, herunder kalking, og aktuelle viltforvaltningstiltak .

Fylkesmennene er innstilt på å tillate kultivering av fiskevann, herunder kalking på de vanna der dette i dag gjøres etter plan og i tråd med fylkesvise kalkingsprosjekt. Videre kan nye prosjekt vurderes etter søknad. Jf forskriftens § 5 pkt 11.

Bruksretter / veger

Midt Telemark landbrukskontor påpeker at i Sauherad kommune er det flere skogsbilveger og traktorveger som går gjennom verneområdet og som samtidig har eiere og bruksberettigede med eiendommer utenfor verneområdet. Landbruks-kontoret viser til at det er viktig at disse grunneierne fortsatt kan bruke vegene uten restriksjoner. Landbrukskontoret peker også på behov for oppgradering og at det kan komme nye brukere som må få bruke det etablerte vegnettet for å komme til hytter som ligger utenfor verneområdet.

Fylkesmennene ser behovet for en hjemmel for å tillate nødvendig transport på etablerte traktorveger til eiendommer som ikke er med i verneområdet. Vi mener å ha tatt med i unntaksbestemmelsen de eiendommer som er aktuelle, og vil åpne for en hjemmel for nye brukere etter søknad. Jf. våre kommentarer til forskrifta.

Når det gjelder bruksretter på Sørmyrseter som Fritzøe skoger har påpekt i brev av 27.mars 2007, så har Fylkesmannen i Buskerud innhentet uttalelse fra disse. Rettigheter til ved kan løses gjennom at det avtales en ryddesone rundt setervollene, eventuelt at det blinkes ut ved etter søknad. Jf forskriftens § 5 pkt 10.

Rådgivende utvalg

Skien kommune ser at det kunne vært hensiktsmessig med en representant for frivillige organisasjoner (eksempelvis Forum for Natur og Friluftsliv, som er et samarbeidsnettverk for natur og friluftsansjoner på fylkesnivå). Med den organiseringen som det legges opp til ser kommunen derfor at det er ekstra viktig at allmennhetens interesser ivaretas gjennom det offentliges representanter, (Fylkesmannen og kommuner).

FRIFO mener at at FNF burde vært fast representert i det rådgivende utvalget.

Fylkesmennene vil vise til at det rådgivende utvalget er tenkt som et kontaktutvalg spesielt rettet mot grunneierne, og den faste representasjonen i utvalget er derfor avgrenset til Fylkesmenn, kommune og grunneiere. Det er rett at allmennhetens interesser i første rekke må ivaretas av de som representerer stat og kommune, men andre representanter kan innkalles etter behov, og FNF vil være en naturlig samarbeidspartner i denne forbindelse.

Annet

Fritzøe skoger har påpekt at en tviler på at "En større grop syd for Styggemann høyeste toppen i området trolig er en fangstgrop fra steinalderen". Fylkesmennene vil vise til vår kilde for opplysningene, Verneplan for Skrim Kulturminneregistrering v/Knut Paasche 1.10.1996. Kulturminneadministrasjonen Buskerud fylkeskommune.

Den Norske Turistforening går mot at militær operativ virksomhet skal være tillatt innenfor verneområdet. Jf § 4 pkt 1. Fylkesmennene viser til at dette er standard bestemmelser som vi er pålagt å ta med i verneforskriften.

Fylkesmennenes kommentar til merknader vedrørende forskriftene

Fritzøe skoger v/ Finn Kamfjord opplyser at følgende eiendommer tilhørende Mille Marie Treschow i Kongsberg kommune er berørt. 89/12, 40/6, 42/9, 42/10, 94/4, 98/5, 102/7. Alle gnr/bnr vil bli innført i forskriftens § 1.

Fritzøe skoger ønsker også at § 4 pkt 12 skal utvides til å gjelde saltsteiner for hjortevilt.

Det er korrekt at det i en tidligere versjon under utarbeidelsen av forskriftene var slik ordlyd.

Fylkesmennene ser ikke noen vesentlig forskjell på å tillate saltsteiner for husdyr kontra hjortevilt og tilrår derfor at § 4 pkt 12 endres til å omfatte hjortevilt.

Norges Jeger og Fiskerforbund (NJFF) forutsetter at jakthundprøver fortsatt kan drives i barskogsreservater. Jf § 4 pkt 5. NJFF anmoder derfor at det kommer inn en ny bestemmelse under generelle unntak i § 4 slik at det klart framgår at jaktprøver for hund kun trenger grunneieres tillatelse. Skien kommune påpeker på samme måte at det i verneforskriftens § 4 pkt 8 framgår det at tradisjonell

jakt er tillatt. Kommunen er imidlertid av den oppfatning at det bør vurderes å spesifisere at dette også gjelder avholdelse av jakthundprøver.

Fylkesmennene vurderer jakthundprøver på samme måte som andre arrangementer. Mindre grupper opp til en skoleklasses størrelse, ca 30 stk, vil kunne gjennomføre sin virksomhet uten å søke om dispensasjon. Vi mener derfor at hvis det blir et større antall deltakere på en hundep prøve må det søkes etter § 5 pkt 15. For øvrig gjelder bestemmelsene etter Hundeloven når det gjelder båndtvangstider.

Midt -Telemark landbrukskontor påpeker at det i forslag til verneforskrift § 4 pkt. 6 er gjort unntak for eiendommene gnr, 15 bnr. 1,2 og gnr. 18 bnr. 1. Til dette punkt må også eiendommene gnr. 12 bnr. 4 og gnr.13 bnr.1 innlemmes. Det krysser 2 traktorveger og 1 skogsbilveg gjennom disse to eiendommene med mange eiere som er avhengig av kjøring gjennom verneområdet for å komme til sine eiendommer. Vegene er inntegnet på et kart vedlagt uttalelsen. Fylkesmennene tar merknaden til følge og endrer ordlyden i § 4 pkt. 6. slik som landbrukskontoret påpeker.

Kontoret viser også til at unntaket for forbud mot motorferdsel som er gitt i § 4 pkt. 6 gjelder kun for "alle med rettigheter til bruk av vegen på vernetidspunktet". Dette vil være til hinder ved eksempelvis hytteutbygging på grunneiendommer utenfor verneområdet, men som er avhengig av veier gjennom verneområdet. Fylkesmennene ser at det på denne bakgrunn kan tenkes å komme nye brukere til veger som allerede eksisterer. Fylkesmennene foreslår derfor at det kommer et nytt punkt *under § 5, pkt 16. Bruk av eksisterende veger for nye brukere utenfor verneområdet.*

Landbrukskontoret mener også at det er avgjørende at de aktuelle veglagene i tillegg til vedlikehold, kan oppruste veganleggene i framtida selv om de krysser gjennom verneområdet. Fylkesmennene foreslår at det kommer en ny bestemmelse i § 5 pkt 17 *Opprusting av veger* Naturvernforbundet i Kongsberg ønsker å knytte noen merknader til § 4 pkt 13 om bålbrekking. Naturvernforbundet anbefaler at en ser nærmere på formuleringen i bestemmelsen. Slik det nå står kan en tro at det er tillatt å bruke øks til å hogge tørrkvist. Naturvernforbundet foreslår derfor at det heller står "plukke eller bryte tørrkvist". Fylkesmennene vil ikke tilrå endring av denne bestemmelsen siden denne ordlyden er standard for store skogreservater.

Fylkesmennenes tilråding

Fylkesmennene i Telemark og Buskerud anbefaler at området blir fredet som Skrim - Sauheradfjella naturreservat med slik avgrensning som vist på kartvedlegg og med slik endringer i forskriften som nevnt under Fylkesmennenes kommentarer.

Videreføring av landskapsvernområde.

I Kongsberg kommune er det fem grunneiere i det eksisterende landskapsvern-området som ikke ønsker å inngå avtale om overgang til naturreservat. Siden dette er en frivillig verneplan, foreslår Fylkesmennene at disse tre delområdene videreføres som landskapsvernområde, og at navnet Skrimfjella landskapsvernområde beholdes. Vernebestemmelsene bør i størst mulig grad videreføres fra det eksisterende landskapsvernområde, men med de tilpasninger som er nødvendig på bakgrunn av endret areal og nytt reservat. Formålet vil nå bli å bevare tre skogdaler som sammen med Skrim/Sauheradfjella naturreservat utgjør et variert og vakkert naturlandskap med fjell, skog, vann og myrer. Forslag til ny forskrift er tatt inn som vedlegg i fylkesmennenes tilråding.

DNs tilråding

DN er enig med fylkesmennene i at det etablerte Skrimfjella landskapsvern-område videreføres for de eiendommene som ikke inngår i Skrim – Sauheradfjella naturreservat. DN vurderer at dette bør skje gjennom at landskapsvernet oppheves for de eiendommene som inngår i det nye naturreservatet mens det videreføres for de andre eiendommene. DN foreslår at dette skjer ved at det foretas en endring av forskriften for Skrimfjella landskapsvern-område samtidig som det fattes vernevedtak for Skrim – Sauheradfjella naturreservat.

Flere høringsparter kommenterer at avgrensningen av verneområdet ikke er ideell. DN deler et slikt synspunkt, men slutter seg til fylkesmennenes tilråding om at det er viktig å få fullført vernesaken slik den nå står av hensyn til de som har gitt tilbud om frivillig vern.

Fylkesmennene påpeker at de vil være åpne for justeringer dersom de senere får tilbud om tilleggsarealer som grenser inntil verneforslaget.

Flere uttalelser knytter seg til forslaget til sti- og løypeplan som ble sendt på høring sammen med verneforslaget. Denne sti- og løypeplanen er en del av forvaltningsplanen for området, og det er DN som skal godkjenne denne. Dette vil bli gjort når vernevedtaket for området er fattet. Forhold knyttet til sti- og løypeplanen kommenteres derfor ikke i tilrådingen.

Fylkesmennene tilrår at regler for det rådgivende utvalget tas inn som vedlegg til forskriften. DN vurderer at dette er uheldig, da dette vil bli en del av forskriften. Eventuelle endringer i reglene for det rådgivende utvalget må da tas opp som endring i forskriften, og DN's vurdering er at dette vil være unødvendig tungvint. Når forvaltningsmyndigheten nedsetter dette utvalget, bør det skje i henhold til de reglene som fylkesmennene tilrår.

I forslaget til verneforskrift henvises til vedlegg til forvaltningsplanen for avklaring av en rekke forhold. For dette området vil det være spesielt viktig at arbeid med forvaltningsplanen kommer raskt i gang etter vernevedtak, og det er spesielt presisert i § 7 i forskriften at for dette området skal det utarbeides forvaltningsplan.

DN har omtalt spørsmålene knyttet til forskriften i kap 5, og slutter seg for øvrig til fylkesmennenes tilråding og kommentarer til denne.

Utsetting av saltsteiner tilrås tatt inn i pkt. 4 i forskriften. DN vil presisere at dette ikke omfatter tillatelse til bruk av motorisert transport til slike formål. Dersom motorisert transport ønskes benyttet, må det søkes om særskilt tillatelse til dette.

Det er i verneområdet noen veier som går gjennom verneområdet, og som brukes av rettighetshavere som må gjennom verneområdet for å komme til sine eiendommer. Forskriften åpner for at disse fortsatt skal kunne benytte disse veiene. Fylkesmennene tilrår at det åpnes for at også nye brukere kan få slik tillatelse, ved at de foreslår at det kommer et nytt punkt under § 5, pkt 16: *"Bruk av eksisterende veier for nye brukere utenfor verneområdet."* DN støtter denne vurderingen, men presiserer at dette kun gjelder for de som evt. kommer inn som nye rettighetshavere til veien, slik at nytt punkt under § 5 lyder: *Bruk av eksisterende veier for nye rettighetshavere utenfor verneområdet."*

Videre tilrår fylkesmennene at det åpnes for at disse veiene kan vedlikeholdes og opprustes i framtida, ved at de tilrår at det kommer en ny bestemmelse i § 5 pkt 17: *"Opprusting av veier."* DN vurderer at dette kan tas inn i forskriften, men vil presisere at dette ikke innebærer omlegging av trase, men kun opprusting av eksisterende trase.

DN slutter seg til fylkesmennenes forslag til verneform og avgrensning av verne-området. Det er foreslått noen mindre endringer i forskriften etter høring. DN viser forøvrig til de generelle kommentarene i kap. 5 og slutter seg til fylkesmennenes tilråding og tilrår fredning av Skrim – Sauheradfjella som naturreservat.

Samtidig tilrås oppheving av forskrift nr. 279 av 24. april 1992 om fredning av Finnvolladalen naturreservat i Kongsberg kommune, forskrift nr. 708 av 9. juli 1993 om fredning av Sondalsfjell naturreservat i Skien og Kongsberg kommuner og forskrift nr. 1282 av 8. november 2002 om fredning av Skrimfjella naturreservat i Kongsberg kommune. Videre tilrås endring av forskrift nr. 1283 av 8. november 2002 om fredning av Skrimfjella landskapsvernområde i Skien og Kongsberg kommuner slik at landskapsvernet oppheves for de arealene i det eksisterende landskapsvernområdet som inngår i det nye Skrim – Sauheradfjella naturreservat.

MDs tilråding

MD har mottatt e-post av 31.10.2008 fra DN, hvor direktoratet peker på at det i DN's tilråding ikke går klart fram at oppkjøring av skiløyper i området er tillatt i medhold av godkjent forvaltningsplan. DN tilrår derfor at det tas inn et nytt punkt (§ 4.8). MD støtter DN's tilråding om dette, og har tatt inn punktet i forskriften.

Det er i forslaget til verneforskrifter åpnet for "oppsetting av skilt" både i § 4 pkt. 16 og i § 5 pkt. 4. Det legges til grunn at dette i § 4 pkt. 16 gjelder oppsetting av skilt i forbindelse med eksisterende stier og løyper, mens det i § 5 pkt. 4 gjelder oppsetting av skilt i forbindelse med nye stier og løyper.

Verneforskriftens § 4 pkt. 20 åpner for vegetasjonsrydding og skjøtsel for å holde opprinnelige setervoller åpne. Forvaltningsplanen bør inneholde kartfestede avgrensninger av setervoller hvor det åpnes for vegetasjonsrydding og skjøtsel iht. § 4 pkt. 20. Det forutsettes at på arealer hvor det har vært skog i lang tid og hvor det har utviklet seg skogvernverdier, åpnes ikke for slik rydding.

Verneforskriften åpner for motorferdsel knyttet til en rekke ulike formål. Ut fra dette finner ikke MD at det ikke er behov for, eller ønskelig, at man i § 5 åpner for motorferdsel knyttet til miljøtilpasset reiselivsvirksomhet.

I verneforskriftens § 5 åpnes for dispensasjon knyttet til gjenoppføring av bygninger som er ødelagt ved brann eller naturskade, og dispensasjon for ombygging av bygninger. Det er presisert i forskriften at det er snakk om gjenoppføring/ombygging innenfor opprinnelig størrelse.

Verneforskriftens § 5 pkt. 11 åpner for å vurdere dispensasjon knyttet til hogst av ved til setrer og hytter i reservatet. Det presiseres at hogst av ved i forbindelse med vegetasjonsrydding av setervoller og hyttetomter er tillatt uten søknad når det skjer i samsvar med forvaltningsplan, jf. § 4 pkt. 20, og at vedhogst på disse arealene bør prioriteres først. Ved vurderingen av eventuelle søknader om vedhogst bør det først vurderes om det i det enkelte tilfelle vil være en bedre løsning av hensyn til verneverdiene at veden fraktes inn utenfra, eksempelvis hvis den aktuelle bygningen ligger relativt lett tilgjengelig for transport av ved utenfra. Vedhogst kan ikke foretas i registrerte kjerneområder for biologisk mangfold. Treslag som kan hogges er bjørk og gran, samt eventuelle fremmede (ikke-stedegne) treslag. Gamle trær, grove trær, hule trær, døde trær og andre særegne trær skal spares. Hogsten skal gjennomføres som plukkhogst. Kantsoner mot vann, bekker, myr, stier og veier skal opprettholdes.

Verneforskriftens § 5 pkt. 15 åpner for å vurdere dispensasjon knyttet til uttak av trevirke for restaurering av bygninger i verneområdet. MD presiserer at uttak av tømmer fra et skogreservat kun bør forekomme unntaksvis og i meget begrenset omfang. Ved vurderingen av eventuelle søknader om uttak av tømmer skal det først vurderes om det i det enkelte tilfelle vil være en bedre løsning av hensyn til verneverdiene at tømmer til restaurering fraktes inn utenfra, eksempelvis hvis den aktuelle bygningen ligger relativt lett tilgjengelig for transport av tømmer utenfra. Tømmeruttak kan ikke foretas i registrerte kjerneområder for biologisk mangfold. Treslag som kan hogges er gran, furu og bjørk, samt eventuelle fremmede (ikke-stedegne) treslag. Gamle trær, grove trær og døde trær og særegne trær skal ikke tas ut.

MD presiserer også at vedr. § 5 pkt. 15 har man med hensikt her brukt begrepet ”restaurering” i motsetning til bl.a. i verneforskriftens § 5 pkt. 14 hvor det er åpnet for ”istandsetting og vedlikehold” av kulturminner. Dette for å understreke at § 5 pkt. 15 begrenset til spesielle tilfeller og ikke til øvrig vedlikehold.

Når det gjelder verneforskriftens § 5 pkt 18, hvor det åpnes for å vurdere dispensasjon knyttet til opprusting av veger, støtter MD presiseringen fra DN om at dette ikke innebærer omlegging av trase men kun opprusting av eksisterende trase. Det må videre legges til grunn at man med opprusting her mener begrensede tiltak som eksempelvis ikke innebærer endring av vegklasse. Ved behandling av eventuelle søknader etter § 5 pkt 17 må det legges til grunn en streng vurdering av eventuelle konsekvenser i forhold til verneverdiene.

I forbindelse med det omsøkte Fjellet kraftverk er det planlagt en helprofil tunnell i fjell som går over i kort utløp via rør/grøft til Sondalsbekken. Det korte utløpet til Sondalsbekken vil ligge innenfor det framtidige naturreservatet. MD er informert av Fylkesmannen i Telemark om at man har vært i kontakt med grunneier/utbygger som har signalisert at man er åpen for en løsning som gir minst mulige varige inngrep i dette partiet. MD mener at i så fall vil et nedgravd rør, med etablering av stedegen vegetasjon på nedgravd rørtrasé, være en gunstig løsning. Hvis det gis konsesjon til kraftprosjektet vil miljømyndighetene være i tett dialog med grunneier/utbygger med sikte på en gjennomføring som gir minst mulige varige inngrep i dette partiet. Imidlertid er det nødvendig med en hjemmel i verneforskriften for selve inngrepet, og det foreslås derfor tatt inn et nytt pkt. 19 under § 5: ”Etablering av kort nedgravd utløpsrør fra tunnellåpning til Sondalsbekken i forbindelse med eventuell utbygging av Fjellet kraftverk.”

MD har mottatt brev av 3.11.2008 fra Norges naturvernforbund v/ Skogutvalget (NNV) med merknader til DN's tilråding i vernesaken. NNV viser til DN's innstilling samt kart utarbeidet av

fylkesmannen i Telemark som viser aktuell ønsket trase, og uttaler: ”Vi går i mot at det kan tillates gjennomkjøring med tømmerbiler/hogstmaskiner/traktorer gjennom reservatets delområde Våtkleiv. Nord for dette delområdet ligger det internasjonalt verneverdige området Børtevollslie-Bjørndalen (se Unike skoger i Norge tidligere sendt over til MD). Å tillate gjennomkjøring vil kunne åpne opp for at tømmerdrifter og kjøring gjennom dette området kan skje, noe vi anser som svært uheldig. slik kjøring vil også automatisk føre til skader på vegetasjonen i reservatet, noe nettopp et reservat skal forhindre. Vi vil samtidig på et prinsipielt grunnlag påpeke at vi er mot slik motorisert kjøring også i resten av reservatet.”

MD viser til at det er uheldig at nærliggende skogarealer med svært viktige verneverdier ikke inkluderes i naturreservatet. Med tanke på eventuell veibygging og/eller hogst i slike skogarealer som ligger utenfor naturreservatet, må det antas at Levende Skog standarden og Forskrift om bærekraftig skogbruk innebærer at viktige naturkvaliteter er beskyttet mot ødeleggende inngrep. Vedrørende § 5 pkt 18 hvor det åpnes for å vurdere dispensasjon knyttet til opprusting av veier, vises til MDs merknad om dette over.

MD har ikke budsjettmessig grunnlag for å innvilge ønsker om næringsfond i forbindelse med det løpende skogvernarbeidet.

MD har forøvrig foretatt enkelte mindre justeringer i verneforskriften.

MD viser til at arronderingen av verneområdet på flere steder ikke er gunstig, samt at nærliggende skogarealer med viktige nasjonale verneverdier ikke er fanget opp av verneforslaget. Det er følgelig klart ønskelig at man på sikt kan arbeide videre med sikte på utvidelser av naturreservatet, slik at viktige verneverdier fanges opp og arronderingen av verneområdet bedres.

MD slutter seg for øvrig til DN's anbefalinger og tilrår at Skrim-Sauheradsfjella naturreservat opprettes i henhold til vedlagt forskrift og kart. Samtidig foreslås:

- Opphevelse av forskrift 9. juli 1993 nr. 708 om vern av Sondalsfjell naturreservat, Skien og Sauherad kommuner i Telemark fylke og Kongsberg kommune i Buskerud fylke.
- Opphevelse av forskrift 24. april 1992 nr. 279 om fredning av Finnvollidalen naturreservat, Kongsberg kommune i Buskerud fylke.
- Opphevelse av forskrift 8. november 2002 nr. 1282 om Verneplan for Skrim, vedlegg 1, fredning av Skrimfjella naturreservat, Kongsberg kommune i Buskerud fylke.
- Endring av forskrift 8. november 2002 nr. 1283 om Verneplan for Skrim, vedlegg 2, vern av Skrimfjella landskapsvernområde, Kongsberg og Skien kommuner.

4. Slattumsrøa naturreservat, Nittedal kommune, Akershus fylke.

Totalareal 1407 daa, hvorav 1152 daa produktiv skog.

Verneformål, særskilte verneverdier og hjemmelsgrunnlag

Slattumsrøa ligger i Oslomarka, helt sør i Nittedal kommune på grensa mot Oslo. Det har en svært variert topografi med store høydeforskjeller og kupert terreng med åser, kløfter og stup innenfor korte avstander.

Vegetasjonen har stor artsrikdom innenfor området, og foruten fattige gran- og furu-skogstyper finnes velutviklede lågurt- og høgstaudegranskogsarealer, dessuten bl.a. elementer av edellauvskog, rik sumpskog, kildevegetasjon og svartorsumpskog. Foruten flere forekomster av svært rik vegetasjon kjennetegnes Slattumsrøa ved å være et gjenværende større område med gammelskog, som har ligget uforstyrret så lenge i at dødvedmengden har bygd seg opp mot anselige mengder. I fht. mangelanalysen er området særlig verdifullt i forhold til følgende aspekter:

- 1) Området representerer et relativt stort intakt område i sørboreal sone. I fht. til en representativ fordeling av skog i verneområdene i forhold til vegetasjonssoner, er det særlig for sørboreal sone påfallende underdekning (Framstad et al. 2002: 36).
- 2) Rike skogtyper, særlig i form av lågurtgranskog og høgstaudegranskog, er representert med spesielt velutviklede utforminger.

- 3) Arealet er et potensielt godt restaureringsområde for det boreale taigaelement i et sørborealt område hvor dette elementet er svært uttynnet. Deler av området har rikelig mengde av død ved. Samtidig finnes fortsatt til stede noen få forekomster av signalarter/rødlistearter knyttet til dette elementet. Området har derfor et svært godt potensial for en mye raskere restaurering mot en tilnærmet opprinnelig tilstand og skogstruktur enn mer ordinære og dødvedfattige arealer i regionen.

Området er vurdert å være av regional verneverdi (**). Formålet med fredning av Slattumsrøa er å bevare et større område med gjenværende gammelskog med dets biologiske mangfold i form av naturtyper, økosystemer og arter, samt områdets naturlige økologiske prosesser. Området har en betydelig mengde med dødved og elementer med dødvedkontinuitet. Området har en særskilt vitenskapelig og pedagogisk betydning som et eksempel på denne type skog i lavlandet på Østlandet, og en egenart i form av til dels store grantrær og rike vegetasjonstyper. Området oppfyller kriteriene i § 8 i naturvernloven, og aktuell verneform er naturreservat.

Planstatus: Området er LNF-område i kommuneplanen.

Inngrepstatus: Det går en gammel kjøretrase gjennom området.

Høringsinstanser:

Utkastet til verneplan ble sendt på høring (lokal og sentral høring samlet) til berørte grunneiere, kommunen, fylkeskommunen, samt til Norsk ornitologisk forening Oslo og Akershus, Naturvernforbundet i Oslo og Akershus, Norges JFF, Oslo og Omland friluftsråd, DNT Oslo og Omegn, Akershus Bondelag, Norsk ornitologisk forening avd. Akershus, Kommunal- og regionaldepartementet, Statens landbruksforvaltning, Kommunenes sentralforbund, Forsvarsbygg, Statens Kartverk, Statens navnekonsulent, Riksantikvaren, Bergvesenet, Norges Geologiske Undersøkelser, NSB hovedadm, Jernbaneverket, AVINOR AS, Luftfartstilsynet, Vegdirektoratet, Norges vassdrags- og energidirektorat, Statkraft SF, Statnett SF, Statskog, Norges Bondelag, Norsk Sau og Geit, Norges Skogeierforbund, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Norskog, Norges Fiellstyresamband, Norges Luftsportsforbund, Norges Naturvernforbund, Norges Jeger- og Fiskerforbund, Norsk Botanisk Forening, Norsk Orkideforening, Norsk Ornitologisk Forening, Norsk Zoologisk Forening, Verdens Naturfond, Den Norske Turistforening, Friluftslivets fellesorganisasjon, Friluftsrådernes Landsforbund, Norges Idrettsforbund, Norges Orienteringsforbund, Norges handicapforbund, Norsk Industri, Reiselivsbedriftenes landsforening, Natur og Ungdom, Norges Miljøvernforbund, Norsk Biologforening, SABIMA, Institutt for skog og landskap, Norsk institutt for naturforskning, Biologisk institutt Universitetet i Oslo, Universitetets naturhistoriske museer og botanisk hage, Universitetet i Bergen, Universitetet i Tromsø, NTNU Fakultetet for naturvitenskap og teknologi, NTNU Vitenskapsmuseet, NTNU Ringve botaniske have, Universitetet for miljø- og biovitenskap. Høringsforslaget ble ettersendt til følgende parter som ikke hadde fått forslaget til høring i første omgang: Fylkeslandbruksstyret, Nittedal og Hakadal Jeger og Fiskeforening, Nittedal og Hakadal bondelag, Jernbaneverket region øst, Hafslund Nett, Oslo Energi, Nittedal Energiverk

Sammendrag av høringsuttalelsene:

Det kom i alt inn 7 høringsuttalelser i høringen av forslaget til vern av Slattumsrøa.

Lillomarkas venner er positive til verneforslaget. Det er et ønske om å få restaurert den grøftede Romsmåsan som ligger innenfor verneforslaget.

Oslo og Omland Friluftsråd (OOF) er meget positiv til forslaget. De peker på at 47 % av skogen er i hogstklasse 5, noe som er i mangelvare i vernesammenheng, og at området er attraktivt i friluftssammenheng. OOF foreslår at myra Romsmåsan blir restaurert ved gjenfylling av grøftene og de ber om at løypestraseer i området tilfredsstillende minst scooterstandard.

Statens Landbruksforvaltning (SLF) ber om at ordlyden i § 4. pkt 8: "Tradisjonell skjøtsel av kulturlandskapet rundt eksisterende bygninger på gnr 8, bnr 45" endres ved at ordet "tradisjonell" fjernes. Dette fordi den nåværende ordlyden kan få som konsekvens at fremtidig skjøtsel av kulturlandskapet med endrede arbeidsmetoder ikke blir hjemlet direkte i forskriften.

Nittedal orienteringslag og Lillomarka orienteringslag er begge aktive brukere av Slattumsrøa. De har både poster og orienteringskart over området og arrangerer med visse mellomrom

arrangementer som berører området. Orienteringslagene synes det er uklart om fredningsforskriften regulerer mulighetene til å ha poster i området. De har også spørsmål om hvilke typer orienteringsarrangement som kommer inn under § 3, pkt 5, forbud mot større idrettsarrangement, men mulighet for tillatelse etter søknad etter § 5, pkt 3. Primært ønsker laga at turorientering kommer inn under § 4, - generelle unntak og sekundert en avtale med forvaltningsmyndigheten der turorienteringsposter blir tillatt i områder som ikke spesielt bør unngås av hensyn til lokaliteter for truede arter eller reirplasser.

Naturvernforbundet i Oslo og Akershus (NOA) er fornøyd med forslaget og mener at avgrensningen samsvarer godt med deres registreringer. Naturvernforbundet savner regler for bålbrekking, men mener samtidig at dette bør være tillatt.

Fylkeslandbruksstyret er positiv til forslaget, og ønsker å berømme den positive innstillingen som skogeierne har vist og at verneprosessen synes å ha blitt gjennom-ført på en god måte. Ellers vises det til Landbruksdirektørens bemerkninger ang. utbetalte tilskudd, plassering av fremtidige verneområder og områdeavgrensningen.

Fylkeslandbruksstyret mener det for fremtidige vernesaker bør gjennomføres en analyse for plasseringen av verneområdene, slik at verneområder ikke konsentreres i for stor grad. Det foreslåtte verneområdet er regionalt viktig og godt plassert i forhold til en stor befolkning som kan få glede av et slikt område, men selve verneverdien kunne sannsynligvis også vært ivarettat andre steder. Fylkesmannens landbruksavdeling har forståelse for behovet for større sammenhengende områder og god arrondering, men registrerer at flere alternativ kunne vært tatt ut uten store konsekvenser for verneverdiene. Det er et spørsmål om vernet kunne vært gjennomført med en noe strengere behovsprøving.

Fylkesmannens kommentarer til høringsuttalelsene:

- Om restaurering av Romsmåsan fra Oslo og Omland friluftsråd og Lillomarkas venner: Fylkesmannen tar ønsket til orientering, men har i første omgang fokus på selve verneprosessen. Dette tiltaket vil bli vurdert opp mot andre ønskete eller nødvendige tiltak i verneområdene i fylket.
- Endring i ordlyden i § 4. pkt 8: " Tradisjonell skjøtsel av kulturlandskapet rundt eksisterende bygninger på gnr 8, bnr 45": SLF ønsker at ordet "tradisjonell" ble fjernet. Fylkesmannen mener at selv om ordet tradisjonell nok kan tenkes å åpne for ulike tolkninger, så gir ordet likevel føringer om at en ønsker en skjøtsel som er lik tidligere tiders skjøtsel. Dette vil da gå ut på slått eller beite. Blir det i fremtiden aktuelt med en annen type skjøtsel av området som ikke er til skade for verneformålet så kan forvaltningsmyndigheten gi tillatelse til dette. Fylkesmannen ønsker dermed å beholde ordet "tradisjonell" i § 4. pkt 8.
- Om kommentarene fra Nittedal orienteringslag og Lillomarka orienteringslag: Verneforskriftene er ikke ment å ramme generell orienteringsaktivitet i området. Fylkesmannen vil dermed kunne støtte det sekundere forslaget fra orienteringslaga om at O-aktiviteter kan tillates i områder som ikke spesielt bør unngås. Fylkesmannen vil ikke legge O-aktiviteter inn under generelle unntak i § 4 siden DN har tatt stilling til denne problemstillingen og ikke tatt dette med i sin forskriftsmal. Når det gjelder hva som kommer inn under begrepet "større arrangement" i § 3, pkt 5, "forbud mot større idrettsarrangement, men mulighet for tillatelse etter søknad etter § 5, pkt 3." så må dette vurderes fra arrangement til arrangement.
- Om regler for bålbrekking: Forskriftene omtaler ikke bålbrekking i området. Reglene for bålbrekking er dermed de samme som for andre områder.

Fylkesmannens tilråding

Fylkesmannen mener at verneforslaget bygger på en god og grundig prosess. Avgrensningen er identisk med grunneiernes tilbud. Det tilbudte området sammenfaller også i stor grad med det området som er prioritert høyest for vern etter naturfaglige kriterium. Med bakgrunn i overnevnte ber Fylkesmannen i Oslo og Akershus om at Slattumsrøa naturreservat blir opprettet. Fylkesmannen foreslår de vernereglene og den områdeavgrensningen som var på høring.

DNs tilråding

Det er foreslått noen mindre endringer i forskriften etter høring. DN viser forøvrig til de generelle kommentarene i kap. 5 og slutter seg til fylkesmannens tilråding og tilrår fredning av Slattumsrøa som naturreservat.

MDs tilråding

Verneforskriftens § 5 pkt. 6 åpner for dispensasjon knyttet til hogst av ved til hytte med uthus på gnr. 8, bnr 45. Vedhogst bør primært skje i forbindelse med skjøtsel av kulturlandskapet rundt eksisterende bygninger, jf. § 4 pkt. 9. Ved vurdering av eventuelle søknader om vedhogst etter § 5 pkt. 6 legges følgende til grunn: Vedhogst kan ikke foretas i registrerte kjerneområder for biologisk mangfold. Treslag som kan hogges er bjørk og gran, samt eventuelle fremmede (ikke-stedegne) treslag. Gamle trær, grove trær, hule trær, døde trær og andre særegne trær skal spares. Hogsten skal gjennomføres som plukkhogst. Kantsoner mot vann, bekker, myr, stier og veier skal opprettholdes.

Ved eventuell utarbeidelse av forvaltningsplan bør man kartfeste avgrensningen av kulturlandskapet rundt eksisterende bygninger på gnr 8, bnr 45, jf. verneforskriftens § 4 pkt. 9. Det legges til grunn at skjøtsel iht. § 4 pkt. 9 ikke vil innebære bruk av kunstgjødsel eller sprøytemidler.

MD viser til at det i verneforskriftens § 5 ikke er åpnet for øvingskjøring for formål nevnt i § 4 nr. 1. Dette fordi slik øvingskjøring etter en konkret vurdering ikke vil være forsvarlig i forhold til verneverdiene i området.

Det er foretatt enkelte mindre endringer i verneforskriften. MD slutter seg for øvrig til DN og tilrår at Slattumsrøa naturreservat opprettes i henhold til vedlagt forskrift og kart.

Nr 5. Marifjell naturreservat, Nannestad og Gran kommuner, Akershus og Oppland fylker.

Totalareal 8657 daa, hvorav 6311 daa produktiv skog.

Verneformål, særskilte verneverdier og hjemmelsgrunnlag

Området Marifjell ligger vest for søndre del av Hurdalssjøen, i skogtraktene fra Nannestad kommune og over i Gran kommune. Skogen i området består av gran iblandet en del bjørk. Mesteparten av skogen er svært gammel. Det har ikke vært skogdrift siden noen mindre stripehogster ble forsøkt på 1950-tallet. I store deler av området er det mye både liggende og stående død ved. Et større område av Marifjell – Klofjell ble administrativt vernet av Mathisen Eidsvoll Værk i 1974, og det ble vurdert i forbindelse med første runde i verneplan for barskog. Størrelsen og de høye biologiske verdiene gjør at området er viktig for bevaring av sjeldne og truede arter og naturtyper. Formålet med naturreservatet er å bevare et stort område med gjenværende gammelskog med dets biologiske mangfold i form av naturtyper, økosystemer og arter, samt områdets naturlige økologiske prosesser. Området har skog med typisk fjellskogspreget og mindre områder med sumpskog og næringskrevende skogtyper. Området har en særskilt vitenskapelig og pedagogisk betydning som et eksempel på denne type borealt taigaelement på Østlandet, og er egenartet i form av dets størrelse og urørthet. Området er vurdert å være av nasjonal verneverdi (***)). Området oppfyller kriteriene i § 8 i naturvernloven, og aktuell verneform er naturreservat.

Planstatus: Hele området er i kommuneplanene lagt ut som LNF-område.

Inngrepstatus: Det går en merket sti/løype gjennom området og det er en eldre hytte på toppen av Marifjell.

Høringsinstanser: Det foreslåtte verneområdet ligger i både Akershus og Oppland fylker, men da reservatet hovedsakelig ligger i Akershus, er det fylkesmannen i Oslo og Akershus som har hatt ansvaret for verneprosessen for hele området. Utkastet til verneplan for de to områdene

Marifjell og Fjellsjøkampen ble sendt på felles høring (lokal og sentral høring samlet) til berørt grunneiere og offentlige instanser, samt til Prevista, Svenkerud Skog, Nannestad Jeger- og Fiskerforbund, Naturvernforbundet i Oslo og Akershus, Østre Toten Jeger- og Fiskerforbund, Naturvernforbundet i Nannestad og Gjerdrum, Hadeland turlag, Hurdal turlag, Gran Jeger og Fiskerforbund, Romerike politidistrikt, Statens vegvesen Akershus, Statens vegvesen Region Øst, Norsk ornitologisk forening Oslo og Akershus, Norges JFF Akershus, Oslo og Omland friluftsråd, DNT Oslo og Omegn, Akershus Bondelag, Norsk ornitologisk forening avd. Akershus, Kommunal- og regionaldepartementet, Statens landbruks-forvaltning, Kommunenes sentralforbund, Forsvarsbygg, Statens Kartverk, Statens navne-konsulent, Riksantikvaren, Bergvesenet, Norges Geologiske Undersøkelser, NSB hovedadm., Jernbaneverket region øst, AVINOR AS, Luftfarts-tilsynet, Vegdirektoratet, Norges vassdrags- og energidirektorat, Statkraft SF, Statnett SF, Statskog, Norges Bondelag, Norsk Sau og Geit, Norges Skogeierforbund, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Norskog, Norges Fjellstyresamband, Norges Luft-sportsforbund, Norges Naturvernforbund, Norges Jeger- og Fiskerforbund, Norsk Botanisk Forening, Norsk Orkideforening, Norsk Ornitologisk Forening, Norsk Zoologisk Forening, Verdens Naturfond, Den Norske Turistforening, Friluftslivets fellesorganisasjon, Friluftsrådernes Landsforbund, Norges Idrettsforbund, Norges Orienteringsforbund, Norges handicapforbund, Norsk Industri, Reiselivsbedriftenes landsforening, Natur og Ungdom, Norges Miljøvernforbund, Norsk Biologforening, SABIMA, Institutt for skog og landskap, Norsk institutt for naturforskning, Biologisk institutt Universitetet i Oslo, Universitetets naturhistoriske museer og botanisk hage, Universitetet i Bergen, Universitetet i Tromsø, NTNU Fakultetet for naturvitenskap og teknologi, NTNU Vitenskapsmuseet, Hafslund Nett, Oslo Energi, NTNU Ringve Botaniske Have, Universitetet for miljø- og biovitenskap.

Sammendrag av høringsuttalelsene:

NTNU, Statnett, Statens Vegvesen og Politiet har ingen merknader til verneforslaget.

Løypekjørerlaget i Nannestad/Bjerke melder at de er i ferd med å legge om skiløypa mellom Sjuputtmyrene og Marifjellmyra på en strekning på 270 m. Omleggingen er nødvendig for å unngå to åpne bekker ved den eksisterende løypa som ville ha ført til at to bruer måtte bygges. De vil på den nye traseen forsøke å kviste opp trærne i løypa, men det kan bli aktuelt å fjerne noen ca fem meter høye grantrær.

Norges Jeger og Fiskeforening, Akershus ønsker en mindre endring og en tilføyelse i forskriftenes forslag til § 5.5. Foreningens forslag til ordlyd er: "Avgiftning av fiskevann og inn- og utløpsbekker mot forsuring, herunder terrengkalking". De har god erfaring med terrengkalking som metode og det kan bli aktuelt å terrengkalke nedslagsfeltet til bekkene Seterbekken og Puttbekken. Deler av nedbørsfeltet til Seterbekken ligger innenfor Marifjell naturreservat og foreningen tenker seg at det kan bli aktuelt å terrengkalke her. Foreningen holder også åpent muligheten for å bruke andre metoder enn kalking og de foreslår da å endre ordet "kalking" til "avgiftning" i forskriften. Foreningen foreslår også et nytt punkt 6. under § 5: "Utsetting av fisk og andre vannlevende organismer som ledd i å reetablere faunaen etter forsuringsskader". Foreningen tar også opp at det er uklart om § 3. pkt 2: "Dyrelivet, herunder reirplasser og hiområder, er fredet mot skade og ødeleggelse. Utsetting av dyr er ikke tillatt", også omfatter fisk og fiskeutsetting. I så fall må dette inn under § 5. Tillatelse etter søknad.

Oslo og Omland Friluftsråd er positiv til verneforslagene. Friluftsrådet peker på at det er viktig at ikke allmenn ferdsel eller friluftsliv hindres. Konkret ønsker de at § 5. 1.4, oppkjøring av skiløype, § 5.2. restaurering og vedlikehold av kulturminner og gamle ferdselsveier og § 5.4, preparering av eksisterende skiløyper med løypemaskin blir flyttet til § 4, generelle unntak.

NVE har ingen innvending til verneforslagene. På generelt grunnlag peker de på at eksisterende energi- og kraftanlegg i størst mulig grad bør holdes utenom verneområder. Videre må det ikke legges hindringer for arbeidet med drift og vedlikehold av dammer, anleggsveier, kraftlinjer osv. Fylkesmannen i Oppland støtter verneforslaget. Begge områdene vil være viktig for å oppfylle målet med skogvernet i Norge. I forhold til mangelanalysen vil dette spesielt gjelde bevaring av det boreale taigaelementet. Fylkesmannen i Oppland peker på betydningen av at Fjellsjøkampen etter utvidelsen vil bli et betydelig mer robust verneområde når det gjelder bevaring av rødlistearter enn tilfellet er med eksisterende naturreservat. Sammen med det nærliggende Gullenhaugen naturreservat vil Marifjell naturreservat få en størrelse som gjør at dette får såkalte "storområde"-kvaliteter, noe det er lite av på det sentrale Østlandet.

Fylkesmannen i Oppland har ingen spesielle merknader til områdeavgrensning eller utkast til fredningsforskrifter. I tillegg kommenterer de Oslo og Omland Friluftsråd sin uttalelse til verneforslagene om at noen bestemmelser knyttet til oppkjøring og preparering av skiløyper og restaurering og vedlikehold av kulturminner og gamle ferdselsveger blir flyttet fra forskriftens § 5 til § 4. For å ha kontroll og styring med tiltak og motorisert ferdsel i reservatene mener Fylkesmannen i Oppland at disse bestemmelsene fortsatt bør være under § 5.

Bergvesenet påpeker at det siden 1975 har vært drevet omfattende undersøkelser i form av kartlegging, prøvetaking og kjerneboring i områdene nord og vest for Hurdalssjøen, hovedsakelig etter metallet molybden. Det påpekes at ingen av rettighetsområdene til de aktuelle selskapene ligger i direkte konflikt med verneforslaget, og det er heller ikke varslet eller rapportert til Bergvesenet om aktiviteter eller interesser nær eller innenfor de foreslåtte verneområdene. Ut over dette har Bergvesenet ingen merknader.

Fylkesmannens merknader til uttalelsene

Fylkesmannen tar opplysningen om omlegging av løypa ved Marifjell til orientering. Endringer av forskriften i forbindelse med fiskekultivering og kalking og presisering av om det er forbudt å sette ut fisk: Fylkesmannen mener at jeger og fiskeforbundet stiller gode spørsmål. Disse problemstillingene er både generelle og aktuelle for mange verneområder. Det er likevel slik at nyansene i ordlyden nok ikke vil føre til ulik saksbehandling hvis målet er å tilbakeføre vannkvaliteten eller vannfaunaen til naturtilstanden. En kan uansett gi tillatelse etter § 6 dersom forvaltningsmyndigheten ser at et prosjekt ikke strider mot formålet med fredningen, og en mangler hjemmel etter § 5. Siden Fylkesmannen har benyttet en "standard" ordlyd, bør DN ta stilling til om denne malen bør endres. Når det gjelder presisering om det er forbudt etter § 3.1. å drive fiskekultivering/utsetting, så er det ikke Fylkesmannens intensjon å hindre dette arbeidet, med mindre det er vann som ikke tidligere har vært kultivert. For å synliggjøre dette kan det være naturlig med et ekstra punkt 6. under § 5. som sier at en kan få tillatelse til fiskekultivering i vann som tidligere er kultivert.

Med tanke på at ulike reservatforskrifter bør ha tilnærmet lik ordlyd, ber Fylkesmannen DN om å legge til dette underpunktet, hvis DN støtter Fylkesmannens vurdering.

Både Oslo og Omland Friluftsråd og Hurdal kommune ber om at § 5.1.4, oppkjøring av skiløype og § 5.4, preparering av eksisterende skiløyper med løypemaskin blir flyttet til § 4, generelle unntak. OOF ber i tillegg om at § 5.2. restaurering og vedlikehold av kulturminner og gamle ferdselsveier blir et generelt unntak. Når det gjelder oppkjøring og preparering av skiløyper mener Fylkesmannen at dette fortsatt bør ligge inn under § 5. tillatelse etter søknad. En kan samtidig gjerne gi flerårig tillatelse for å redusere arbeidsmengden, men det er viktig at forvaltningsmyndigheten har mulighet for å knytte vilkår til tillatelsen dersom dette er naturlig. Fylkesmannen vil presisere at en legger til grunn at løypene i reservatene skal kunne brukes som tidligere. Fylkesmannen ønsker også at § 5.2. blir videreført som tillatelse etter søknad for å kunne knytte vilkår til eventuell tillatelse.

Fylkesmannens tilråding: Fylkesmannen mener at verneforslaget for Marifjell naturreservat bygger på en god og grundig prosess. Området har høye biologiske kvaliteter samtidig som de har en god arrondering og er urørte/villmarkspregete. Reservatet er en del av den boreale "taigaen" og er dermed et viktig tilskudd for å øke mengden vernet barskog samtidig som at en sikrer leveområdet for flere rødlistearter. Med bakgrunn i overnevnte ber Fylkesmannen i Oslo og Akershus om at Marifjell naturreservat blir opprettet. Fylkesmannen foreslår den avgrensningen som var på høring. Fylkesmannen ber samtidig DN vurdere om det er grunnlag for endring av forskriften for å synliggjøre at det er mulig å få tillatelse til fiskekultivering/fiskeutsetting der dette er gjort tidligere.

DNs tilråding: DN har kommentert spørsmålet om kalking som et fiskekultiveringstiltak i kap. 5. Når det gjelder spørsmålet om fiskekultivering/fiskeutsetting skal generelt tillates i forskriften, tilrår DN at det tas inn et nytt punkt i forskriften som åpner for gjennomføring av vilt- og fiskestelltiltak som et søknadspliktig tiltak. Dette er i tråd med gjeldende praksis, og DN vurderer at det ikke er grunnlag for å endre på dette. Det er foreslått noen mindre endringer i forskriften etter høring. DN viser forøvrig til de generelle kommentarene i kap. 5 og slutter seg til fylkesmannen og tilrår fredning av Marifjell som naturreservat.

MDs tilråding: Det er foretatt enkelte mindre endringer i verneforskriften. MD slutter seg for øvrig til DN og tilrår at Marifjell naturreservat opprettes i henhold til vedlagt forskrift og kart.

Nr 6. Fjellsjøkampen naturreservat (utvidelse), Hurdal og Østre Toten kommuner, Akershus og Oppland fylker.

Utvidelsesareal 3985 daa, herav 2890 daa produktiv skog. Nytt totalareal 5024 daa.

Verneformål, særskilte verneverdier og hjemmelsgrunnlag

Forslaget til utvidelsen av det eksisterende Fjellsjøkampen naturreservat strekker seg fra nord for Fjellsjøen i Hurdal kommune og nordover til rundt Bjørnåsen i Østre Toten kommune. Toppene Fjellsjøkampen (812 moh) og Bjørnåsen (825 moh) ligger i hver sin ende av reservatet, innefor verneområdet. Fra disse toppene kan man i godt vær se helt til Øst-Jotunheimen og Rondane, i tillegg til store deler av Østlandet. Området ble tidligere brukt til beiting, jakt, fangst og skogbruk. Den gamle finne-bygda Skrukkelia som ble bosatt 1630-1640 ligger like sør for området. Folk herfra drev svedjerdbruk som innebar brenning av skog og planting av rug. Området er mye brukt til friluftsliv både sommer og vinter med toppen av Fjellsjøkampen og Bjørnåsen som naturlige turmål. Størstedelen av utvidelsesforslaget består av gammel granskog av naturskogskarakter. Skogen i Fjellsjøkampen nærmer seg i flere partier urskogspreg, og også randområdene utenfor i nordvest preges av grov, gammel naturskog med grove døde trær og kraftige dimensjoner på stående trær.

Størrelsen og de høye biologiske verdiene gjør at området er viktig for bevaring av sjeldne og truede arter og naturtyper. Området er vurdert å være av nasjonal verneverdi (***)

Formålet med naturreservatet er å bevare et stort område med gjenværende gammelskog av naturskogskarakter med dets biologiske mangfold i form av naturtyper, økosystemer og arter, samt områdets naturlige økologiske prosesser. Området innehar skog som nærmer seg urskogspreg. Området har en særskilt vitenskapelig og pedagogisk betydning som eksempel på klimakssamfunn av granskog typisk for høyereliggende deler av det sentrale østlandsområdet. Området er egenartet i form av dets størrelse og med sjeldne arter. Området oppfyller kriteriene i § 8 i naturvernloven, og aktuell verneform er naturreservat.

Planstatus: Hele utvidelsesområdet er i kommuneplanene lagt ut som LNF-område.

Inngrepstatus: En oppkjørt skiløype går gjennom området. Det står et tårn på toppen av Fjellsjøkampen.

Høringsinstanser: Det foreslåtte verneområdet ligger i både Akershus og Oppland fylker, men da reservatet hovedsakelig ligger i Akershus, er det fylkesmannen i Oslo og Akershus som har hatt ansvaret for verneprosessen for hele området. Utkastet til verneplan for de to områdene Marifjell og Fjellsjøkampen ble sendt på felles høring (lokal og sentral høring samlet) til berørt grunneiere og offentlige instanser, samt til Prevista, Svenkerud Skog, Nannestad Jeger- og Fiskerforbund, Naturvernforbundet i Oslo og Akershus, Østre Toten Jeger- og Fiskerforbund, Naturvernforbundet i Nannestad og Gjerdrum, Hadeland turlag, Hurdal turlag, Gran Jeger og Fiskerforbund, Romerike politidistrikt, Statens vegvesen Akershus, Statens vegvesen Region Øst, Norsk ornitologisk forening Oslo og Akershus, Norges JFF Akershus, Oslo og Omland friluftsråd, DNT Oslo og Omegn, Akershus Bondelag, Norsk ornitologisk forening avd. Akershus, Kommunal- og regionaldepartementet, Statens land-bruksforvaltning, Kommunenes sentralforbund, Forsvarsbygg, Statens Kartverk, Statens navne-konsulent, Riksantikvaren, Bergvesenet, Norges Geologiske Undersøkelser, NSB hovedadm., Jernbaneverket region øst, AVINOR AS, Luftfarts-tilsynet, Vegdirektoratet, Norges vassdrags- og energidirektorat, Statkraft SF, Stat-nett SF, Statskog, Norges Bondelag, Norsk Sau og Geit, Norges Skogeierforbund, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Norskog, Norges Fjellstyresamband, Norges Luft-sportsforbund, Norges Naturvernforbund, Norges Jeger- og Fiskerforbund, Norsk Botanisk Forening, Norsk Orkideforening, Norsk Ornitologisk Forening, Norsk Zoologisk Forening, Verdens Naturfond, Den Norske Turistforening, Friluftslivets fellesorganisasjon, Friluftsrådernes Landsforbund, Norges Idrettsforbund, Norges Orienteringsforbund, Norges handicapforbund, Norsk Industri,

Reiselivsbedriftenes landsforening, Natur og Ungdom, Norges Miljøvernforbund, Norsk Biologforening, SABIMA, Institutt for skog og landskap, Norsk institutt for naturforskning, Biologisk institutt Universitetet i Oslo, Universitetets naturhistoriske museer og botanisk hage, Universitetet i Bergen, Universitetet i Tromsø, NTNU Fakultetet for naturvitenskap og teknologi, NTNU Vitenskapsmuseet, Hafslund Nett, Oslo Energi, NTNU Ringve Botaniske Have, Universitetet for miljø- og biovitenskap.

Sammendrag av høringsuttalelser:

NTNU, Statnett, Statens Vegvesen og Politiet har ingen merknader til verneforslaget.

Hurdal kommune tar høringsforslaget til etterretning og anser tiltaket som meget positivt. Det er viktig at de turstier og skiløyper som går i naturreservatet blir kartfestet og lagt inn i kart som følger vernebestemmelsene. Videre bør maskinpreparerte skiløyper som går i området være mulig å kjøre opp og vedlikeholde uten spesiell søknad. Skiløyper som merkes av på kartet vil nesten uten unntak bli kjørt opp med maskin. Det bør heller legges inn bestemmelser om at slike aktiviteter under spesielle forhold kan bli nektet av forvaltningsmyndighet. Hurdal kommune ber om at § 3 pkt. 5 i forskriften får følgende tilføyelse: Arrangement som følger eksisterende stier og skiløyper er tillatt.

Områdekonsesjonærer Hadeland Energinett og Eidsiva Nett AS har muntlig og på e-post gitt tilbakemelding om at verneområdene ikke kommer i konflikt med deres utbyggingsplaner.

Bergvesenet påpeker at det siden 1975 har vært drevet omfattende undersøkelser i form av kartlegging, prøvetaking og kjerneboring i områdene nord og vest for Hurdalssjøen, hovedsakelig etter metallet molybden. Det påpekes at ingen rettighetsområdene til de aktuelle selskapene ligger i direkte konflikt med verneforslaget, og det er heller ikke varslet eller rapportert til Bergvesenet om aktiviteter eller interesser nær eller innenfor de foreslåtte verneområdene. Ut over dette har Bergvesenet ingen merknader.

Oslo og Omland Friluftsråd er positiv til verneforslagene. Friluftsrådet peker på at det er viktig at ikke allmenn ferdsel eller friluftsliv hindres. Konkret ønsker de at § 5. 1.4, oppkjøring av skiløype, § 5.2. restaurering og vedlikehold av kulturminner og gamle ferdselsveier og § 5.4, preparering av eksisterende skiløyper med løypemaskin blir flyttet til § 4, generelle unntak.

NVE har ingen innvending til verneforslagene. På et generelt grunnlag peker de på at eksisterende energi- og kraftanlegg i størst mulig grad bør holdes utenom verneområder. Videre må det ikke legges hindringer for arbeidet med drift og vedlikehold av dammer, anleggsveier, kraftoverføringslinjer osv.

Fylkesmannen i Oppland støtter verneforslaget. Begge områdene vil være viktig for å oppfylle målet med skogvernet i Norge. I forhold til mangelanalysen vil dette spesielt gjelde bevaring av det boreale taigaelementet. Fylkesmannen i Oppland peker på betydningen av at Fjellsjøkampen etter utvidelsen vil bli et betydelig mer robust verneområde når det gjelder bevaring av rødlistearter enn tilfellet er med eksisterende naturreservat. Fylkesmannen i Oppland har ingen spesielle merknader til områdeavgrensning eller utkast til fredningsforskrifter. I tillegg kommenterer de Oslo og Omland Friluftsråd sin uttalelse til verne-forslagene om at noen bestemmelser knyttet til oppkjøring og preparering av skiløyper og restaurering og vedlikehold av kulturminner og gamle ferdselsveier blir flyttet fra forskriftens § 5 til § 4. For å ha kontroll og styring med tiltak og motorisert ferdsel i reservatene mener Fylkesmannen i Oppland at disse bestemmelsene fortsatt bør være under § 5.

Fylkesmannens merknader til uttalelsene

Endringer av forskriften i forbindelse med fiskekultivering og kalking og presisering av om det er forbudt å sette ut fisk: Fylkesmannen mener at jeger- og fiskeforbundet stiller gode spørsmål. Disse problemstillingene er både generelle og aktuelle for mange verneområder. Det er likevel slik at nyansene i ordlyden nok ikke vil føre til ulik saksbehandling hvis målet er å tilbakeføre vannkvaliteten eller vannfaunaen til naturtilstanden. En kan uansett gi tillatelse etter § 6. dersom forvaltnings-myndigheten ser at et prosjekt ikke strider mot formålet med fredningen, og en mangler hjemmel etter § 5. Siden Fylkesmannen har benyttet en "standard" ordlyd, bør Direktoratet for Naturforvaltning ta stilling til om denne malen bør endres. Når det gjelder presisering om det er forbudt etter § 3.1. å drive fiskekultivering/utsetting, så er det ikke Fylkesmannens intensjon å hindre dette arbeidet, med mindre det er vann som ikke tidligere har vært kultivert. For å synliggjøre dette kan det være naturlig med et ekstra

punkt 6. under § 5. som sier at en kan få tillatelse til fiske-kultivering i vann som tidligere er kultivert. Med tanke på at ulike reservatforskrifter bør ha tilnærmet lik ordlyd, ber Fylkesmannen DN om å legge til dette underpunktet, hvis DN støtter Fylkesmannens vurdering. Både Oslo og Omland Friluftsråd og Hurdal kommune ber om at § 5.1.4, oppkjøring av skiløype og § 5.4, preparering av eksisterende skiløyper med løypemaskin blir flyttet til § 4, generelle unntak. OOF ber i tillegg om at § 5.2. restaurering og vedlikehold av kulturminner og gamle ferdselsveier blir et generelt unntak. Når det gjelder oppkjøring og preparering av skiløyper, mener Fylkesmannen at dette fortsatt bør ligge inn under § 5. tillatelse etter søknad. En kan samtidig gjerne gi flerårig tillatelse for å redusere arbeidsmengden, men det er viktig at forvaltnings-myndigheten har mulighet for å knytte vilkår til tillatelsen dersom dette er naturlig. Fylkesmannen vil presisere at en legger til grunn at løypene i reservatene skal kunne brukes som tidligere. Fylkesmannen ønsker også at § 5.2. blir videreført som tillatelse etter søknad for å kunne knytte vilkår til eventuell tillatelse.

Fylkesmannens tilråding

Fylkesmannen mener verneforslaget for utvidelsen av Fjellsjøkampen naturreservat bygger på en god og grundig prosess. Området har høye biologiske kvaliteter samtidig som det har en god arrondering og er urørt/villmarkspreget. Reservatet er en del av den boreale "taigaen" og er dermed et viktig tilskudd for å øke mengden vernet barskog samtidig som en sikrer leveområder for flere rødlistearter. Med bakgrunn i overnevnte ber Fylkesmannen i Oslo og Akershus om at Fjellsjøkampen naturreservat blir utvidet. Fylkesmannen foreslår den områdeavgrensningen som var på høring. Fylkesmannen ber samtidig DN vurdere om det er grunnlag for noe endring av forskriften for å synliggjøre at det er mulig å få tillatelse til fiskekultivering/fiskeutsetting der dette er gjort tidligere.

DNs tilråding

DN har kommentert spørsmålet om kalking som et fiskekultiveringstiltak i kap. 5. Når det gjelder spørsmålet om fiskekultivering/fiskeutsetting skal generelt tillates i forskriften, tilrår DN at det tas inn et nytt punkt i forskriften som åpner for gjennom-føring av vilt- og fiskestelltiltak som et søknadspliktig tiltak. Dette er i tråd med gjeldende praksis, og DN vurderer at det ikke er grunnlag for å endre på dette.

Det er foreslått noen mindre endringer i forskriften etter høring. DN viser forøvrig til de generelle kommentarene i kap. 5 og slutter seg til fylkesmannens tilråding og tilrår utvidelsen av Fjellsjøkampen naturreservat. Samtidig tilrår oppheving av forskrift nr. 943 av 06.05.1983 for fredning av Fjellsjøkampen naturreservat i Hurdal kommune i Akershus fylke.

MDs tilråding

Det er foretatt enkelte mindre endringer i verneforskriften. MD slutter seg for øvrig til DN's anbefalinger og tilrår at Fjellsjøkampen naturreservat opprettes iht. vedlagte forskrift og kart. Samtidig tilrår oppheving av forskrift nr. 943 av 6.5.1983 for fredning av Fjellsjøkampen naturreservat i Hurdal kommune i Akershus fylke.

7. Vestre Lukshaugen og Bornoberget naturreservat, Grue kommune, Hedmark.

Totalareal 6 350 daa, hvorav 5 030 daa produktiv skog.

Verneformål, særskilte verneverdier og hjemmelsgrunnlag

Området er et småkupert skoglandskap med sumpskog, bekker og tjern 2-5 km nordvest for Rotbergsjøen, ca. 10 km nord-nordøst for Grue Finnskog (Svullrya). Området ligger i mellomboreal vegetasjonssone på grensen til sørboreal sone.

Området har lang skogbrukshistorie fra finnene tok området i bruk på 1600-tallet. Hogst har hovedsakelig vært plukkhogst og gjennomhogst med påfølgende ildspåsettelse for å skape god foryngelse. Svært få av de tallrike myrene og sump-skogene er grøftet, og store arealer er preget av flersjiktet, naturforynget skog, lite påvirket av moderne bestandsskogbruk. Gran og furu er dominerende treslag. Det er stort innslag av bjørk i kantsoner og sumpskog. Osp, selje, rogn,

gråor og svartor finnes spredt, men med liten foryngelse på grunn av hardt elgbeite. Det er relativt lite gadd, høystubber og læger, men i enkelte delområder er det en del død ved.

Området domineres av blåbær- og bærlyngskog i tillegg til betydelige innslag av granbjørkesumpskog og furumyrskog. Fragmenter av småbregneskog, lavfurskog og høystaudeskog forekommer. Myrene er fattige til intermediære. Området har mange ugrøftede sumpskoger og er et representativt skoglandskap for regionen. Det er funnet 7 sopparter og 4 lavararter som er på Norsk Rødliste 2006. Området har potensial som biotop for ytterligere sjeldne og sårbare arter knyttet til sumpskoger og gammel furuskog.

Formålet med fredningen av Vestre Lukashaugen og Bornoberget er å bevare et område med naturskog som økosystem med alt naturlig plante og dyreliv. Av særskilt vitenskapelig betydning er det at området har betydelig innslag av sumpskoger og innslag av og potensial for rødlistearter. Området er vurdert å være av regional verneverdi (**). Området oppfyller kriteriene i § 8 i naturvernloven, og aktuell verneform er fredning av området som naturreservat.

Planstatus: Landbruks-, natur- og friluftsområde med viktige naturforvaltningsinteresser i arealdelen til Grue kommunes kommuneplan.

Inngrepstatus: En skogsbilveg går inn i området, i tillegg finnes ei bu, en gapahuk, 5 jaktårn og ei gangbru over bekk.

Høringsinstanser:

Utkastet til verneplan ble sendt på høring (lokal og sentral høring samlet) til berørt grunneier, Grue kommune og Hedmark fylkeskommune, samt til Grue bondelag, Grue Finnskog jakt- og fiskeforening, Grue skogeierlag, Eidsiva Energi, Forsvarsbygg, Fylkeslandbruksstyret i Hedmark, Glommen Skog BA, Hedmark bondelag, Hedmark bonde- og småbrukerlag, Naturvernforbundet i Hedmark, NHO Reiseliv Innlandet, Norges jeger- og fiskerforbund - Hedmark, Norges vassdrags- og energidirektorat - Region øst, Norskog, Norsk ornitologisk forening avd. Hedmark, Skogselskapet i Hedmark, Statens vegvesen - Region øst, Utmarkslaget i Hedmark, Finnskogen Turistforening, Kommunal- og regionaldepartementet, Statens landbruksforvaltning., Sametinget, Kommunenes sentralforbund, Forsvarsbygg, Statens Kartverk, Statens navnekonsulenter, Riksantikvaren, Bergvesenet, Norges Geologiske Undersøkelser, AVINOR AS, Luftfartstilsynet, Vegdirektoratet, Norges vassdrags- og energidirektorat, Statkraft SF, Statnett SF, Statskog, Norges Bondelag, Norsk Sau og Geit, Norges Skogeierforbund, Norsk Bonde- og Småbrukerlag, Norskog, Norges Fjellstyresamband, Norges Luftsportsforbund, Norges Naturvern-forbund, Norges Jeger- og Fiskerforbund, Norsk Botanisk Forening, Norsk Orkideforening, Norsk Ornitologisk Forening, Norsk Zoologisk Forening, Verdens Natur-fond, Den Norske Turistforening, Friluftslivets fellesorganisasjon, Friluftsrådernes Landsforbund, Norges Idrettsforbund, Norges Orienteringsforbund, Norges handicapforbund, Reiselivsbedriftenes landsforening, Natur og Ungdom, Norges Miljøvernforbund, Villreinrådet i Norge, Norsk Biologforening, SABIMA, SKOG-FORSK, Norsk institutt for naturforskning, Biologisk institutt Universitetet i Oslo, Universitetets naturhistoriske museer og bot. hage, Universitetet for miljø- og biovitenskap.

Sammendrag av høringsuttalelsene:

Det ble mottatt svar fra 11 høringsinstanser: Grue kommune, 4 regionale organisasjoner/ etater, 5 sentrale etater, herunder Sametinget, og 1 sentral organisasjon. I tillegg kom det et brev fra Finnskogen Turistforening som har betydning for verneforslaget.

Grue kommune, Fylkeslandbruksstyret i Hedmark, Norges Jeger- og Fiskerforbund Hedmark, NHO Reiseliv Innlandet, Statens vegvesen, Forsvarsbygg og Sametinget har ingen merknader. Bergvesenet har ingen vesentlige merknader til verneforslaget, men foreslår at det velges ett navn på verneområdet.

Norges vassdrags- og energidirektorat påpeker på generelt grunnlag at eksisterende energi og kraftanlegg i størst mulig grad bør holdes utenfor verneområder, men har ingen spesielle merknader til det aktuelle forslaget. Direktoratet ber om at områdekonsesjonæren, Mjøsnett AS, får anledning til å uttale seg om forslaget.

Statens landbruksforvaltning foreslår at motorisert uttransport av syke og skadde bufe bør tillates, og har for øvrig ingen merknader til forslaget.

Norsk Sau og Geit skriver at "høyriinga gjev inntrykk av at beitebruk er ei potensiell skadeleg bruks- og driftsform som ein må kunne legge avgrensingar på i forhold til ivaretaking av natur og miljø i verneområdet". Det påpekes at elg vil utøve et minst like stort beitetrykk i området som husdyr. Det understrekes at det "er viktig for ein grunneigar å ikkje fråskrive seg eller redusere beiterettane, då dette vil vere eit vedtak om verneområde "for all framtid". Videre står det: "Dessutan vil me på det sterkaste oppmode om at det ikkje vert lagt sterke band på beitenæringa i ei tid der det er sterke nedskjeringar og næringa er pressa frå mange hald, både økonomisk og driftsmessig. Sjølv om vårt lokallag, Grue Sau og Geit, har gjort det klart at dette ikkje er det mest attraktive beiteområdet, er det ein uheldig signaleffekt for beite-bruken at dette området kan verte lagt band på for lokale næringsutøvarar." Norsk Sau og Geit ber også om at det blir tillatt med utkjøring av skadde eller sjuke bufe.

Finnskogen Turistforening ber om at det i tilknytning til flyktningruta gjennom området blir tillatt å sette opp en gapahuk ved Dvaladammen til erstatning for en nå nedfalt fløterbrakke.

Fylkesmannens merknader til uttalelsene

Navn : Bergvesenet foreslår at det blir funnet et enklere navn på reservatet. Fylkesmannen er enig i at dette ville være hensiktsmessig, men konstaterer at det foreslåtte navnet dekker de to delområdene som det potensielle reservatet vil bestå av, og har ikke konkret forslag til navneendring.

Avgrensning: Fylkesmannen konstaterer at ingen av dem som har uttalt seg har kommentert den foreslåtte avgrensningen av naturreservatet.

Formål: Fylkesmannen konstaterer at ingen av dem som har uttalt seg har kommentert det foreslåtte formålet med naturreservatet.

Fredningsbestemmelser

- vegetasjon

Fylkesmannen har merket seg at Norsk Sau og Geit har oppfattet verneforslaget slik at beitebruk er en mulig skadelig driftsform, og at gjennomføring av forslaget vil legge sterke bånd på beitenæringen. Fylkesmannen antar at dette kan dreie seg om en misforståelse. I dokumentene som fulgte verneforslaget er beiting omtalt i to sammenhenger. I områdebeskrivelsen står det at "osp, selje, rogn, gråor og svartor finnes spredt, men med liten foryngelse på grunn av hardt elgbeite", mens beiting av bufe ikke er omtalt. I utkastet til verneforskrift er det foreslått fredning av vege-tasjonen (§ 3.1), men med unntak for beiting (§ 4.4). I § 4.4 er det dessuten foreslått følgende standardformulering: "Direktoratet for naturforvaltning kan av hensyn til verneformålet ved forskrift regulere beitetrykket i hele eller deler av reservatet." I det aktuelle området er det etter det Fylkesmannen kjenner til liten eller ingen beiting av bufe. I og med at det er foreslått at beiting skal være tillatt, kan Fylkesmannen ikke se at verneforslaget vil legge noen begrensninger på beitebruken slik den har vært utøvd i området. En eventuell regulering av beitetrykket, som i dette området synes å være en hypotetisk problemstilling, vil skje etter en egen forskriftsbehandling hvor beiteinteressene vil få anledning til å medvirke. Fylkesmannen finner etter dette ikke grunn til å endre de foreslåtte bestemmelsene i § 3.1 og § 4.4.

- bygninger og anlegg

NVE mener generelt at energi- og kraftanlegg bør holdes utenfor verneområder. Det er ingen slike anlegg i det foreslåtte området. Direktoratet ber om at områdekonsesjonæren, Mjøsnett AS, får anledning til å uttale seg om forslaget. Fylkesmannen har ved henvendelse til Eidsiva Nett AS fått opplyst at Mjøsnett AS er fusjonert inn i Eidsiva Nett AS, som nå er rette område-konsesjonær. Eidsiva Nett AS har i en merknad til oppstartvarslet oversendt oversikt over sine anlegg i området, og ingen av disse blir berørt av verneforslaget.

Finnskogen Turistforening påpeker at en av de mest kjente flyktningrutene, "Spiker'n", er merket og går gjennom området. Det har tidligere vært mulig å raste/overnatte i ei fløterbrakke ved Dvaladammen. Denne er nå falt ned, og det anmodes om at det til erstatning for denne blir gjort mulig å sette opp og vedlikeholde en gapahuk på stedet. Grunneieren er positiv til dette og Fylkesmannen har forståelse for anmodningen. Det foreslås derfor et nytt punkt 3 i § 5:

Oppsetting og vedlikehold av en gapahuk ved Dvaladammen.

- motorisert ferdsel

Statens landbruksforvaltning og Norsk Sau og Geit foreslår at motorisert uttransport av syke og skadde bufe fra et eventuelt naturreservat bør tillates. Etter det Fylkesmannen kjenner til, er det svært begrenset beiting av bufe innenfor det foreslåtte reservatområdet. Det er derfor neppe

nødvendig med noen egen bestemmelse om uttransport av syke og skadde bufe. Dersom det skulle oppstå en situasjon hvor slik transport blir nødvendig, er Fylkesmannen innstilt på å tillate dette med hjemmel i den foreslåtte forskriftens generelle unntaksbestemmelse.

Fylkesmannen tilrår:

- at navnet på et eventuelt naturreservat blir Vestre Lukashaugen og Bornoberget naturreservat.
- at grensene for et eventuelt naturreservat blir som på vedlagte kart, som er uendret fra høringsforslaget.
- at formålsparagrafen blir som i vedlagte forslag til forskrift, § 2, som er uendret fra høringsforslaget.
- at bestemmelsene blir som i vedlagte forslag til forskrift, som med ett unntak er uendret fra høringsforslaget. I § 5 foreslås følgende tilføyelse: ”3. Oppsetting og vedlikehold av en gapahuk ved Dvaladammen.”

DNs tilråding

DN er enig i fylkesmannens vurdering av at oppsetting av gapahuk i stedet for nå nedfelt fløterbrakke for bruk i forbindelse med flyktningeruta som går gjennom området, kan tillates som søknadspåliggende tiltak. Det er foreslått noen mindre endringer i forskriften etter høring. DN viser forøvrig til de generelle kommentarene i kap. 5 og slutter seg til fylkesmannens tilråding og tilråd fredning av Vestre Lukashaugen og Bornoberget som naturreservat.

MDs tilråding

Det er foretatt enkelte mindre endringer i verneforskriften. MD slutter seg for øvrig til DN og tilråd at Vestre Lukashaugen og Bornoberget naturreservat opprettes i henhold til vedlagt forskrift og kart.

8. Tostenelva naturreservat, Roan kommune, Sør-Trøndelag fylke.

Totalareal 1483 daa, hvorav 992 daa produktiv skog.

Verneformål, særskilte verneverdier og hjemmelsgrunnlag

Området ligger i sin helhet i den østvendte lia vest for Tostenelva, som er sideelv til Hofstaddalselva. Området avgrenses i øst av elva og i vest av skoggrensa. Gran er dominerende treslag. Vanligste vegetasjonstype i området er småbregnegranskog. Dessuten forekommer storbregne- og blåbærgranskog samt ulike sumpskogutforminger. Innslaget av rogn og selje er forholdsvis sparsomt særlig i nedre og nordre del, men forekommer mer frekvent høyere oppe i lia og sør i området. Gråor forekommer ved elva og i fuktig flere steder i lia. Mesteparten av skogen er i sen optimalfase eller aldersfase, men et plantefelt i hogstklasse III fins i lia ned mot elva. Det er gjennomgående sparsomt med læger og kontinuiteten i død ved er derfor trolig relativt lav, særlig i nedre og nordre del nærmest elva. Midt i lia er ei hogst-flate etter rydding etter stormfelling i 1992. Opp til denne går en enkel traktorvei.

Tostenelva representerer en større boreal regnskoglokalitet av Fosen-typen. Busk-, bladlav- og skorpelavfloraen er frodig og artsrik, særlig på løvtrærne. Den sårbare arten gullprikklav er registrert flere steder i området. Kulturpåvirkningen er imidlertid relativt stor, særlig i nedre del. Hogstflata og traktorveien i området trekker også verneverdien ned. I 2005 ble det gjort funn av den truede arten granfiltlav i området, som eneste kjente lokalitet på Fosen. To nye lavararter som er definert som sårbare på rødlista ble også registrert i 2005. I tillegg til verdier som boreal regnskog har lokaliteten stedvis også innslag av eldre barskog med naturskogkvaliteter. Det hogstpåvirkede arealet bør ses på som et restaureringsareal.

Lokaliteten spenner relativt vidt høydemessig, noe som er av vernemessig interesse. Den laveste delen (under ca. 100 moh.) ligger i sørboreal vegetasjonssone, og denne er av særlig verneinteresse. Hoveddelen av den produktive skogen er i mellomboreal vegetasjonssone, mens den høyest liggende skogen er i nordboreal vegetasjonssone.

Området er vurdert å være av nasjonal verneverdi (**). Formålet med natur-reservatet er å bevare et spesielt område med barskog med sitt biologiske mangfold i form av naturtyper, økosystemer, arter og naturlige økologiske prosesser. Området karakteriseres som kystgranskog og fredningen tar sikte på å bevare et område med frodig og artsrik busk- og bladlavflora,

herunder Fosens eneste registrerte forekomst av arten granfyllav. Ivaretagelsen av naturgrunnet innenfor reservatet er viktig for samiske kultur og næringsutnyttelse. Området skal kunne brukes til reindrift. Området oppfyller kriteriene i § 8 i naturvernloven, og aktuell verneform er fredning av området som naturreservat.

Planstatus: Området er i kommuneplanen lagt ut som LNF-område (landbruk, natur og friluftsliv), der spredt bolig- og fritidsbebyggelse kan tillates på bestemte vilkår.

Inngrepstatus: Midt i området er det ei hogstflate etter rydding etter stormfelling i 1992. Opp til denne går en enkel traktorvei. Ca. 15 % av skogen er i hogstklasse 2 og 3 (ungskog).

Høringsinstanser:

Verneplanen ble sendt på felles lokal og sentral høring sammen med lokaliteten Elgsjøen i Osen og Roan kommuner. Flere av høringsuttalelsene går kun på Elg-sjøen, og er utelatt i denne oversikten. Verneplanen er sendt på høring til alle berørte grunneiere, kommuner, fylkeskommunen, samt: Osen fjellstyre, Fosen reinbeite-distrikt, Nord-Fosen gruppa, Allskog, Forsvarsbygg, Forum for natur og miljø, Fylkeslandbruksstyret i Sør-Trøndelag, Sør-Trøndelag Jordskifterett, Natur og Ungdom, Naturvernforbundet i Sør-Trøndelag, Norges JFF - Sør-Trøndelag, Norsk botanisk forening – Trøndelagsavd., Norsk Ornitologisk Forening avd. Sør-Trøndelag, NTNU – Fakultet for naturvitenskap og teknologi, NTNU Vitenskaps-museet, NVE Vassdragsdirektoratet Region Midt-Norge, Reindrifftsforvaltningen Sør-Trøndelag-Hedmark, Reindrifftsforvaltningen Nord-Trøndelag, Statens kartverk Trondheim, Sør-Trøndelag bonde- og småbrukarlag, Sør-Trøndelag Bondelag, Sør-Trøndelag fylkeskommune, Sør-Trøndelag Orienteringskrets, Sør-Trøndelag Skogselskap, Televerket – Trondheim teleområde, Trondheim Energiverk AS, Trondheimsregionens friluftsråd, Trondhjems Turistforening, Trønder Energi AS, Nord-Trøndelag elektrisitetsverk, Sarepta Energi AS, Agder Energi AS, Vegkontoret i Sør-Trøndelag, WWF-Midt-Norge, Ørland hovedflystasjon. Kommunal- og regionaldepartementet, Statens landbruksforvaltning, Sametinget, Reindriffts-forvaltningen, Kommunenes sentralforbund, Forsvarsbygg, Oljedirektoratet, Statens kartverk, Statens namnekonsulentar for Midt-Noreg, Navnekonsulenttjenesten for samiske stedsnavn, Riksantikvaren, Bergvesenet, Norges geologiske Undersøkelser, AVINOR AS, Luftfartstilsynet, Vegdirektoratet, Norges vassdrags- og energi-direktorat, Statkraft SF, Statnett SF, Norges Bondelag, Norsk Sau og Geit, Norges Skog-eierforbund, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Norskog, Norske Reindrifftsamers landsforbund, Norske Samers Riksforbund, Samenes landsforbund, Norges Luft-sportsforbund, Norges Naturvernforbund, Norges Jeger- og Fiskerforbund, Norsk Botanisk Forening, Norsk Orkideforening, Norsk Ornitologisk Forening, Norsk Zoologisk Forening, Verdens Naturfond, Den Norske Turistforening, Friluftslivets fellesorganisasjon, Friluftsrådene Landsforbund, Norges Idrettsforbund, Norges orienteringsforbund, Norges handicapforbund, Reiselivs-bedriftenes landsforening, Natur og Ungdom, Norges Miljøvernforbund, Norsk Biologforening, SABIMA, Norsk Institutt for Skog og Landskap, Norsk institutt for naturforskning, Biologisk Institutt, Universitetet i Oslo, Universitetets naturhistoriske museer og botanisk hage, Universitetet i Bergen, Universitetet i Tromsø, NTNU, Fakultet for naturvitenskap og teknologi, NTNU Ringve botaniske have, Universitetet for miljø og biovitenskap, Norges Fjellstyresamband, Statskog SF.

Sammendrag av høringsuttalelser:

Roan kommune har fra før vernet 597 dekar av totalt 18.235 dekar produktiv skog-areal (3,3 %). Kommunen er positiv til regjeringens mål om vern av 4,6 % produktiv skog på landsbasis, men ønsker ikke å bidra med en uforholdsmessig stor andel av dette. Roan kommune vil fraråde vern av lokaliteten Tostenelva ut fra hensyn til lokal næringsutvikling. Lokaliteten Tostenelva ligger nær Hofstaddalselva som tidligere er gitt varig vern mot kraftutbygging, samt Rundfjelldalselva naturreservat. Ytterligere vern i nærområdet anses å bli en stor belastning for næringsutvikling i kommunen. Totalt vil det i Roan kommune etter dette (Tostenelva og Elgsjøen) være vernet 10 % produktiv skog.

Fosen reinbeitedistrikt opplyser at når det gjelder Tostenelva er det i vinterbeite-område, så kun bruk av snøscooter er aktuelt. Det er ingen reindrifftsanlegg innenfor grensene.

Reindrifftsforvaltningen i Nord-Trøndelag støtter distriktets uttalelse. Det viser til at reindrift i høringsdokumentet ikke er nevnt i noen sammenheng ellers i dokumentet, foruten i verneforskriftene, noe de finner underlig, ettersom reindrifften er tatt hensyn til i verneforskriften.

Reindriftens bruk og interesser i områdene burde ha vært be-skrevet på lik linje med andre interesser. De viser til at det under § 5 gis muligheter for flerårige dispensasjoner for reindriften, slik at den kan utøves tilfredsstillende.

WWF Midt-Norge er svært positive til vern av Tostenelva. Med dette vil et øket areal av den høyt verdifulle naturtypen kystgranskog bli vernet. Videre er det glede-lig at grunneierne tilbyr frivillig vern. WWF ser positivt på at jakt, fiske og sanking av bær kan fortsette som tidligere. Det samme er tilfelle med beiting, da slike aktiviteter i liten grad forstyrrer verneverdiene som naturreservatene skal verne om. WWF oppmoder om å holde et strengt oppsyn med antall dyr på beite, ettersom det er lite ønskelig med et for stort beitepress i reservatene. Det er viktig å holde god kontroll med bruk av sykkel, hest og kjerre i reservatene, da dette kan gi betydelige og varige sår i terrenget. Det er derfor nødvendig å merke godkjente veier tydelig, samtidig som det opplyses om at ferdsel utenom de godkjente vegene er forbudt. Det er viktig å holde god kontroll ved bruk av terrenggående beltekjøretøy ved uttansport av felt storvilt, samt bruk av snøscooter i forbindelse med transport til hytter. Når det gjelder søknader om dispensasjon fra reglene, bør dette utøves svært restriktivt. Til-latelse til bruk av snøscooter i reindrift er uheldig, da det bør være minimal motor-isert ferdsel i vernede områder. Det er viktig at mest mulig av nytte- og næringstransport blir kanalisert inn i oppdrags/leiekjøring, noe som også kan gi aktivitet og arbeidsplasser i bygde-Norge. WWF vil på det sterkeste tilrå at Fylkesmannen følger opp og ser til at de planlagte kraftlinjene kommer utenom det planlagte reservatet, da ei kraftlinje vil fragmentere området og gi store sår i landskapet.

Fylkeslandbruksstyret i Sør-Trøndelag mener at frivillig vern er en viktig strategi som bidrar til å minske konfliktene med vern av skog etter naturvernloven. Det er derfor positivt at det nå fremmes verneforslag etter denne ordningen. En stor andel av skogarealet i Roan blir etter dette vernet etter naturvernloven. Dette medfører utfordringer med hensyn til alternativ nærings-virksomhet. Skogforholdene kunne vært mer utfyllende beskrevet i verneforslaget. Det understrekes viktigheten av at et eventuelt vern ikke må stanse planlagte kraftlinjer i området.

Sametinget har ingen særskilte merknader på det nåværende tidspunkt i planprosessen.

Sametinget avventer oppsummeringen av høringsrunden, og vil forbeholde seg retten til å komme tilbake til saken senere i verneprosessen.

NVE viser til at når det gjelder meldte og omsøkte kraftlednings- og vindkraft-prosjekter som er under behandling hos NVE og som kommer i berøring med de foreslåtte vernelokalitetene, er det nødvendig med oppfølgende dialog. Tostenelva berøres av 132 kV nettilknytning av Roan og Haraheia vindkraftverk til nye Roan transformatorstasjon, omsøkt av Sarepta Energi AS. Denne linja er til konsesjonsbehandling i NVE, og det er ikke fattet vedtak vedrørende eventuelle nye ledninger eller valg av trasé. NVE forutsetter at videre avklaring av eventuell konflikt mellom planlagte kraftlinjer og det foreslåtte verneområdet, ivaretas gjennom konsesjonsbehandlingen og eventuell høring av justerte traséløsninger.

Friluftslivets fellesorganisasjon støtter verneforslaget. Det biologiske mangfoldet er en viktig opplevelseskvalitet og bevaring av dette mangfoldet har derfor stor verdi for friluftslivet. Den frie ferdselsretten (allmannsretten) er et grunnleggende fundament for utøvelse av det tradisjonelle friluftslivet i Norge. FRIFO er derfor i prinsippet imot enhver regulering som kan rokke ved denne retten. De kan imidlertid se at det i noen spesielle tilfeller kan være behov for å regulere ferdselen av hensyn til sårbare naturtyper og/eller arter. Det er imidlertid svært viktig at reguleringen ikke legger unødvendige og ikke begrunnede restriksjoner på det enkle og naturvennlige friluftslivet. Blant annet er det viktig at vernebestemmelsene ikke fører til unød-vendige restriksjoner eller hindringer på mindre arrangementer i undervisnings-sammenheng. FRIFO er fornøyd med at verneforskriften heller ikke er til hinder for viktige friluftaktiviteter som sanking av bær, sopp, jakt og fiske, og for at verne-forskriftene ikke er ment å hindre en skoleklasse eller liknende i å bruke området. FRIFO mener det er viktig å redusere eller begrense motorferdsel i utmark til et minimum. Det er derfor viktig at verneforskriften kun åpner for det som er ytterst nødvendig, og at det gjennomføres en streng forvaltningspraksis.

NTNU Vitenskapsmuseet stiller seg bak forslaget, med justeringer nevnt i uttalelsen. Området vil være vesentlige bidrag til å dekke inn viktige mangler ved skogvernet. De ser positivt på at fri-villig vern konseptet brukes for å sikre verneverdige skogområder og bøte på påviste mangler ved de gjennomførte verneplanene for barskog. Det påpekes at prosessene med stadige fylkesvise verneforslag med ett eller noen få nye områder, har vanskeliggjort arbeidet med å få ajourført oversikt over status og hvordan det ligger an med måloppfyllelsen i forhold til idealkrava. De har

ikke merknader til beskrivelse og avgrensning av området. For Tostenelva ser de det som en fordel at området ligger nært det etablerte barskogsreservatet Rundfjelldalselva. Flere nærliggende reservat er en fordel for artene som verne-formålet skal fange opp. NTNU Vitenskapsmuseet har lagt merke til at det i forskriftene i senere tid er åpnet for flere og andre unntak enn det som var praksis tidligere. De mener dette er fornuftig, forutsatt at unntakene bare medfører svært begrensede inngrep som ikke påvirker den naturlige dynamikken og utviklingen i reservatet. Luftfartstilsynet viser til at gjeldende minstehøyde for flyging er 500 fot. Dersom det er av vesentlig betydning for verneformålet å øke minstehøydene må eventuelle bestemmelser om minstehøyde tas inn i verneforskriftene. Luftfartstilsynet er kritisk til endringer i minstehøyden. Luftfartstilsynet gjør oppmerksom på at det innenfor luftfarten opereres med såkalte "føre var landinger", som er landinger med luftfartøy før en alvorlig nødsituasjon får anledning til å utvikle seg. Hvorvidt føre var landinger vil ligge innenfor alminnelig nødrett er uklart. Det bes derfor om at det i forskriftens § 4 tas inn følgende "Bestemmelsen i § 3 nr. 4 er heller ikke til hinder for: 12. Landing med luftfartøy som utføres før en alvorlig nødsituasjon får anledning til å utvikle seg (føre var landing)."

Statnett har ingen merknader til verneforslaget for Tostenelva.

Etter at fylkesmannen oversendte sin tilråding til DN, har fylkesmannen fått brev fra noen av de aktuelle grunneierne, der de gir uttrykk for at de er uenige i fylkesmannens vurdering av at linjetraseen for den nye planlagte 132 kV linje justeres slik at den blir liggende nord for lokaliteten. Dette vil for dem bety at enda mer produktiv skog av deres eiendommer går tapt og at linja blir liggende nær opp til bebyggelsen. I dag er det en 66 kV linje som går sør for lokaliteten. Denne skal etter planen tas ned. Etter deres mening er det derfor naturlig at den nye 132 kV legges i samme trase. Dette vil gi den minste skade for deres eiendommer, og også for helheten. De anmoder derfor fylkesmannen å vurdere deres synspunkter. Fylkesmannen har i brev til DN med kopi til de aktuelle grunneierne presisert at fylkesmannens hovedanliggende er at den nye kraftlina ikke legges gjennom det foreslåtte naturreservatet, og teknisk og avstandsmessig kan det synes som om det er lettest å flytte linja nord for området, noe som er bakgrunnen for formuleringene i tilrådingen. I Fylkesmannens uttalelse av 19.6.08 til NVE til konsesjons-søknaden for samordnet nettilknytning av vindkraftverk sør for Roan, forutsetter Fylkesmannen at traséene flyttes slik at kystgranskogområder (herunder Tostenelva) ikke berøres. Fylkesmannen presiserer at det viktigste er at kraftlinjetraséen blir liggende utenfor det foreslåtte reservatet. Det er av underordnet betydning i forhold til verneinteressene om linja da kommer sør for eller nord for området.

Fylkesmannens kommentarer

Verneprosessen

Fylkesmannen ser at stadige verneprosesser med noen få områder kan gjøre det vanskeligere å holde oversikten over vernestatus i forhold til evalueringen av skog-vernet. Fylkesmannen utfører verneplanoppdrag på oppdrag fra DN, slik at det først og fremst er overordnede myndigheter som må diskutere om dette er et problem de ønsker å gjøre noe med. Områder som framkommer gjennom frivillig vern kan være vanskelige å samle opp fylkesvis/regionvis, idet de private grunneierne i det enkelte område gjerne vil ha kjørt prosessene fortest mulig når de først har bestemt seg for å gå inn på frivillig vern. Det kan derfor synes vanskelig å vente til en har fått en plan med flere områder i det enkelte fylke under ordningen med frivillig vern. Fylkesmannen er enig med Reindriftsforvaltningen i Nord-Trøndelag i at reindriftens bruk og interesser i området burde ha vært beskrevet og dette anses å være en mangel i høringsdokumentet. I og med at reindriftens interesser er tatt inn i forskriften, er det i det minste synliggjort at reindrift er en brukerinteresse i området. Fylkesmannen merker seg at Fylkeslandbruksstyret mener skogforholdene er for dårlig utredet i verneforslaget. For senere verneplaner foreslås det derfor at en beskrivelse av skogforholdene utarbeides i samarbeid mellom Fylkesmannens landbruks- og bygdeutviklingsavdeling (som saksforbereder for Fylkeslandbruks-styret) og miljøvernavdelingen. Fylkesmannen merker seg at vern av Tostenelva vil medføre at ca. 9 % av den produktive skogen i Roan kommune er vernet etter naturvernloven. Den private del av lokaliteten Elgsjøen, som var

med i høringen av denne planen, og som ligger i Roan kommune, vil øke verneandelen til 10 %. I tillegg kan det være aktuelt med frivillig vern av ytterligere to lokaliteter med kystgranskog i Roan kommune, som ytterligere vil øke andelen vernet skog i Roan kommune. Statistikken over vern av skog i Sør-Trøndelag er ikke brutt ned på kommunenivå/grendenivå. Det kan godt være at fordelingen av verneområder i skog blir relativt ulik om statistikken brytes ned på et slikt nivå. I evalueringen av skogvernet opererer man imidlertid med større regioner og spesielle skogtyper og mangelanalysen peker på mangler i disse. Områdene i denne planen ligger i sone 1b (vestlige Trøndelag og ytre kyststrøk av Nordland nord til Vega, jf. kart i høringsrapporten), hvor ca. 4,2 % av den produktive skogen i Sør-Trøndelag er vernet. Vern av Tostenelva vil øke dette til ca. 4,3 %. Om vi regner for Trøndelag samlet i sone 1b, er 2,8 % av skogen vernet, og det vil øke til 2,9 % etter denne verneplanen. Den siste betraktningmodellen er sannsynligvis den mest relevante, idet en i evalueringen av skogvernet benytter Trøndelag som en egen og hensiktsmessig landsdel. Ut fra siste betraktning, kan og bør det vernes ytterligere skog i sone 1b.

Til forvaltningen av området

Forvaltningsordninger for verneområder er nå under evaluering. Fylkesmannen finner derfor nå ikke å komme med klare anbefalinger omkring forvaltningsmyndigheten, idet en anser at dette nå er til vurdering av sentrale myndigheter.

SNO har det overordnede ansvar for oppsyn i verneområder i Norge. I og med at SNO har en stilling til oppsyn i verneområder på Fosen, er det naturlig at oppsynet legges til denne. Normalt er det ikke store behov for skjøtsel i verneområder i barskog, idet områdene skal ha en naturlig utvikling. I Tostenelva er et betydelig areal i hogstklasse 2 og 3 (ca. 15 % av den produktive skogen), hvor det over tid kan være behov for noe skjøtsel for at skogen skal få en best mulig overgang til en naturlig del av den mer upåvirkede skogen i området. Det kan her være snakk om tynning for å bedre lystilgangen til feltsjiktet, for å bedre forholdene for å ha et løvtreinnslag, og for å prøve å skape en mer sjiktet skog.

Til verneforskriften

Beiting

WWF oppmoder om å holde et strengt oppsyn med antall dyr på beite, ettersom det er lite ønskelig med et for stort beitepress i reservatene. I Tostenelva beiter det rein om vinteren. Fylkesmannen er ikke kjent med at det beiter bufe av noe omfang i Tostenelva. Fylkesmannen anser ikke beitepresset fra bufe og tamrein å være vesentlig i området, slik at dagens beitebruk ikke anses å være noen fare i forhold til verneinteressene. Gjennom oppsynet i området vil en fange opp om beitepresset i områdene skulle øke vesentlig.

Bruk av sykkel og hest og kjerre

I Tostenelva er det i utgangspunktet kun tillatt å bruke sykkel og hest og kjerre på eksisterende traktorveier, noe Fylkesmannen finner forsvarlig i forhold til farene for terrengslitasje.

Motorferdsel

Flere uttalelser mener det er viktig å begrense motorferdsel i utmark til et minimum. Det vil være oppsynets oppgave å holde kontroll med motorferdselen i området, samt å observere eventuelle kjøreskader fra motorisert ferdsel, og rapportere dette til forvaltningsmyndigheten. Om det viser seg at motorferdselen gir uheldige virkninger på naturmiljøet, er det aktuelt å se på skadebegrensende tiltak.

Kraftlinjer

Det foreligger plan om ny kraftlinje gjennom det foreslåtte naturreservatet, jf. uttalelser fra NVE og Statnett. I ei sammenhengende skogli med boreal regnskog som Tostenelva, vil det være svært negativt i forhold til verneinteressene om det anlegges ei 132 kV kraftlinje gjennom lokaliteten, hvor ei bred gate med skog må ryddes. Ei slik kraftgate vil virke inn på lokalklimaet i nærliggende skog, noe som vil være særlig negativt for den spesielle lavfloraen som finnes i området. Kraftlinjegata vil også kunne virke inn på spredningen av lavararter i lokaliteten. Den foreslåtte kraftlinja ligger relativt langt nord i lokaliteten og det bør være mulig å justere denne til å bli liggende nord for det foreslåtte reservatet. Fylkesmannen vil derfor sterkt henstille om at det arbeides med å finne et alternativ for kraftlinja nord for det foreslåtte Tostenelva naturreservat.

Generell ferdsel og friluftsliv

Bestemmelsene i det foreslåtte naturreservatet er ikke til hinder for privatpersoners tradisjonelle og hensynsfulle friluftsliv til fots. Det er kun ferdselsformer som sykling og riding, samt mer omfattende bruk/organisert bruk som er regulert, det vil si ferdselsformer som kan medføre skade på naturmiljøet. Slik regulering anses nødvendig for at en i naturreservater skal ha mulighet for å styre aktiviteter som over tid kan virke negativt inn på verneområdene. Det foreslås derfor ikke endringer av forskriften når det gjelder disse forhold.

Motorferdsel

Omfanget av bruk av beltekjøretøy for uttransport av felt storvilt anses å være beskjedent, og vil oftest foregå etter litt forskjellige traséer avhengig av hvor dyret felles, slik at en anser faren for økende og varige terrengskader som liten. Om dette skulle bli et problem må det selvsagt tas opp med de ansvarlige for jakta. Fylkesmannen foreslår derfor ikke innstramminger av forskriften på dette punkt.

Bruk av snøscooter i reindrift er tatt inn i forskriftens § 4, slik at reindriften interesser i forhold til motorferdsel burde være ivaretatt. I og med at Tostenelva kun er vinter-beiteområde, anses bruk av barmarkskjøretøy i reindriften ikke å være aktuelt.

Fylkesmannen er opptatt av at reindriften i de foreslåtte verneområdene kan utøves på en hensiktsmessig måte også etter vern. I områder med reindrift, er det blitt fast praksis at bruk av snøscooter i reindrift generelt er tillatt, det vil si at slik kjøring da reguleres av reindriften. Fylkesmannen er enig i dette, da slik kjøring anses som nødvendig i reindriften og da faren for varige skader på naturmiljøet er relativt liten. Det vil være lite hensiktsmessig og praktisk for reindriftsutøverne å henvise denne type transport til leiekjøring. Fylkesmannen foreslår derfor ikke innstramminger av forskriftene på dette punkt.

Luftfart

Fylkesmannen ser ikke behov for å innføre særlige regler i forhold til minstehøyde for flyging i reservatet i forhold til verneinteressene. Det er dermed den generelle regel om minstehøyde 500 fot som gjelder.

Føre var landinger med luftfartøy er ikke hjemlet i forskriftene for naturreservater generelt. Dette vil være sjeldne hendelser, som forvaltningsmyndigheten neppe vil forfølge om det skulle bli aktuelt i et reservat, idet det er en nødsituasjon. Om dette forhold skal tas inn i forskriftene mer generelt, vil Fylkesmannen anbefale at det tas inn i forskriftens § 4 punkt 1, første setning. Denne kan da ha følgende ordlyd: *"Gjennomføring av militær operativ virksomhet, nødlanding/føre var landing med luftfartøy og tiltak i ambulans-, politi-, brannvern-, rednings- og oppsynsøyemed, samt gjennomføring av skjøtsels- og forvaltningsoppgaver som er bestemt av forvaltningsmyndigheten."* DN bes om å vurdere om en slik endring i de generelle bestemmelser for naturreservater er nødvendig.

Fylkesmannens tilråding

Som NTNU Vitenskapsmuseet påpeker er det positivt i forhold til verneinteressene at det opprettes flere reservater som ligger relativt nært hverandre. Fylkesmannen ser at dette kan innebære en betydelig belastning for skognæringen i de lokalsamfunn som får flere reservater i sitt nærområde. For grunneierne som i dette tilfellet er med under ordningen om frivillig vern, anser Fylkesmannen at disse har vurdert fordeler og ulemper for sitt vedkommende i prosessen knyttet til utarbeiding av forskriftene og utmålingen av erstatning. Ved at disse grunneierne har kommet til at de ønsker frivillig vern, skulle de vesentligste konflikter i forhold til et vern være imøtekommet.

Regjeringen har tatt til etterretning evalueringen av skogvernet som NINA har utført og som konkluderer med at minst 4,6 % av den produktive skogen i Norge bør vernes. Regjeringen har da samtidig indirekte sagt at minst 4,6 % av den produktive skogen i Norge ikke skal utnyttes i skognæringen etter skogloven, med de økonomiske konsekvenser dette har for skognæringen. For den enkelte grunneier blir det tap de kan dokumentere som følge av vern erstattet.

Fylkesmannen tilrår vern av lokaliteten Tostenelva med de beskrevne grenser og bestemmelser, jf. også punkt 9.3 om generelle endringer i forskriftene.

DNs tilråding

Fylkesmannen har tilrådd at det tas inn i forskriften et punkt om at verneforskriften ikke er til hinder for transport med traktor og snøscooter på snødekket eller frossen mark langs kartfestet

kjøretrasé øst og sør for området til og fra Nerdalsetra og om-kringliggende arealer i Nerdal Sameie. Kjøretraseen ligger i sin helhet utenfor verne-området, og punktet er tatt inn fordi grunneierne vil ha en forsikring om at vernet ikke er til hinder for bruken av denne traseen. DN vurderer at forhold som ikke berører verneområdet ikke bør tas inn i forskriften og at dette punktet dermed tas ut. Transport langs denne traseen reguleres i medhold av lov om motorferdsel i utmark og vassdrag, og så lenge denne traseen ligger utenfor verneområdet, vil ikke verneforskriften for verneområdet legge hinder for bruk av denne traseen.

Fylkesmannen har tilrådd at det tas inn i forskriften at det kan gis flerårige tillatelser for reindriften, slik at næringen kan utøves på tilfredsstillende måte. DN vurderer at dette er aktuelt også for andre søknadspliktige tiltak, som uttransport av felt storvilt med andre kjøretøy enn lett terrenggående beltekjøretøy, oppkjøring av skiløyper og lignende. Dette er en etablert praksis ved forvaltning av naturreservater, og DN vurderer at det er unødvendig å ta dette direkte inn i forskriften.

Når det gjelder spørsmålet om evt. kraftlinje, vurderer DN at det er uaktuelt med vern av området dersom det blir ført en kraftlinje gjennom området, da dette sterkt vil redusere vernekvitetene. Om en evt. kraftlinje bør legges nord eller sør for lokaliteten har DN ingen vurdering av i forbindelse med denne verneplanen. Dette vil bli avklart når et evt. plan for dette tiltaket blir sendt på høring.

Det er foreslått noen mindre endringer i forskriften etter høring. DN viser forøvrig til de generelle kommentarene i kap. 5 og slutter seg til fylkesmannens tilråding og tilrår fredning av Tostenelva som naturreservat.

MDs tilråding

Området Tostenelva inngår i reinbeitedistrikt. MD har forelagt verneforslaget for Sametinget, jf. avtale vedrørende konsultasjonsprosedyrer for verneplanarbeid i samiske områder. Sametinget har ikke hatt merknader til verneforslaget.

Verneforskriften åpner under § 4 for fjerning av mindre mengder kvist i forbindelse med utøvelse av storviltjakt. Det forutsettes at slik fjerning av kvist skal begrenses sterkt, spesielt fordi det i naturreservatet er kystgranskog, en skogtype som Norge har et internasjonalt ansvar for, og hvor viktige deler av den unike lavfloraen vokser nettopp på kvister på trærne.

Når det gjelder muligheten for at en eventuell ny kraftledning kan berøre det foreslåtte verneområdet, vises det til at NVE er kjent med verneforslaget og vil be søker utrede alternative traseer utenfor det foreslåtte verneområdet. MD viser til at Tostenelva er en arealmessig liten men samtidig svært viktig lokalitet. Området har viktige forekomster av kystgranskog, en skogtype Norge har et internasjonalt ansvar for, og lokaliteten er klassifisert som nasjonalt verneverdig. Det foreslås at Tostenelva naturreservat opprettes som foreslått. Hvis det etter en helhetlig vurdering av kraftlinjesaken blir aktuelt at kraftlinjen likevel vil berøre naturreservatet, må dette legges til grunn ved behandling etter verneforskriftens generelle dispensasjonshjemmel (§ 6). Det vil i så fall bli lagt til grunn at framføring av kraftlinjen har stor samfunnsmessig betydning, samtidig som det vil bli vektlagt å minimalisere inngrep i naturreservatet.

Det er foretatt enkelte mindre endringer i verneforskriften. MD slutter seg for øvrig til DNS anbefalinger og tilrår at Tostenelva naturreservat opprettes i henhold til vedlagt forskrift og kart.

Miljøverndepartementet

tilråd:

Verneforskrifter for 8 skogområder i fylkene Aust-Agder, Telemark, Buskerud, Akershus, Oppland, Hedmark og Sør-Trøndelag fastsettes i samsvar med vedlagte forslag (vedlegg 1 – 8).